



**T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIĞI**

AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AB UZMANLIK TEZİ

**ULUSLARARASI AB BALIKÇILIK
ALANLARINA DAİR MEVZUATIN
AKDENİZ VE KARADENİZ
UYGULAMALARININ TÜRKİYE'YE
ETKİLERİ**

**AB UZMAN YARDIMCISI
GÜLDEN YAVUZ ÖNÇİRAK**

**DANIŞMAN
FERİT ÖMER TİRYAKİOĞLU
AB UZMANI**

Ankara
Mayıs 2015

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIğI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel M¼d¼rl¼đ¼

**ULUSLARARASI AB BALIKÇILIK ALANLARINA
DAİR MEVZUATIN AKDENİZ VE KARADENİZ
UYGULAMALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

AB UZMANLIK TEZİ

GÜLDEN YAVUZ ÖNÇİRAK
AB UZMAN YARDIMCISI

DANIŞMANI
FERİT ÖMER TİRYAKİOğLU
AB UZMANI

Ankara – 2015
Mayıs



T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

EK-4

AB Uzman Yardımcısı Gülden YAVUZ ÖNÇİRAK tarafından hazırlanan “*Uluslararası AB Balıkçılık Alanlarına Dair Mevzuatın Akdeniz ve Karadeniz Uygulamalarının Türkiye’ye Etkileri*” adlı tez çalışması aşağıdaki Tez Değerlendirme ve Yeterlik Sınav Komisyonu tarafından oy çokluğu ile Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi olarak kabul edilmiştir.

Üye : Doç.Dr. Feysel TAŞÇIER

Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı V.

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Nevzat BİRİŞİK

Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. İbrahim ÖZCAN

Unvanı : Genel Müdür Yardımcısı

Bu tezin, kapsam ve nitelik olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Selda COŞKUN

Unvanı : AB Uzmanı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak AB Uzmanlık Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 26 / 05 / 2015

Tez Değerlendirme Komisyonu tarafından kabul edilen bu tezin AB Uzmanlık Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Çınar BAHÇECİ
Komisyon Başkanı
Genel Müdür V.

ÖZET

ULUSLARARASI AB BALIKÇILIK ALANLARINA DAİR MEVZUATIN AKDENİZ VE KARADENİZ UYGULAMALARININ TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Gülden YAVUZ ÖNÇİRAK

Bu çalışmada, bütün devletlerin egemenliklerini yakından ilgilendiren deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunu; Avrupa Birliği ve Türkiye deniz yetki alanlarının, denizlerdeki zenginliklerin en önemlilerinden biri olan balıkçılık hakkını münhasıran elde etmek amacıyla ilân edilmeleri doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Türkiye, Avrupa Birliği üyesi olma yolunda ilerlerken, balıkçılık konusunda da Avrupa Birliği normları ve politikaları çerçevesinde hareket etmek durumundadır. Bu çalışmada, Birlik müktesebatına uyum sürecinin başladığı bu süreçte Birlik ortak balıkçılık politikası ile Türk balıkçılık mevzuatı mukayese edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Son olarak da, Türkiye'nin bölgesel veya uluslararası balıkçılık ilişkilerinin Akdeniz ve Karadeniz'deki etkilerine değinilmiştir.

2015, 147 sayfa

Anahtar Kelimeler: Ortak balıkçılık politikası, Avrupa Birliği balıkçılık alanı, Türkiye balıkçılık politikası, Akdeniz, Karadeniz.

ABSTRACT**THE EFFECTS OF LEGISLATION OF INTERNATIONAL FISHING
AREAS OF EUROPEAN UNION, WHOSE APPLICATIONS IN THE
MEDITERRANEAN AND BLACK SEA, ON TURKEY****Gülden YAVUZ ÖNÇIRAK**

This study deals with the issue of limiting the marine jurisdiction, which is closely related with the sovereignty of all countries, with a view of the declaration of marine jurisdiction in the European Union and Turkey to obtain exclusive rights for fisheries as one of the most important resources at seas.

Turkey, while progressing towards becoming a member of the European Union, has to act in accordance with European Union norms and policies regarding fisheries. In this study, the Union's common fisheries policy and Turkish fisheries legislation were evaluated by comparing the period from which the process on the harmonisation of *acquis* has begun.

Finally, the influence of Turkey's regional or international fishing relations to Mediterranean and Black Sea has been referred.

2015, 147 pages

Keywords: Common Fishing Policy, European Union Fishing Area, Fishing Policy of Turkey, Mediterranean, Black Sea.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iii
RESİMLER LİSTESİ.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii

GİRİŞ	1
1. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI VE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ	4
1.1. Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası	4
1.1.1. Tarihçesi	5
1.1.2. Balıkçılık Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı	7
1.1.2.1. Koruma ve Sürdürülebilirlik	9
1.1.2.2. Avlanma Kapasitesinin Düzenlenmesi: Filo Politikası	9
1.1.2.3. Topluluk Kontrol ve Uygulama Sistemi: Yetki Devri.....	11
1.1.2.4. Sulara ve Kaynaklara Erişim: Avlanma Kotaları	12
1.1.3. Uluslararası Balıkçılık İlişkileri	14
1.1.3.1. Üçüncü Ülkelerle İmzalanan Balıkçılık Anlaşmaları	15
1.1.3.2. Bölgesel Balıkçılık Örgütlerine Katılım	19
1.1.4. Pazar ve Ticaret Politikası	24
1.1.4.1. Ortak Pazarlama Standartları	25
1.1.4.2. Üretici Örgütleri.....	25
1.1.5. Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu.....	26
1.2. Balıkçılık Yönetiminde Karar Mekanizması ve Kurumsal Yapılanma	27
1.2.1. Karar Mekanizması	27
1.2.2. Kurumsal Yapılanma.....	27
1.2.2.1. Denizcilik İşleri ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü	28
1.2.2.2. Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi	29
1.2.2.3. Danışma Konseyleri.....	30
1.2.2.4. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi.....	32

1.3. Balıkçılık Sektöründe Mevzuatın Uygulanması	33
1.3.1. Hukuku Uygulamanın Teminat Altına Alınması	34
1.3.2. Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı.....	35
1.4. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimleri	37
1.4.1. Genel Olarak Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları.....	38
1.4.1.1. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı	39
1.4.1.2. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı	42
1.4.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı	51
2. TÜRKİYE BALIKÇILIK POLİTİKASI VE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ.....	56
2.1. Türkiye Balıkçılık Politikası.....	56
2.1.1. Türkiye’de Balıkçılık	56
2.1.2. Kurumsal Yapılanma.....	59
2.1.2.1. Hukuksal Yapı ve Kamu Örgütlenmesi	59
2.1.2.2. Sektörel Yapılanma.....	70
2.1.3. Balıkçılığa İlişkin Hukukî Düzenlemeler.....	73
2.2. Türkiye Balıkçılık Alanları Rejimleri.....	76
2.2.1. Türkiye’nin İç Sular İle İlgili Uygulamaları	77
2.2.2. Türkiye’nin Karasuları İle İlgili Uygulamaları	78
2.2.3. Türkiye Balıkçılık Alanının Sınırları	79
3. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİNİN AKDENİZ VE KARADENİZ’DEKİ ETKİLERİ.....	82
3.1. Türkiye’nin Avrupa Birliği Balıkçılık Mevzuatına Uyumu.....	82
3.1.1. Türkiye - Avrupa Birliği Balıkçılık İlişkileri	82
3.1.2. Türkiye’nin Avrupa Birliği Balıkçılık Mevzuatına Uyumu.....	85
3.1.2.1. Ortak Balıkçılık Politikası’nın Temel Unsurları İtibariyle Yapılması Gerekenler	86
3.1.2.2. Ortak Balıkçılık Politikası’na Uyum Çerçevesinde Yapılanlar.....	89
3.1.2.3. 2013 ve 2014 Türkiye İlerleme Raporları’ndaki Durum	93
3.1.2.3.1. 2013 Türkiye İlerleme Raporu’ndaki Durum	93
3.1.2.3.2. 2014 Türkiye İlerleme Raporu’ndaki Durum	95

3.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimlerinin Karadeniz'deki Etkileri.	96
3.2.1. Türkiye'nin Karadeniz Politikası	97
3.2.2. Avrupa Birliği'nin Karadeniz Politikası ve Türkiye'ye Etkileri	99
3.3. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimlerinin Akdeniz'deki Etkileri..	104
3.3.1. Türkiye'nin Akdeniz Politikası	104
3.3.2. Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye'ye Etkileri	113
4. TÜRKİYE'NİN BÖLGESEL VEYA ULUSLARARASI BALIKÇILIK İLİŞKİLERİNİN AKDENİZ VE KARADENİZ'DEKİ ETKİLERİ	119
4.1. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM)	119
4.2. Atlantik Ton Balıklarının Koruma Uluslararası Komisyonu (ICCAT)	121
4.3. Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi (SIPAM)	122
4.4. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraat Etütleri Merkezi (CIHEAM)	123
4.5. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ/BSEC)	125
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	132
ÖZGEÇMİŞ	146
ETİK BEYAN	147

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1. Yüksek Göçmen Türlerini (Özellikle Ton Balığını) Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri	21
Resim 2. Coğrafi Bölgedeki Balık Stoklarını Yönetmek İçin Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri	22
Resim 3. Uluslararası Deniz Alanları	38
Resim 4. Dünya'nın Münhasır Ekonomik Bölge Haritası.....	46
Resim 5. Avrupa Birliği Münhasır Ekonomik Bölgesi.....	53
Resim 6. Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı	61
Resim 7. Karadeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası.....	99
Resim 8. Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası	106
Resim 9. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu'nun Görev Alanı	119

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üçüncü Ülkeler İle Sonuçlandırılan ve Yürürlükte Olan Anlaşmalar.....	17
Tablo 2. Denizcilik Bölgesi İddiaları.....	42
Tablo 3. Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Kara ve Münhasır Ekonomik Bölge Sınırları	52
Tablo 4. Dünya'da ve Türkiye'de Su Ürünleri Üretimi.....	57
Tablo 5. Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri (28 Ülke) Su Ürünleri Üretimindeki Yeri	58
Tablo 6. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Denetim Sayıları ve Verilen Cezalar	66
Tablo 7. Türkiye Deniz Kaynakları Alanları	76
Tablo 8. Akdeniz'e Kıyısı Olan Avrupa Birliği Ülkelerinin Deniz Yetki Alanı İddiaları.....	114

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ACFA	: Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture / Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi
ACs	: Advisory Councils / Danışma Konseyleri
AT	: Avrupa Topluluğu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
B	: Bası
Birlik	: Avrupa Birliği
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
C	: Cilt
CACFish	: Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu / Central Asia and Caucasus Regional Commision For Fisheries and Aquaculture Policy
CIHEAM	: Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etüdler Merkezi / Center for Advanced Mediterranean Agronomic Studies
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
DG MARE	: The Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries / Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğu
EC	: European Commision / Avrupa Komisyonu
ECU	: European Currency Unit / Avrupa Hesap Birimi
EFCA	:European Fisheries Control Agency / Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı
EMFF	: European Maritime And Fisheries Fund / Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu
et	: Erişim Tarihi
EU	: European Union / Avrupa Birliği
FAO	: Food and Agriculture Organisation / Gıda ve Tarım Örgütü

GFCM	: Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu / General Fisheries Commission for the Mediterranean
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTHB	: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
ICCAT	: Atlantik Ton Balıklarının Koruma Uluslararası Komisyonu / International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas
ICES	: Uluslararası Deniz Keşif Konseyi (International Convention for the Exploration of the Sea)
ITQs	: Individually Transferable Qutoas / Bireysel Transfer Edilebilir Kotalar
IUCN	: International Union for Conservation of Nature
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
K	: Kitap
KEİ/BSEC	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği örgütü / Black Sea Economic Cooperation Organization
km	: kilometre
MAYZEM	: Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi
OBP	: Ortak Balıkçılık Politikası
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development / Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
RSNT	: Revised Single Negotiating Text / Gözden Geçirilmiş İkili Görüşme Metni
S	: Sayı
s	: sayfa
SGK	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
SHOD	: Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Dairesi
SIPAM	: Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi / Systems of Information for the Promotion of Aqriculture in the Mediterranean

STECF	: Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries / Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi
SUBİS	: Su Ürünleri Bilgi Sistemi
TAC	: Total Allowable Cathces / Toplam Avlanabilir Av Miktarı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDAV	: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı

GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızla artması, artan bu nüfusun beslenmesi ihtiyacı ve enerjiye duyulan gereksinim, denizlerin önemini ortaya çıkarmakla kalmamış, denizdeki bu zenginliklerin ve deniz alanlarının aidiyeti sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, bütün devletlerin egemenliklerini yakından ilgilendirdiğinden, Dünya barışını da zaman zaman tehdit etmektedir.

“Uluslararası AB Balıkçılık Alanlarına Dair Mevzuatın Akdeniz ve Karadeniz Uygulamalarının Türkiye’ye Etkileri” başlıklı bu çalışmada, denizlerdeki zenginliklerin en önemlilerinden biri olan balıkçılık hakkını münhasıran elde etmek amacıyla ilân edilen deniz yetki alanları, Avrupa Birliği ve Türkiye ölçeğinde değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, balıkçılıkla ilgili hakları en genel anlamda bünyesinde barındırması itibariyle, münhasır ekonomik bölge, çalışmanın temel taşlarından birini oluşturacaktır.

Balıklar, ulusal sınır tanımayan canlılardır. Bu durum, balıkçılık kaynaklarının Avrupa Birliği düzeyinde yönetimi ihtiyacını ortaya çıkarmış ve Birlik düzeyinde “Ortak Balıkçılık Politikası” oluşturulmuştur. Ortak balıkçılık politikası ile amaçlanan, balıkçılık kaynaklarının yönetimi ile ilgili olarak, balık stoklarını koruyan ve gelecek kuşaklar için balık nesillerini koruma altına alan rasyonel bir sistem geliştirmektir. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkeler, balıkçılıkla ilgili ulusal karar alma yetkilerini, ortak balıkçılık politikası kapsamında Avrupa Birliği’ne devretmişlerdir.

Bu kapsamda, Avrupa Birliği’nin çalışmanın ilk inceleme alanını oluşturması itibariyle, öncelikle, Birlik balıkçılık mevzuatını oluşturan ortak balıkçılık politikası incelenecek ve ardından Avrupa Birliği balıkçılık alanı ile ilgili açıklamalara yer verilecektir.

Avrupa Birliği, Dünya’nın en önemli siyasal, sosyal ve ekonomik oluşumlarından biridir. Yaklaşık elli yıllık bir uğraşla ortaya çıkan, bugün için 28, yakın bir gelecekte 30 ülke ve 350 milyona yakın bir nüfusu doğrudan etkileyen

bu oluşum, hem bölgesel ve hem de küresel olarak büyük bir ekonomik ve politik güç teşkil etmektedir. Türkiye, kuruluş aşamasından itibaren Avrupa Birliği'nin önemini kavramış ve üyelik için çaba göstermiş ise de, ancak 2000 yılı başında aday ülke statüsünü kazanabilmiştir.

Türkiye, Avrupa Birliği yesi olma yolunda ilerlerken, balıkçılık konusunda da Avrupa Birliği normları ve siyaseti çerçevesinde hareket etmek durumundadır. Çünkü Avrupa Birliği yesi devletler, balıkçılıkla ilgili olarak düzenlemeler yapma konusunda Avrupa Birliği'ni yetkili kılmış olup, ortak bir balıkçılık siyaseti izlemektedirler.

Balıkçılık sektörü, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında uyum sürecinde ele alınan aslı konulardan biridir. 2013 yılı verilerine göre Dünya'da toplam üretim bakımından otuz dört, Avrupa Birliği lkeleriyle karşılaştırıldığında beşinci sırada yer alan Türkiye, balıkçılık bakımından gelişmiş bir ülke konumundadır. Özellikle, işlenmiş su ürünleri bakımından Birlik ülkelerine yapılan ihracat, Türkiye'ye önemli ölçüde bir döviz girdisi sağlamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerine yapılan tarımsal ürün ihracatında da su ürünleri n sıralarda yer almaktadır. Tam yelik müzakereleri tarama sürecinde ve ilerleme raporlarındaki yetersizlikler nedeniyle, askıya alınan konuların başında balıkçılık gelmektedir.

Bu alışmada, Birlik müktesebatına uyum sürecinin başladığı bu süreçte Birlik balıkçılık politikası ile Türk balıkçılık mevzuatı mukayese edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır. Türkiye'de balıkçılık idaresi, denetimi, pazarlaması ve yapısal politikalara ilişkin şu anki mevzuatın Birlik müktesebatına ne kadar uyumlu olduğu ortaya konacak; uyum göstermeyen konular da bu çalışma çerçevesinde ele alınacaktır. Ayrıca, Türkiye'nin münhasır balıkçılık hakkına sahip olduğu deniz alanlarının tespiti de, bu çalışmanın amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Son olarak da, Türkiye'nin bölgesel veya uluslararası balıkçılık ilişkilerinin Akdeniz ve Karadeniz'deki etkilerine değinilecektir. Bu kapsamda da, Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu, Atlantik Ton Balıklarının Koruma

Uluslararası Komisyonu, Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi, Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi ile Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü incelenecektir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI VE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ

“Uluslararası AB Balıkçılık Alanlarına Dair Mevzuatın Akdeniz ve Karadeniz Uygulamalarının Türkiye’ye Etkileri” başlıklı bu çalışmada, Avrupa Birliği balıkçılık alanları rejimlerini değerlendirmeye geçmeden önce, Avrupa Birliği’nin balıkçılık politikasının temelini oluşturan Ortak Balıkçılık Politikasının değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu başlık altında, öncelikle Ortak Balıkçılık Politikası’nın tarihi gelişim süreci incelenerek, söz konusu politikanın temel düzenlemelerine yer verilecektir. İkinci planda da, balıkçılık sektöründe mevzuatın uygulanmasına ilişkin temel ilkeler incelenecek ve son olarak da, Avrupa Birliği balıkçılık alanı değerlendirilecektir. Bu kapsamda öncelikle Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge kavramları açıklanmaya çalışılacak ve Avrupa Birliği balıkçılık alanı da bu kavramlar çerçevesinde değerlendirilecektir.

1.1. Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası

Avrupa, 70.000 kilometrelik sahil şeridinde sahip olup; Birliğin kıyı bölgeleri nüfusunun ve gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık %40’ını oluşturmaktadır. Ortak balıkçılık politikası, ortak tarım politikası ile aynı hukukî dayanağa sahiptir; ancak iki sektör arasındaki farklılık, balıkçılık ürünleri için farklı düzenlemeler yapılmasına yol açmıştır. Ortak Balıkçılık politikasının amaçları arasında aşırı avlanmaya karşı stokların korunması, balıkçılar için garantili bir gelir, tüketiciler için makul fiyatlarda düzenli bir arz ve işleme sanayi ve sucul canlı kaynakların sürdürülebilir, biyolojik, çevresel ve ekonomik kullanımı sayılabilir¹

¹ European Union: “Maritime Affairs and Fisheries”, (http://europa.eu/legislation_summaries/maritime_affairs_and_fisheries/index_en.htm), et.: 29.07.2014.

1.1.1. Tarihçesi

Avrupa Birliği, günümüzde çok sektörlü bütünleşmenin en ileri biçimidir. Bu bütünleşmede temel amaç, üye ülkelerin refah düzeylerini bir bütün olarak artırmaktır. Avrupa Birliği'ni kuran 1957 tarihli Roma Antlaşmasının 2. maddesinde Birliğin görevi, bir ortak pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomik politikalarının giderek birbirine yaklaşmasıyla Topluluğun tümünde, ekonomik çabaların uyumlu gelişmesini, bir araya getirdiği devletlerarasındaki sıkı ilişkilerin ve yaşam düzeylerinin dengeli ve devamlı olarak genişletilmesini ve sağlamlığının artırılmasını gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. Bunun için Gümrük Birliği Politikası, Ortak Ticaret Politikası, Ortak Rekabet Politikası, Ortak Ulaştırma Politikası, İkamet ve Dolaşım Serbestliği ve Ortak Para Politikası gibi politikalar belirlenmiştir. Yine bu amaca yönelik olarak Birliğin gerçekleştirdiği bir diğer politika da “*Ortak Balıkçılık Politikası*”dır.²

AB Ortak Balıkçılık Politikası, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile öne çıkmakta olup; bir yandan kıymetli ve giderek azalan bir doğal besin kaynağı olan deniz ürünleri türlerinin devamını sağlamayı amaçlarken, bir yandan da balıkçılık sektörünü koruyarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu maksatla, tüketicinin bu ürünlere makul fiyatlarla kavuşması ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin asgariye indirilmesi üzerinde durulmaktadır. Bu hedeflere ortak bir çaba ve ortak kurallarla ulaşılabileceğinden Avrupa Birliği'nde ortak balıkçılık politikası oluşturulmuştur.³

400 milyon insanın yaşadığı Avrupa Birliği'nde balıkçılığın şüphesiz çok önemli bir yeri vardır. İlk kuruluş yıllarında hızlı gelişen bir faaliyet olan balıkçılığın Birlikte başlı başına bir politika oluşturması, 1983 yılına rastlamaktadır. Birlikte ortak politikaya duyulan ihtiyacın temelinde farklı ulusal

² Birinci, A. / Aydın, F. / Dağdemir, V. / Keskin, A.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, ([http:// www.akuademi.net/da/DOGU3/d311.pdf](http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d311.pdf)), et.:14.06.2014, s. 121.

³ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, İzmir Ticaret Odası, Şubat 2011, (http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/ab_balikcilik_politikasi_25.06.2012%2012-37-22.pdf), et.: 27.06.2014, s. 1.

düzenlemelerin ve uygulamaların bir yana bırakılıp ortak mevzuat çatısı altında birleşilerek daha etkin bir stok politikası sağlama çabası yer alır; çünkü 1956-65 yılları arasında Birlikte avlanan balık miktarındaki aşırı artış, ileriki yıllarda stoklarda azalmalara ve balıkçılığın kontrolsüz gelişmesine neden olmuştur.⁴

Avrupa Birliği'nin kuruluş yıllarında balıkçılık sektörü, tarım sektörü ile birlikte ele alınmış ve Roma Antlaşmasında Ortak Tarım Politikası'nın bir parçası olarak düzenlenmiştir. Roma Antlaşmasının 38. maddesi, *“Ortak Pazar, tarımı ve tarımsal ürünlerin ticaretini de kapsar. Tarım ürünlerinden toprak, hayvancılık ve su ürünleri ile bunlarla doğrudan doğruya ilişkili olan ilk işleme safhasındaki ürünler anlaşılır...”* demektedir. Görüleceği üzere, balıkçılık ürünleri tarım ürünleri sınıflandırmasının içinde değerlendirilmiştir.

Balıkçılık alanındaki ilk ortak uygulamalar, balıkçılık alanlarından faydalanma, pazarlar ve yapılar için kurallar konulması amacıyla 1970'li yıllarda başlar. Prensip olarak, topluluk balıkçılarının üye devletlerin sularından eşit olarak faydalanabilmelerinde anlaşmaya varılmıştır. Ancak küçük gemilerin demirleme limanlarına yakın balık tutabilmelerini sağlamak için, bu bölgelerde geleneksel yolla balık avlayan yerel balıkçılar için bir kıyı şeridi ayrılmıştır. Balıkçılık ürünlerinde ortak bir pazar için de önlemler alınmıştır. Balıkçı gemilerinin modernizasyonu ve kıyı tesislerini koordine etmek için önlemler de benimsenmiştir.⁵

Tüm bu önlemler, üye ülkelerin uluslararası hareketi takip ettikleri ve kendi kıyılarında denize ait haklarını 12 milden 200 mile çıkarmaya karar verdikleri 1976 yılında daha belirgin bir hal almış, 19 Ocak 1976 tarihli ve 101/76/AET sayılı Konsey Yönetmeliği ile avlanma hakları, yapısal politikalar ve özellikle kaynakların korunması alanlarına ilişkin konular ana hatları itibarıyla belirlenmiştir. Üye ülkeler ayrıca, haklarını uluslararası müzakerelerde savunmak

⁴ Gençay İnceci, S.: “Avrupa Topluluğunda Ortak Balıkçılık Politikası”, Coşkun Kırca'ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 295.

⁵ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası”, (<http://www.tarim.gov.tr/Konular/Avrupa-Birligi-ve-Dis-Iliskiler/Avrupa-Birligi/Balikcilik-Fasli>), et. 27.06.2014.

ve kendi sularında balıkçılığı idare etmek için, Topluluğun uygun konumda olduğuna karar vermişlerdir. 170/83/AET sayılı Konsey Yönetmeliği ile balıkçılık sektöründe yapısal politikaların ana bileşeni olan balıkçılık kaynaklarının korunması alanında üye ülkeler arasında görüş ayrılıklarının uzun ve zorlu tartışmalar neticesinde giderilmesi ile balıkçılık politikası, 1983 yılında Ortak Balıkçılık Politikası olarak ayrı ve kapsamlı bir ortak politika haline dönüştürülmüştür. Diğer tarım ürünlerinden farklı olarak balıkların Topluluk karasularında bir üye ülkeden diğer üye ülke sularına kolaylıkla geçmesi, balıkçıların üye ülke karasularında eşit avlanma hakkına sahip olmalarının sağlanması ve Dünya su ürünleri üretiminde ortaya çıkan artışın balıkçılık kaynaklarını olumsuz etkilemesi gibi hususlar, balıkçılık politikasının ayrı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.⁶

1.1.2. Balıkçılık Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı

Deniz ve okyanuslarda bir zamanlar mevcut olan balık bolluğu, artık görülmemektedir. Bunun nedenlerinden biri, bugüne kadar denizlerden avlanma yoluyla balık stoklarının eritilmesi, stokların üreme ve kendilerini yenileyebilmeleri için geriye çok az yavru balığın kalmış olmasıdır. Balık stokunun biyolojik olarak sürdürülebilir seviyedeki bölümü azalma eğilimi göstermekte olup; 1974 yılında yüzde 90 seviyesinden; 2011 yılında yüzde 71.2 seviyesine gerilemiştir.⁷

1380/2013 sayılı Konsey Tüzüğü'nün 3. Bölümü "Denizle İlgili Biyolojik Kaynakların Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı İçin Önlemler" başlığını taşımaktadır.⁸ Avrupa Birliği, kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, avlanma kapasitesinin ve filoların sınırlandırılması, kaynaklara ve sulara erişim, uygulama ve denetim alanlarında kapsamlı kurallar getirmiştir. Buna göre üye devletler, canlı su kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak

⁶ Özel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", (<http://www.gelbalder.org/showthread.php?t=947>), et.: 27.06.2014, s. 1.

⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations: "The State of World Fisheries and Aquaculture" Rome, 2014, (<http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf>), e.t.:27.11.2014.

⁸ Eur-Lex: "Access to European Union Law", (<http://eur-lex.europa.eu>), et.:11.07.2014.

üzere, belirli önlemleri almakla yükümlüdürler. Bu çerçevede, soyları tükenme tehlikesi altındaki bazı canlı türlerinin varlıklarını sürdürebilmeleri için bilimsel otoritelerce belirlenen “referans sınır değerleri” ne uygun çok yıllık kurtarma planları; tehlike altında olmayan türlerin ise, güvenli biyolojik sınırlar içinde tutulabilmesi için “referans koruma değerleri”ne uygun, çok yıllık yönetim planları hazırlanması gereklidir. Bunun yanı sıra, avlanmadan kaynaklanan nedenlerle canlı su kaynaklarına veya deniz ekosistemine ilişkin ciddi bir tehdit oluşması halinde, Komisyon ve üye devletler, Ortak Balıkçılık Politikasının genel hedefleri ile uyumlu olmak kaydıyla acil önlemler alma yetkisine sahiptirler.⁹

Uygulamaların başarısı, politikanın ve kullanılan araçların etkinlik derecesinin sık sık yeniden gözden geçirilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye ile Avrupa Birliği’nde balıkçılık sektörünün korunması konusuna verilen önem, kullanılan yöntemler ve uygulanış şekillerindeki bazı farklılıkların, Türkiye’nin AB Ortak Balıkçılık Politikasına uyumu aşamasında, bazı sorunlara neden olacağı açıktır. Bu açıdan, Türkiye’nin, balıkçılığın oldukça yaygın bir şekilde korunduğu AB ile ortaklık anlaşması içinde ve ileride de tam üye olma arzusunda bulunduğu da göz önüne alınırsa, konunun önemi daha da belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.¹⁰

Komisyonun balıkçılık kuralları ile ilgili teklifleri, Kuzey Atlantik bölgesinin önde gelen bir bilim organı olan Uluslararası Deniz Keşif Konseyi ICES (International Convention for the Exploration of the Sea) gibi uluslararası bağımsız örgütlerin sunduğu en son bilimsel tavsiyelere göre hazırlanmaktadır. Bu teklifler tartışılmakta ve kabul edilmeden önce üye ülkelerin balıkçılık bakanları tarafından Konseyde bu teklifler üzerinde değişiklikler yapılmaktadır.

⁹ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Durumu”, s. 2.

¹⁰ Bulut Yıldız, S. / Elbek, A.: “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2005, C.22, S.1-2, (http://egejfas.org/pdf/2005-1-2/2005_22_1_2_41.pdf) et.: 03.08.2014, s. 233.

1.1.2.1. Koruma ve Sürdürülebilirlik

Koruma politikasının, balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını geliştirmek ve bu kaynakları üye devletler arasında paylaşmak gibi iki ana amacı vardır. Ortak balıkçılık politikası, su kaynaklarının ve çevrenin korunmasını garanti etmeyi amaçlamakta olup; sürdürülebilir balıkçılığı sağlamak, stokları yenilemek ve yönetmek için çok yıllık planların yanı sıra özel önlemler de (toplam izin verilebilir av, avcılığı sınırlama, av yasağı dönemleri, minimum ağ gözü açıklığı, vb.) hazırlamıştır.

Avrupa Birliği, Dünya'nın üçüncü büyük balıkçılık endüstrisine sahiptir. Her yıl 7 milyon ton civarında su ürünleri üretilmektedir. Avcılık ve işleme endüstrisi 400.000'den fazla insana iş olanağı yaratmaktadır. Bu nedenle, AB balıkçılık endüstrisinin önceliği, rekabetçi avcılık alt sektörü ile sürdürülebilir balık stokları ve sürdürülebilir deniz ekosistemi arasında gerçekçi bir denge oluşturmaktır. Bu nedenle, koruma politikaları önde gelmektedir. Balık stoklarının uzun vadede sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere avcılıkta sınırlamalar getirmek üzere 2005 yılında merkezi Brüksel'de olan Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı oluşturulmuştur. Bu merkez 2008 yılında Avrupa'nın en büyük balıkçılık limanı olan İspanya'nın Vigo kentine taşınmıştır. Merkez aşırı avcılığın önlenmesi amacıyla getirilen kuralların yürütülmesini ve diğer deniz canlılarının korunması için alınan tedbirleri denetlemektedir.¹¹

1.1.2.2. Avlanma Kapasitesinin Düzenlenmesi: Filo Politikası

Geçmiş deneyimler tek başına av miktarını sınırlamanın veya özel teçhizat kullanarak küçük balıkların avlanmasını önlemek için getirilen kota ve teknik engeller gibi önlemlerin, aşırı av söz konusu ise balık stoklarını yok olmaktan kurtarmaya yetmediğini açıkça göstermektedir. Av donanımındaki teknolojik gelişmeler, balıkçı filolarının avlanma gücünü artırarak, filoları mevcut balık kaynaklarının çok üzerine çıkarmıştır. Komisyon'un analizlerine göre, bu durum,

¹¹ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/de16b86c64390f0_ek.pdf), et.: 03.08.2014 s. 3.

tesis kurmaya elverişli yerlerin ve fiyatların uygun olduğu yıllarda gerçekleştirilen aşırı yatırımların bir sonucudur. Filo Yönetim Birimi, üye devletlerle birlikte çalışarak, balıkçılık filosuna yeni eklenen gemi sayısını sınırlayan kuralların sıkı takibi ile filo kapasitesini azaltmaya çalışmaktadır.¹²

Giriş/çıkış planı kapsamında, tonaj olarak ölçülen kapasitenin, 1 Ocak 2003 tarihinde tespit edilen seviyenin üzerine çıkmasına izin verilmemektedir. Bu tavan seviyesine uyulmasını garanti etmek amacıyla, tüm Birlik teknelerinin kayıtlı olduğu Topluluk Filo Kayıt sistemi her üç ayda bir güncellenmektedir. Filo Kayıt Sistemi, bir üye devletin bayrağını taşıyan tüm balıkçı teknelerinin, Birlik mevzuatına uygun olarak kayıtlı olması gereken bir veri tabanıdır.¹³

Av çabasının azaltılması üye ülkelerdeki filo kapasitesinin azaltılması ile mümkün olduğundan, Avrupa Birliği çok yıllık yönlendirme programları ile balıkçılık faaliyetlerini desteklemiştir. Bu programların temelindeki düşünce oldukça basit olup, üye ülkelerden kendi av filolarını gelecek 4 veya 5 yılda geliştirebilmek için program geliştirmeleri talep edilmekte ve Komisyonda bu programların gerçekleştirilme olanakları değerlendirilmektedir. Birlik ödenekleri, çok yıllık yönlendirme programları hedefleri doğrultusunda, ilgili ülkeye gerçekleştirmek üzere tahsis edilmektedir. Ancak gerçekleştirme stratejisi çok iyi açıklanmalıdır.¹⁴

1983 yılındaki I. çok yıllık yönlendirme programı mevcut kapasiteyi koruyarak filoları yeniden yapılandırmayı öngörmüş, fakat filonun büyümesi ile sonuçlanmıştır. 1987-1991 yılları arasındaki II. çok yıllık yönlendirme programında üye ülkelerden filolarını azaltmaları istenmekle birlikte aynı yıllarda İspanya ve Portekiz'in birliğe katılımı, verim artışı ve avlanma rekabeti hedefe ulaşmayı engellemiştir. İlk iki program başarılı olmamıştır; ancak üye ülkeleri filolarını azaltmaya hazırlamıştır. III. çok yıllık yönlendirme programı ile, filonun

¹² European Commission: "Fishing Rules", (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/index_en.htm), et.: 04.08.2014.; Doğan, Ç.: "AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu", s. 2.

¹³ European Commission: "Fishing Rules".

¹⁴ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, 1999, s. 92.

az da olsa azalması, tekne ölçümlerinde ortak bir yol izlenmesi ve gemi kayıtlarının birlik bünyesinde toplanmasını sağlamıştır. Bu sayede stoklar ve gemi sayıları dengelenerek avcılık izni verilebilmiştir. Av çabasını azaltmak için tekne sayılarının azaltılması veya sezon içinde belirli süreler limanda bağlı kalması sağlanarak, program sonunda birlik filosunda %7'lik bir azalma sağlanmıştır.¹⁵

Son 19 yıldır ise, hem tonaj hem de motor gücü şartları bakımından AB balıkçılık filosu kapasitesi azalmıştır. Avrupa Birliği'ndeki genişlemelere rağmen; Şubat 2014 yılında AB balıkçılık gemilerinin sayısı 1995 yılındaki sayıdan 19.284 gerileyerek; 87.445'e ulaşmıştır.¹⁶

1.1.1.3. Topluluk Kontrol ve Uygulama Sistemi: Yetki Devri

Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının uygulanması üye devletlerin sorumluluğundadır. Üye devletler ulusal kontrol hizmetlerini sunmak, denetimleri düzenlemek ve kuralları ihlal ettiği tespit edilenler için uygulanacak uygun yaptırımlara karar vermekle yükümlüdürler.

Her üye ülke kota seviyesini sürekli olarak izlemek ve kota seviyesi dolunca avlanmayı durdurmakla yükümlüdür. Yetki devri ilkesinin (*subsidiarity* – her görevin en uygun idarî seviyede ele alınması) balıkçılık alanındaki uygulaması şu şekilde çalışmaktadır: Üye ülkeler, izlemenin Birlik düzeyinde de yapılabilmesi için kota kullanımlarını düzenli biçimde Komisyon'a bildirmekle yükümlüdürler. Kota yönetimine ilişkin teknikler ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Kotalar milli bir havuzda tutulabildiği gibi, üretici organizasyonlarına, birliklere ve hatta kişisel olarak gemi sahiplerine tahsis edilebilmektedir. Seyrek de olsa, kotaların kiralandığı, satıldığı veya değiş tokuş edildiği de görülmektedir. Bireysel transfer edilebilir kotalar (*Individually*

¹⁵ Diler, A. / Bolat, Y.: "Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uyum", s. 86.

¹⁶ European Commsision: "Facts and Figures on the Common Fisheries Policy", Basic Statical Data, 2014, (http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp_en.pdf), e.t.:27.11.2014, s.10.

Transferable Quotas – ITQs) olarak adlandırılan bu sistem AB’de çok kısıtlı şekilde kullanılmaktadır.¹⁷

1.1.2.4. Kaynaklara ve Sulara Erişim: Avlanma Kotaları

Balık stoklarından en iyi yararlanma şekli stokların geleceğini tehlikeye sokmadan sadece o stoktan güvenli olarak alınabilecek miktar kadar avlanmaktır. Hangi stoktan ne derecede ne kadar avlanması gerektiği ve bu miktarın belirlenmesi önemli bir husustur. Ayrıca avlanan bölgede farklı yaş ve boyutlarda birçok balık bulunması nedeniyle, bilinçsiz avcılıkta avlanan balıklar karışık olmakta, hedef alınan türlerin yanında istenmeyenler de avlanmaktadır. Bu tür yanlışlıkların yapılmaması için önlemlerin alınması gerekmektedir.¹⁸

Balıklar gerek doğal sebeplerle, gerekse avcılık sebebiyle öldüğünden, balık stoklarının kendini yenilemesi gerekmektedir. Stokları yenilemek üzere yeterli olgunluğa ulaşmış balık olması, küçük balıkların büyümeye ve üremeye bırakılmasına bağlıdır. OBP, balıkçılığı biyolojik, ekonomik ve sosyal boyutları ile ele alarak; üye ülkeler arasında paylaşmak üzere her yıl toplam avlanabilir av miktarlarını (*Total Allowable Catches - TAC*) belirlemektedir. Bu miktardan her ülkeye düşen paya “ulusal kota” adı verilmektedir.¹⁹

OBP kapsamında av miktarının sınırlandırılması, 1380/2013 sayılı Konsey Tüzüğü’ne dayanmaktadır. Buna göre Tüzük’te avlanma limiti; ya karaya çıkma yükümlülüğü bulunan bir balık stoku veya balık stokları grubunun belirli bir zaman diliminde avlanabileceği sayısal limiti ya da karaya çıkma yükümlülüğü bulunmayan bir balık stoku veya balık stokları grubunun belirli bir zaman diliminde avlanabileceği sayısal limiti ifade etmektedir.²⁰

¹⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumu*, İKV Yayınları Müktesebat Uyum Serisi No: 18, Eylül, 2003, s. 14.

¹⁸ European Commission: “The Common Fisheries Policy - A User’s Guide”, s. 15.

¹⁹ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: “Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri, Ege Üniversitesi”, Su Ürünleri Dergisi, C.19, S.3-4, 2002, s. 535.

²⁰ Eur-Lex: “Access to European Union Law”.

Toplam avlanabilir av miktarını belirleme, belirli bir bölgede seçilen bir türün belirli bir mevsim veya periyot süresince avlanabilecek miktarları için azami bir seviye tespitini içerir. Filo tarafından yakalanacak tüm balık miktarını doğrudan sınırlamayı amaçlayan bir yönetim aracıdır.²¹

Avlanabilecek azami balık miktarı, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenerek ilan edilmektedir. Bu konuda Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesinin görüşleri alınmakta ve aynı stokları paylaşan üye olmayan ülkelerle ve Kuzey Atlantik bölgesinin önde gelen bilim organı olan Uluslararası Deniz Keşif Konseyi ICES (International Convention for the Exploration of the Sea) gibi uluslararası bağımsız örgütler ile de görüşmeler yapılmaktadır. Daha sonra Komisyon, farklı görüşleri analiz ederek gelecek yılın avlanabilir toplam balık miktarı hakkında öneriler hazırlamaktadır. Bu öneriler, Bakanlar Kuruluna gönderilmekte ve avlanacak miktar, kotalar ve diğer kararlar o yılın sonuna kadar belirlenmektedir.²²

Bu kapsamda, Kuzey Denizi'ndeki balık stokları için toplam müsaade edilebilir av miktarının tespit edilmesinde, ICES'in görüşleri büyük önem taşımaktadır. Örneğin; bazı morina stoklarının yüksek çökme riski ve düşük av limitlerini kontrol etmedeki zorluklar nedeniyle ICES ve Balıkçılık Bilimsel, Teknik, Ekonomik Komitesi'nden (STECF) bilim adamları balıkçılık hakkında bir moratoryum önermiştir. Böyle bir tedbirin ilgili filolar üzerindeki ekonomik ve sosyal etkisi yüzünden ve bilim adamlarına danışıldıktan sonra, Komisyon moratoryuma bir alternatif olarak uygun yürütmenin sağlanabilmesi için morina ve morina ile ilişkili balıkçılıkta ciddi miktarlarda düşürülmüş avcılık olanakları, av çabası sınırlamaları ve kontrol tedbirleri önermişlerdir. Konsey morina için geçici iyileştirme önerileri konusunda mutabakata varmış ve Komisyon tarafından önerilen düzeylerden genel olarak daha yüksek düzeylerde Toplam Müsaade Edilebilir Av Miktarlarını belirlemiştir. Bu nedenle Kuzey Denizi'ndeki morina için Komisyon Toplam Müsaade Edilebilir Av Miktarında

²¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: "Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası".

²² Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 96.

%66'lık bir azalmaya neden olacak olan balık ölüm oranını %80 oranında azaltmak için öneride bulunmuştur. Konsey, sonunda toplam müsaade edilebilir av miktarını %45 oranında azaltmaya yönelik olarak balık ölümünde %65'lik bir azaltma konusunda mutabık kalmıştır.²³

1.1.3. Uluslararası Balıkçılık İlişkileri

Bir ülke Avrupa Birliği üyesi olduğunda, Birlik o ülkenin uluslararası arenadaki balıkçılık çıkarlarını temsil etmektedir. Komisyon yetkilileri üçüncü ülkelerle iki taraflı balıkçılık anlaşmalarının müzakerelerini yürütmekte, açık deniz balıkçılığı yönetiminden sorumlu uluslararası örgütler veya Gıda ve Tarım Örgütü ya da Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası organlarda Birliğin çıkarlarını savunmaktadır. Bu konu Ortak Balıkçılık Politikası'nın en aktif alanıdır ve iç kaynaklar tükenmekte olduğundan gittikçe önem kazanmaktadır. Konunun, iki ana özelliği vardır;²⁴

a) Birliğe üye olmayan devletlerin ilan ettiği münhasır ekonomik bölgelerin ya da münhasır avcılık alanlarının kurulmasını müteakiben balıkçılık anlaşmalarının sonuçlandırılması;

b) Açık denizler gibi münhasır ekonomik bölgelerin dışındaki stokların rasyonel olarak kullanılmasını amaçlayan çeşitli uluslararası kuruluşlara AB'nin üye ya da gözlemci olarak katılımı.

Avrupa filosunun, Avrupa suları dışında balıkçılık yapmalarının uzun bir geçmişi vardır. Bugün, AB filosunun avladığı balığın yaklaşık %40'ı (ağırlık olarak) AB dışındaki ülkelerle yapılan balıkçılık anlaşmaları doğrultusunda yakalanmışken; %20'si ise, bölgesel balıkçılık örgütlerinin yönetimi altındaki açık deniz alanlarında edinilmiştir.²⁵

Büyük bir balıkçılık gücü ve Dünyada balıkçılık ürünleri için büyük bir tek pazar olarak Avrupa Birliği, daha iyi bir yönetimin desteklenmesinde,

²³ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: "Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası".

²⁴ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: "Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası".

²⁵ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 24.

uluslararası örgütler açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Birlik, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde yer alan Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organisation - FAO*) yanı sıra, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Örgütü (*Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD*) gibi diğer organlarda da, etkin rol sahibidir.²⁶

1.1.3.1. Üçüncü Ülkelerle İmzalanan Balıkçılık Anlaşmaları

Avrupa Birliği filosunun önemli bir bölümü, uluslararası suların yanı sıra üçüncü ülkelerle yapılan balıkçılık anlaşmaları çerçevesinde bu ülkeler sularında Birlik balıkçılarına sağlanan avlanma hakları çerçevesinde balıkçılık faaliyetlerini yürütmektedirler. Bu sayede AB ve ilgili üçüncü ülkeler arasında yakın bir çalışma ilişkisi kurulmakta, hem AB, hem söz konusu ülkeler yerel balıkçılık sektörünün gelişim hedeflerinin yakalanması ve üçüncü ülkelerin sularında balıkçılık kaynaklarının rasyonel yönetiminin sağlanmasında işbirliğine gitmektedir.²⁷ Bu bağlamda, üçüncü ülkeler ile yapılan ikili anlaşmaların müzakere edilmesi ve gerektiğinde yenilenmesi, Birlik balıkçılık sektörü ve balıkçılık faaliyetinde bulunan kesimleri açısından büyük önem arz etmektedir.²⁸

1970'lerin ortalarında, birçok ülkenin münhasır ekonomik bölgelerini 12 deniz milinden 200 mile genişletmeleri sonucunda; geleneksel olarak bu ülkelerin sularında avlanan Birlik üyesi ülkelerin filoları, bir anda fiili balıkçılık alanlarından yoksun kalmışlardır. Özellikle açık deniz balıkçılığı yapan filoların, avlanma sahaları büyük ölçüde üçüncü ülkelerin münhasır ekonomik bölge sınırları içerisinde kalmıştır. Bunun üzerine Birlik, açık deniz balıkçılığı yapabilen gemilerin, üye olmayan ülkelerin sularında serbestçe avlanabilmeleri için, üçüncü ülkelerle balıkçılık anlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır.²⁹

²⁶ European Commission: "International Bilateral and Multilateral Agreements", (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_en.htm) , et.: 29.07.2014.

²⁷ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "AB'de Balıkçılık Yönetimi", (http://www.tudav.org/new/pdfs/AB_Balikcilik_Yonetimi.pdf), et.: 18.07.2014, s. 7.

²⁸ Özel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", s. 8.

²⁹ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 536.

Balıkçılık anlaşmalarının yapısı, taraf ülkelerin çıkarlarına göre değişiklik arz etmektedir. Kendi balık kaynaklarını işletme imkânına sahip güçlü filoları bulunan Kuzey ülkeleri ile karşılıklılık ilkesine dayanan anlaşmalar yapılmıştır. Birlik ve bu ülkeler, birbirlerinin sularında karşılıklı olarak avlanma imkânına sahiptirler.³⁰ Örneğin; Norveç’le Birlik arasındaki anlaşmanın geçmişi 1981 yılına kadar dayanmakta olup; şu anda Norveç’le Birliğe 750.000 ton civarında balığa paylaşımlı erişim ve 2 milyar Euro civarında kazanç getirmektedir.³¹ İzlanda ile 1993 yılında imzalanan anlaşma, 10 yıl süreyle geçerli olup; capelin ve redfish’in sınırlı ve dengeli değişimine dayanmaktadır. Buna göre, Birliğin 3.000 tonluk redfish kontenjanına karşılık, İzlanda 45.930 tonluk capelin yakalama hakkına sahiptir. Faroe Adaları ile 1990 yılında imzalanan anlaşma da 10 yıllığına geçerli olup, 2012 yılında 6 yıllık sürelerle iki dönem daha uzatılmıştır. Bu anlaşma da çeşitli türlerin sınırlı ve dengeli değişimine dayanmaktadır.³²

1977 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında fazla stoklara erişim anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Birlik tekneleri Amerika’nın belirli balıkçılık bölgelerindeki fazla stokları avlanabilmektedir. Amerika kendi bölgesinde yıllık olarak avlanabilecek balık miktarını tespit ettikten sonra, aşırı avlanmanın önlenmesiyle ilgili tedbirleri de alarak uygun görülen miktar için Birlik teknelerine avlanma izni vermektedir.³³ 30.12.1981 tarihinde de Kanada ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında Balıkçılık Anlaşması (*Agreement On Fisheries Between Canada and the European Economic Community*) imzalanmış olup; bu anlaşma çerçevesinde taraflar birbirlerinin balıkçılık bölgelerindeki fazla stoklarda avlanabilmektedir. Bu kapsamda, Birlik teknelerinin Kanada sularında belirli miktarda morina ve mürekkep balığını avlamasına karşılık olarak; Birlik de, Kanada’ya bazı deniz ürünleri için kotaları kaldırmak ve gümrük vergilerini indirmek gibi ticari kolaylıklar sağlamaktadır.

³⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s.29.

³¹ European Commission: “The Common Fisheries Policy - A User’s Guide”, s. 24.

³² European Commission: “International – Bilateral and Multilateral Agreements”.

³³ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s. 29.

Tablo 1. Üçüncü Ülkeler İle Sonuçlandırılan ve Yürürlükte Olan Anlaşmalar³⁴

Ülke	Son Kullanma Tarihi	Tip	AB'ne Yıllık Katkısı	Balıkçılık Politikasının Gelişimi İçin Ayrılmış
<u>Angora</u>	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
<u>Cape Verde</u>	31.08.2014	Ton balığı	435.000 €	110.000 €
<u>Komorlar</u>	31.12.2016	Ton balığı	600.000 €	300.000 €
<u>Fildişi Sahili</u>	30.06.2018	Ton balığı	680.000 €	257.500 €
<u>Gabon</u>	23.07.2016	Ton Balığı	1.350.000 €	450.000 €
<u>Gambiya</u>	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
<u>Grönland</u>	31.12.2015	Karışık	17.847.244 €	2.743.041 €
<u>Gine</u>	Sözleşme ve Protokol geçici olarak 2009 yılında uygulandı ancak daha sonra geri çekildi.			
<u>Gine-Bissau</u>	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
<u>Ekvator Ginesi</u>	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
<u>Kiribati</u>	15.09.2015	Ton balığı	1.325.000 €	350.000 €
<u>Madagaskar</u>	31.12.2014	Ton balığı	1.525.000 €	550.000 €
<u>Moritanya</u>	15.12.2014	Karışık	70.000.000 €	3.000.000 €
<u>Mauritius</u>	27.01.2017	Ton balığı	660.000 €	302.500 €
<u>Mikronezya</u>	25.02.2010 tarihinden itibaren yürürlükte olan Protokol yok.			
<u>Fas</u>	20.12.2011 tarihinden itibaren yürürlükte Olan Protokol yok.			
<u>Mozambik</u>	31.01.2015	Ton balığı	980.000 €	460.000 €
<u>Sao Tome ve Principe</u>	22.05.2018	Ton balığı	710.000 / 675.000 €	325.000 €
<u>Senegal</u>	01.07.2006 tarihinden itibaren yürürlükte olan Protokol yok.			
<u>Seyşeller</u>	17.01.2020	Ton balığı	2004'te 5.350.000 € 2019'da 5.000.000 €	2.600.000 €
<u>Solomon Adaları</u>	09.10.2012 tarihinden itibaren yürürlükte olan Protokol yok.			

Ülke	Dönem
<u>Faroe Adaları</u>	2006 - 2012
<u>İzlanda</u>	2009 - 2015
<u>Norveç</u>	2009 - 2015

³⁴ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Birlik, kendi balıklarını işleme imkanı olmayan diğer ülkeler ile; avlanma alanlarına erişime karşılık, mali bir bedel ödediği türde anlaşmalar imzalamıştır. Bu bedel sadece ilgili ülkenin devlet bütçesine bağış şeklinde değil, aynı zamanda, avlanma araştırmaları, avlanmanın yönetimi için eğitim, küçük ölçekli avlanmaya yardım gibi ilgili ticari ortağın çıkarlarını ilgilendiren alanlara da bağış şeklinde olabilmektedir. Senegal ve Ekvator Ginesi ile bu tarzda anlaşmalar yapılmıştır.³⁵

Avrupa Birliği, Tablo 1'de ayrıntılı olarak yer verilen Üçüncü Ülkeler İle Sonuçlandırılan ve Yürürlükte Olan Anlaşmalar kanalıyla yaklaşık 1 milyar avro katma değer elde etmekte ve 40 bin kişiye istihdam sağlamaktadır.³⁶

22 Aralık 1994 tarih ve 3317/94 sayılı bir Balıkçılık Anlaşması Uyarınca Üçüncü Bir Ülkenin Sularında Balıkçılık Yetkilendirilmesine İlişkin Genel Hükümleri Düzenleyen Konsey Tüzüğü; Avrupa Birliği ve bir üçüncü ülke arasında imzalanmış bir balıkçılık anlaşması çerçevesinde, üçüncü ülke sularında avlanan Birlik balıkçı teknelerine ilişkin genel hükümleri hükme bağlamaktadır. Yalnızca geçerli bir “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”na sahip olan Birlik tekneleri, Avrupa Birliği ve üçüncü ülke arasında imzalanmış olan anlaşma uyarınca üçüncü ülke sularında avlanma hakkına sahiptir.³⁷

Üye devletler, kendi bayrağını taşıyan gemilerin, üçüncü ülke ile imzalanan balıkçılık anlaşması uyarınca o ülke sularında avlanabilmek amacıyla, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*” taleplerini, Komisyon’a göndermekle yükümlüdürler. Komisyon, Birlik hükümleri ve Birlik gemileri için geçerli balıkçılık anlaşmasında ortaya konan hükümler doğrultusunda, başvuruları incelemek ve üye devletin başvurusunu aldığı tarihten itibaren 10 işgünü içerisinde, başvuruları ilgili üçüncü ülkeye göndermekle yükümlüdür. Ancak Komisyon, başvurunun gerekli şartları taşımadığına karar verirse, başvuruyu ilgili üçüncü ülkeye göndermez ve başvurunun gönderilmeyeceğini nedenleriyle

³⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumuna*, s. 29.

³⁶ Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumuna”, s. 8.

³⁷ Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

birlikte, üye devlete bildirir. Komisyon, ilgili üçüncü ülkenin, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*” başvurusuyla ilgili kararını bayrak üye devlete iletmekle de yükümlü olup; kararın olumsuz çıkması durumunda başvuru sahibi üye devlet ile ilgili üçüncü ülke arasında istişare ile gerekli kontrolleri yapacaktır.³⁸

Tüzükte ayrıca, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nın askıya alınmasıyla ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. Buna göre, üçüncü ülke, bir üye devletin bayrağını taşıyan bir balıkçı teknesinin “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nı askıya alma ya da geri çekme kararı alırsa, Komisyon durumu derhal bayrak üye devlete bildirmekle ve balıkçılık anlaşmasında ortaya konan usule uygun olarak, ilgili kontrolleri yapmak ve bayrak üye devlet ile ilgili üçüncü ülke arasında istişare sağlamaya çalışmakla yükümlüdür. Balıkçılık lisansının ilgili üçüncü ülke tarafından kesin olarak iptal edilmesi durumunda ise, üye devlet derhal ilgili gemiye verilen “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nı geri çekmek zorundadır.³⁹

1.1.3.2. Bölgesel Balıkçılık Örgütlerine Katılım

Balıkçı teknelerinin avlanma kapasitelerini aşması ve bunun neticesinde de dünyadaki balık stoklarının hızla azalması, balıkçılık kaynaklarının yönetilmesine ilişkin uluslararası işbirliği geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bölgesel balıkçılık örgütleri de, söz konusu işbirliğinin gerçekleştirilmesi aşamasında, temel araçlardan birini oluşturmaktadır.

Bölgesel balıkçılık örgütleri, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde kurulmaktadır. Özellikle derin deniz kaynaklarının kullanımı konusunda, ilgili ülkeler bu çerçevede bir tartışma zemini oluşturmaktadırlar. Amaç, bölgesel işbirliğini sağlayarak, balık stoklarının korunması ve daha iyi işletilmesini sağlamaktır. Bu örgütler, elde edilebilir en iyi bilimsel verileri kullanarak yönetim

³⁸ Eur-Lex: “Access to European Union Law”.

³⁹ Eur-Lex: “Access to European Union Law”.

tedbirleri konusunda öneriler getirmektedir. Daha sonra bu öneriler, ilgili ülkelerce yürürlüğe sokulmaktadır.⁴⁰

Bölgesel örgütlerin yönetim tedbirleri şunları içermektedir:⁴¹

a) İlgili balıkçılık bölgelerinden azami avlanma veya toplam müsaade edilebilir av miktarının (TACs) saptanması (TACs bölgesel balıkçılık örgütünün üyeleri arasında paylaştırılabilir.).

b) Bazı bölgelerde, avlanmanın, tüm yıl boyunca veya bazı özel zamanlarda kapatılması.

c) Bazı avlanma aletlerinin ve tekniklerin düzenlenmesi veya yasaklanması.

d) Birbirlerinin gemilerini denetlemek amacıyla, imzacı tarafların kontrol uzmanlarına yetki veren ortak kontrol veya uygulama planı.

1992 yılında Rio de Janerio’da gerçekleştirilen çevre ve kalkınma konulu Birleşmiş Milletler Konferansı’nda ülkeler rasyonel ve sürdürülebilir balıkçılık uygulaması konusunda birleşmişlerdir. Avrupa Birliği bu konuda aktif bir rol oynamış, Dünya Gıda ve Tarım Örgütü’nün de benimsediği sorumlu avcılık konusunda yapılan anlaşmaları tam olarak uygulamaya koymuştur. Birlik, Birleşmiş Milletler Azalan ve Büyük Göç Eden Stokların Korunması Konferansı’na da katılarak uluslararası sularda veya münhasır ekonomik bölge içindeki balıkların korunması konusunda kararlı olduğunu göstermiştir.⁴²

Dünya balıkçılık sektöründe dördüncü sırada yer alan Avrupa Birliği, sürdürülebilir balıkçılığı sağlamada tam olarak rol almak istemektedir. Bu amaçla

⁴⁰ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 113.

⁴¹ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumu*, s. 30.

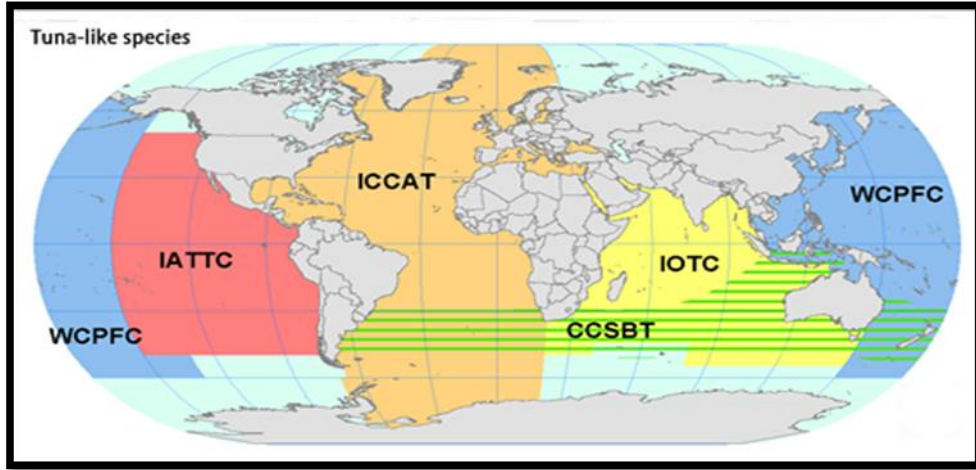
⁴² Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 114.

bölgesel balıkçılık örgütlerinden bazılarında tam üye olarak katılmakta; bazılarında ise sadece gözlemci olarak yer almaktadır.

Avrupa Birliği'nin taraf olduğu ve Resim 1'de Dünya haritası üzerinde gösterilen, yüksek göçmen türlerini yönetmek için kurulan bölgesel balıkçılık örgütleri şunlardır:

- a) Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu (ICCAT)
- b) Hint Okyanusu Tuna Komisyonu (IOTC)
- c) Batı ve Orta Pasifik Balıkçılık Komisyonu (WCPFC)
- d) Inter-Amerikan Tropikal Tuna Komisyonu (IATTC)
- e) Uluslararası Yunus Koruma Programı (AIDCP) (Kardeş Kuruluşu Olan IATTC)
- f) Güney Orkinos Koruma Komisyonu (CCSBT).

Resim 1. Yüksek Göçmen Türlerini (Özellikle Ton Balığını) Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri⁴³

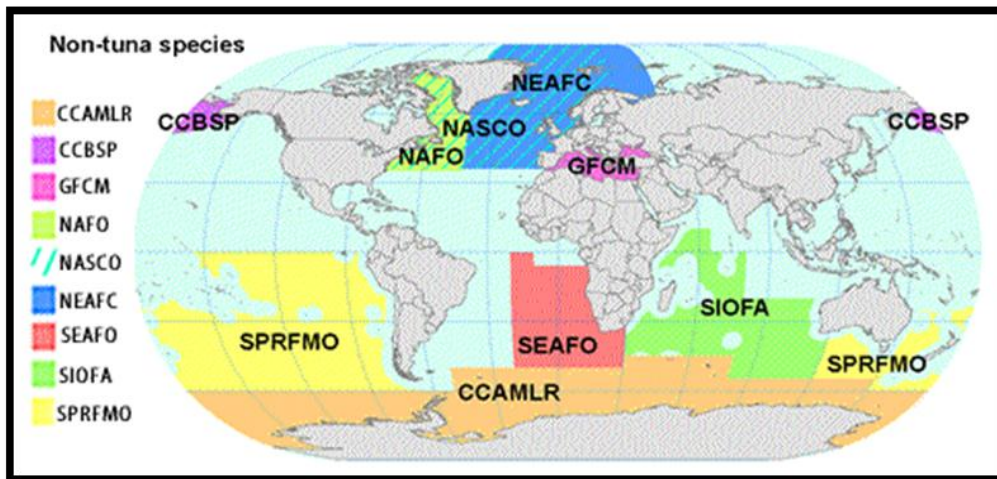


⁴³ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Avrupa Birliği, Resim 2'de Dünya haritası üzerinde gösterilen aşağıdaki coğrafi bölgedeki balık stoklarını yönetmek için kurulan bölgesel balıkçılık örgütlerine üyedir:

- a) Kuzey-Doğu Atlantik Balıkçılık Komisyonu (NEAFC)
- b) Kuzeybatı Atlantik Balıkçılık Örgütü (NAFO)
- c) Kuzey Atlantik Somon Koruma Örgütü (NASCO)
- d) Güney-Doğu Atlantik Balıkçılık Örgütü (SEAFO)
- e) Güney Hint Okyanusu Balıkçılık Anlaşması (SIOFA)
- f) Güney Pasifik Bölgesel Su Ürünleri Yönetim Örgütü (SPRFMO)
- g) Antarktik Deniz Yaşamı Kaynakları Koruma Sözleşmesi (CCAMLR)
- h) Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM)
- i) Orta Bering Denizi'nde Pollock (Kömür Balığı) Kaynaklarının Korunması ve Yönetimi Sözleşmesi (CCBSP)

Resim 2. Coğrafi Bölgedeki Balık Stoklarını Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri⁴⁴



⁴⁴ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Avrupa Birliği, ayrıca sadece tavsiye statüsünde üyeliği bulunduğu iki bölgesel balıkçılık örgütüne daha katılmaktadır.⁴⁵

a) Batı-Orta Atlantik Balıkçılık Komisyonu (WECAFC)

b) Doğu-Orta Atlantik Balıkçılık Komitesi (CECAF).

Avrupa Birliği, balıkçılık alanındaki uluslararası ilişkilerde münhasır yetkiyi elinde bulundurmaktadır. Birlik, balıkçılık ile ilgili uluslararası kuruluşları ve üçüncü ülkelere yönelik olarak uluslararası yükümlülükleri üstlenmesi konusunda, üye devletlerce Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde yetkilendirilmiştir. Birlik bu yetkiyi COM/99/0613/son sayılı Tebliğin, Topluluk Temsil başlıklı 4.1.1. fıkrasında da belirtildiği gibi, Komisyon vasıtasıyla kullanmakta olup; Komisyon bölgesel balıkçılık örgütleri içerisinde Birliğin çıkarlarını temsil etmekle görevlendirilmiştir. Üye devletler, bu görevi başkasına devredemezler. Komisyon, örgüt toplantılarına ek olarak, örgütün yardımcı organlarının veya çalışma gruplarının toplantılarında da yer almaktadır.⁴⁶

Komisyon, Bölgesel Balıkçılık Örgütlerinin toplantılarında, Konsey tarafından hazırlanmış olan “Topluluk Pozisyonları” çerçevesinde görüş bildirmekte ve oy kullanmaktadır. Ancak Komisyonun, bütün bölgesel balıkçılık örgütlerindeki komiteleri karşılamak için yeterli teknik ve bilimsel personeli bulunmamaktadır. Bu nedenle Birlik, bu toplantılarda Komisyonun koordinatörlüğünde, üye ülkelerin teknik ve bilimsel uzmanları tarafından temsil edilebilmektedir.⁴⁷

Avrupa Birliği, bölgesel balıkçılık örgütlerine katılımı balıkçılık kaynaklarının korunması ve yönetiminde aktif rol almanın yanı sıra, üçüncü ülkelerle ikili balıkçılık ilişkilerinde tutarlı bir politika izlemeyi ve sinerji

⁴⁵ European Commission: “International – Bilateral and Multilateral Agreements”.

⁴⁶ Eur-Lex: “Access to European Union Law”.

⁴⁷ Eur-Lex: “Access to European Union Law”.

yaratmayı da hedeflemektedir. Söz konusu örgütlere katılım, AB açısından birtakım yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Bunlar;⁴⁸

- a) Birliğin çıkarlarının uluslararası alanda temsil edilmesi,
- b) Bölgesel balıkçılık örgütlerinin faaliyetlerine ve bütçelerine finansal katkıda bulunulması,
- c) Bölgesel balıkçılık örgütlerinin faaliyetlerine etkin katılım sağlanması,
- d) Kaynakların korunmasına ve yönetimine ilişkin tavsiyelerde bulunulması ve
- e) Kabul edilen koruma ve yönetim önlemlerinin uygulanmasının sağlanmasıdır.

1.1.4. Pazar ve Ticaret Politikası

Topluluğun balıkçılık ürünleri için 1970 yılında kurduğu ortak piyasa düzeni, 1983'ten beri uygulanan Ortak Balıkçılık Politikası'nın ilk bileşenini oluşturmaktadır. Su ürünlerinin, üreticiden tüketiciye aktarılmasında, bu sürecin Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde yönlendirilip şekillendirilmesine, "*Ortak Piyasa Düzeni*" adı verilmektedir. Amaç su ürünlerinde, birlik iç piyasasında üretici ve tüketicilerin yararı için, arz ve talebi denkleştirecek şekilde bir ortak pazar yaratmaktır. Bunun için de iki alanda önemli önlemler almıştır. Bunlar;⁴⁹

- a) AB'ye üye olan bir devletten diğer üyeye su ürünleri akışını engelleyen gümrük duvarlarının kaldırılması,
- b) Su ürünlerinin serbest dolaşımı ve rekabeti güvence altına alan ek tedbirlerin yanı sıra ürün bazında değişen, ortak bir sistemin kural edinilmesidir.

⁴⁸ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 249.

⁴⁹ Doğan, Ç.: "AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu", s. 3.

1.1.4.1. Ortak Pazarlama Standartları

Ortak pazarlama standartlarını belirleyen AB düzenlemesi, balıkçılık ürünlerinin piyasaya sürülebilmesi için karşılanması gereken kalite, boyut, ağırlık, paketlenme, sunum ve etiketleme standartlarını ortaya koymaktadır. Standartlara uymayan ürünlerin satış amacıyla sergilenmesi, satışa sunulması, satılması veya başka bir biçimde pazarlanması yasaktır. Standartlara uyumun denetlenmesi ve ihlallerin cezalandırılması, üye devletlerin sorumluluğu altındadır. Söz konusu denetimler, pazarlama sürecinin tüm aşamalarında olduğu gibi, ürünlerin taşınması sırasında da yapılabilmektedir.⁵⁰

Ortak pazarlama standartlarını belirleyen 2406/96/EC sayılı AB Tüzüğü, yalnızca Birlik menşeli ürünleri değil, üçüncü ülkelerden Birliğe ithal edilen ürünleri de kapsamaktadır. Ancak, kıyı balıkçıları tarafından doğrudan perakendecilere veya tüketicilere satılan küçük miktarlardaki ürünler kapsam dışı tutulmaktadır.⁵¹

1.1.4.2. Üretici Örgütleri

Üretici örgütleri, su ürünlerine yönelik piyasa düzeninde temel bir yere sahiptir; çünkü sektör bu organizasyonlar aracılığıyla piyasanın düzenlenmesine ve istikrarın korunmasına katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Üretici örgütleri, ürünlerine yönelik en iyi piyasa koşullarını elde edebilmek amacıyla balıkçılar veya su ürünleri yetiştiricileri tarafından kurulan organizasyonlardır. Üyelik gönüllü olmakla birlikte; ortak piyasa düzeni kurallarına uygun tedbirler alındığında sadece örgüt üyeleri, maddi tazminat ve destek imkanından faydalanabilmektedirler.⁵²

2013 yılı itibarıyla Birlikte gönüllülük esasına dayalı toplam 232 üretici örgütü bulunmaktadır. Bunun 188'i küçük ölçekli balıkçılar, kıyı balıkçıları, açık

⁵⁰ EU – Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, (http://www.etcf.org.tr/EN/doc/kasim_2009_etcf/Manual_6%20Tarim.pdf), et.: 23.07.2014, s. 76.

⁵¹ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 141.

⁵² T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası”.

deniz balıkçıları ve derin deniz balıkçılarının oluşturduğu organizasyonlar; 44'ü ise su ürünleri yetiştiricileri ile diğer balıkçılığın türlerinin oluşturduğu organizasyonlardır.⁵³

1.1.5. Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu

Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (European Maritime and Fisheries Fund / EMFF), Avrupa Birliği'nin denizcilik ve balıkçılık politikaları için 2014-2020 yıllarına yönelik olarak ayırdığı fondur. Bu fon birbirini tamamlayan ve Avrupa'da büyümeyi teşvik etmeyi amaçlayan beş Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonu'ndan birisidir.⁵⁴

Fon'un amaçları dört başlıkta sıralanmıştır. Buna göre Fon;⁵⁵

1. Sürdürülebilir balıkçılığa geçiş sürecinde balıkçılara yardımcı olur;
2. Kendi ekonomilerini çeşitlendirmeleri için kıyı topluluklarını destekler;
3. Yeni istihdam alanları yaratmak ve Avrupa kıyılarında yaşam kalitesini artırmak amacıyla gerçekleştirilen projeleri finanse eder;
4. Başvuru sahipleri için finansmana ulaşımı daha kolay bir hale getirir.

Fon, ulusal fon ile birlikte, proje-finans işbirliği için kullanılmaktadır. Her ülke için, kendi balıkçılık sektörünün büyüklüğüne göre, toplam Fon bütçesinden bir pay tahsis edilmektedir. Daha sonra her ülke, bu parayı nasıl harcamayı planladıklarını belirten bir operasyonel program hazırlamaktadır. Komisyon bu programı onayladıktan sonra; hangi projelerin finanse edileceği kararı ulusal makamlara ait olmaktadır. Ulusal makamlar ve Komisyon, programın uygulanmasından ortaklaşa sorumludurlar.⁵⁶

⁵³ European Commission: "Facts and Figures on the Common Fisheries Policy", s.32.

⁵⁴ European Commission: "European Maritime And Fisheries Fund", (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff/index_en.htm), et.:28.07.2014.

⁵⁵ European Commission: "European Maritime And Fisheries Fund".

⁵⁶ European Commission: "European Maritime And Fisheries Fund".

1.2. Balıkçılık Yönetiminde Karar Mekanizması ve Kurumsal Yapılanma

Bu başlık altında öncelikle, balıkçılık yönetiminde karar alma sürecinin nasıl işlediğine kısaca değinilecek ve ardından söz konusu mekanizma içinde yer alan kurumlara ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

1.2.1. Karar Mekanizması

Avrupa Birliği'nde tüm balıkçılık sektörünün, alt sektörlerin ve tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak görüşleri hazırlamak üzere 1971 yılında Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi kurulmuştur (1999/478/EC). Bu Komite tarafından hazırlanan görüş, taslak halinde AB Komisyonuna sunulmaktadır. Komisyonda taslak görüşüldükten sonra ilgili servisler, üçüncü ülkeler ve bölgesel balıkçılık organizasyonları gibi kaynaklardan veriler toplamaktadır. Ardından Komisyon konu ile ilgili özel çalışma grupları oluşturarak konuyu kapsamlı olarak tartışmaya açmaktadır. Ayrıca Komisyon'un kendine ait Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesi de vardır. Öneri, Komisyonda balıkçılık komiserleri tarafından kabul görürse, ilgili çalışma grupları ve komitelerce, ele alınacağı Avrupa Konseyine sevk edilmektedir. Önerinin niteliğine bağlı olarak Konsey, görüşünü Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye veya Bölgeler Komitesi'ne bildirmektedir. Avrupa Konseyi çalışma gruplarından biri olan Daimi Temsilciler Komitesi, öneri üzerinde mutabık kalırsa bir sonraki kurul toplantısına sevk edilmektedir. Kurulda da mutabakat sağlanması halinde, öneri Birlik düzenlemesi olarak kabul edilmektedir.⁵⁷

1.2.2. Kurumsal Yapılanma

Bu başlık altında, balıkçılık sektöründeki kurumsal yapılanmayı oluşturan Denizcilik İşleri ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri

⁵⁷ Diler, A. / Bolat, Y.: "Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uymu", I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu, Antalya, 2006, (<http://www.akuademi.net/BALIK/BALIK2006/B/b09.pdf>), et.: 27.06.2014, s. 85.

Yetiştiriciliği Danışma Komitesi, Danışma Konseyleri ve Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesinin yapıları incelenecektir.

1.2.2.1. Denizcilik İşleri ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü

Ortak Balıkçılık Politikası, 1982 yılında kuruluşundan, ya da Avrupa Balıkçılık Politikasının ilk araçlarının 1970’li yılların başında oluşturulmasından bu yana, uzun bir yol kat etmiştir. Geleneksel balıkçılık kalıplarını korumak ve uluslar arasındaki gerginliği etkisiz hale getirmek için bir dizi araç olarak başlayan ortak balıkçılık politikası artık, yenilenebilir bir doğal kaynak olan balıkları korumak için geliştirilmiş, karmaşık hukukî ve bilimsel bir çerçeveye dönüşmüştür. Kirlilik, çevre koruma, kıyı geliştirme, istihdam sağlama, sınır kontrolü ile gözetimi gibi, Avrupa denizlerinde bugün karşı karşıya olunan tüm sorunlar için bütünsel açıdan cevap aranmaktadır.⁵⁸

Avrupa denizcilik ekonomisinin potansiyelini geliştirmek, kıyı topluluklarını korumak, sürdürülebilir balıkçılık ve sağlıklı denizler için Avrupa Komisyonu bünyesinde, Denizcilik İşleri ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü (*the Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries - DG MARE*) oluşturulmuştur. Genel Müdürlük, Ortak Balıkçılık Politikası ve Entegre Denizcilik Politikası’nın uygulanmasından sorumlu Komisyon bölümüdür. Genel Müdürlük, yaklaşık 400 personeli ile Komisyon’un en küçük birimidir. Merkezi Brüksel’de bulunan Genel Müdürlük; koruma, kontrol, piyasa önlemleri, yapısal eylemler ve uluslararası ilişkilerden oluşan 6 adet Müdürlükten meydana gelmektedir. Söz konusu Müdürlükler;⁵⁹

1. Politika Geliştirme ve Koordinasyon Müdürlüğü,
2. Uluslararası İlişkiler ve Piyasalar Müdürlüğü,
3. Atlantik, Çevre Dışı Bölgeler ve Kuzey Kutup Bölgesi Müdürlüğü,

⁵⁸ European Commission: “Directorate – General for Maritime Affairs and Fisheries”, (http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_en.htm), et.: 28.07.2014.

⁵⁹ European Commission: “Directorate - General for Maritime Affairs and Fisheries”.

4. Akdeniz ve Karadeniz Müdürlüğü,
5. Baltık Denizi, Kuzey Denizi ve Denize Kıyısı Olmayan Üye Ülkeler Müdürlüğü,
6. Kaynaklar Müdürlüğü.

1.2.2.2. Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi

Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi (*Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture - ACFA*), ortak balıkçılık politikası ile ilgili kesimlerin temsil edilmesi ve balıkçılık sektöründeki diyalogun güçlendirilmesi amacıyla, Komisyon tarafından ilk olarak 1970'lerin başında, Su Ürünleri Danışma Komitesi olarak kurulmuştur. Ancak, Komite'nin yapısı 1999 yılının sonlarına doğru, onu daha etkin bir yapıya kavuşturmak ve sanayi sektörü ile sivil toplum kuruluşları ve bilim adamları gibi diğer paydaşlarla da diyalogun geliştirilmesi amacıyla, 2004/864/EC sayılı Komisyon kararı ile değiştirilerek, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi'ne dönüştürülmüştür.⁶⁰

Komite, balıkçılık sektörünü temsil eden meslek kuruluşlarının yanı sıra tüketici hakları, çevrenin korunması, sürdürülebilir kalkınma gibi Ortak Balıkçılık Politikası ile ilgili alanlarda faaliyet gösteren sivil meslek örgütlerinin çıkarlarını da temsil eden 21 temsilciden oluşmaktadır. Komite üyeleri, Komisyon tarafından atanmaktadır.⁶¹

Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi, Komite'nin görüşlerini hazırlayan uzmanlardan oluşan dört çalışma grubu ile birlikte çalışmaktadır;⁶²

⁶⁰ European Commission, Maritime Forum: "Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture", (<https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/community/acfa>), et.: 28.07.2014.

⁶¹ European Commission, Maritime Forum: "Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture".

⁶² European Commission: "The Common Fisheries Policy – A User's Guide", (http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_en.pdf), et.: 03.07.2014, s. 9.

- 1. Çalışma Grubu: Su kaynakları ve yönetim,
- 2. Grup: Su ürünleri yetiştiriciliği,
- 3. Grup: Pazar ve ticaret politikası,
- 4. Grup: Ekonomi ve sektörün durumu da dâhil olmak üzere genel sorunlar.

Avrupa Komisyonu, gerekli gördüğü hallerde, Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi'ne danışarak görüşlerini almaktadır. Bunun yanı sıra Komite üyeleri, Ortak Balıkçılık Politikasının kuralları ve işleyişi, sektörde ekonomik ve sosyal koşullarla ilgili görüş ve sorunlarını Komiteye yönlendirebilmektedir. Komite, yıllık çalışma programının uygulanması, toplantıların organize edilmesi, belirli konularda ortak tutum alınması, çalışma grupları veya dairenin önceden hazırlamış olduğu görüş ve tavsiyelerin düzenlenmesine ilişkin kuralları belirlemektedir.⁶³

1.2.2.3. Danışma Konseyleri

2004 yılında kurulmuş olan Danışma Konseyleri (*Advisory Councils - ACs*), paydaşların katılımını geliştirmek amacıyla ortaya konulan yapılanmanın en önemlisi olup; sandalyelerin üçte ikisi ilgili üye devletlerin balıkçılık sektörüne, üçte biri ise diğer ilgili gruplara (çevre ve tüketici sivil toplum kuruluşları gibi) tahsis edilmiştir. Danışma Konseylerinin başlıca görevi, balık stoklarının yönetimi ve koruma önlemleriyle ilgili yeni düzenlemelerin hazırlanması konularında, AB Komisyonuna ve üye devletlere tavsiyelerde bulunmaktır. Danışma Konseylerinde tavsiye ve öneriler oybirliği ile kabul edilmekte; mutabakat sağlanamaması durumunda ise, muhalif görüşleri kayda geçirilmektedir.⁶⁴

Konsey ve yönetim kurullarına girebilen hükümet kurumları, hükümete önerilerde bulunan bölge komitelerinde temsil edilebilen bölgesel kurumlar, AB Komisyonuna ve Konsey'e bilimsel öneride bulunan araştırma enstitüleri AB'nde

⁶³ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, İstanbul, 2007, s. 212.

⁶⁴ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", Maastricht, 2004, (http://aei.pitt.edu/2594/1/Art_4.pdf), et.: 20.07.2014, s. 33.

sektör paydaşı olarak kabul edilmezler. Bununla birlikte, bu gruplar gözlemci olarak Danışma Konseylerine katılabilirler. İlgili üye devletler ve AB Komisyonu, Danışma Konseyi'nin yapısı, oluşumu ve temsilcileri konusunda uzlaşma sağlamak zorundadırlar.⁶⁵

Danışma Konseyleri, politika yapımına paydaş katılımını artırmak amacıyla, Komisyon tarafından kurulan paydaş önderliğindeki kuruluşlardır. Toplulukta on bir adet Danışma Konseyi bulunmaktadır⁶⁶.

1. Kuzey Denizi,
2. Baltık Denizi,
3. Akdeniz,
4. Kuzeybatı Suları,
5. Güneybatı Suları,
6. Pelajik Stoklar,
7. Uzak Mesafe Deniz Filoları,
8. Karadeniz,
9. Su Ürünleri Yetiştiriciliği,
10. Piyasalar,
11. Çevre Dışı Bölgeler (Batı Atlantik, Doğu Atlantik ve Hint Okyanusu).

Bir konunun birden fazla Danışma Konseyi'ni ilgilendirdiği durumlarda, ilgili konseyler kendi aralarında koordinasyon sağlayarak ortak karar almaktadırlar. Her konsey, bir genel kurul ve bir icra komitesinden oluşmakta, icra komitesi tarafından hazırlanan yıllık rapor ve yıllık strateji planı, genel kurulun onayına sunulmaktadır. Genel kurul ayrıca, icra komitesi üyelerini atama yetkisine sahiptir.⁶⁷

⁶⁵ Elekon, H.A.: “Avrupa Birliği’nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye’nin Durumu”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 29.

⁶⁶ European Commission: “Advisory Councils”, (http://ec.europa.eu/fisheries/partners/advisory-councils/index_en.htm), et.: 28.06.2014.

⁶⁷ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 213.

Ortak Balıkçılık Politikası'nın yeni yapılanması içerisinde, Danışma Konseyleri, paydaşların katılımını arttırmak açısından önemli bir potansiyeli temsil etmektedirler. Bu yönüyle de, Danışma Konseyleri'nin uzlaşmaya dayalı çevresel tavsiyelerde bulunduğu durumlarda, Komisyon ve Konseyin büyük ölçüde bu tavsiyeyi takip etmesi beklenmekte; aksi durumda ise, pay sahiplerinin ortak balıkçılık politikasına duyacağı güvenin zedeleneyeceği kabul edilmektedir.⁶⁸

1.2.2.4. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi

Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi (*Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries - STECF*), Ortak Balıkçılık Politikası'nın uygulanması konusunda bilimsel uzman ihtiyacını sağlamak amacıyla 1993 yılında 93/619/EC sayılı Komisyon kararı ile kurulmuş ve 2005 yılında 2005/629/EC sayılı Komisyon kararı ile yenilenmiştir.⁶⁹ Komite üyeleri 3 yıllık bir süre için, bu alanlarda yetkinlikleri tanınmış yüksek nitelikteki bilimsel uzmanlar arasından Komisyon tarafından atanmaktadır. Birlik, su kaynaklarının korunması ve yönetimi ile ilgili konularda düzenli aralıklarla Komiteye danışmaktadır. Özellikle, yıllık izin verilen toplam av miktarları ve kotaların belirlenmesi sürecinde Komite'nin görüşü çok önemlidir.⁷⁰

Komite; deniz biyolojisi, deniz ekolojisi, balıkçılık bilimi, doğa koruma, popülasyon dinamiği, istatistik, balıkçılık teknolojisi, su ürünleri yetiştiriciliği ve balıkçılık ekonomisi alanlarında en az 30, en fazla 35 uzmandan oluşmaktadır. Üyeler, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde ve Avrupa Komisyonu'nun internet sitesinde yayımlanan ilan yardımıyla belirlenen uygun adaylar arasından Komisyon tarafından seçilerek atanmaktadır.⁷¹

⁶⁸ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", s. 33.

⁶⁹ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 13.

⁷⁰ Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries", (<https://stecf.jrc.ec.europa.eu/about-stecf>), et.: 28.06.2014.

⁷¹ Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries".

Avrupa Komisyonu onay verdiği takdirde, Komite belirli konularda ihtiyaç doğrultusunda kendi çalışma gruplarını oluşturmakta, grupların gerçekleştirdikleri faaliyet ve çalışmalar, Avrupa Komisyonu'na sunulmaktadır. Çalışma grupları, dış uzmanlardan ve iki Komite üyesinden meydana gelmektedir. Dış uzmanlar, Komisyon'un onayı ile Komite üyesi olmayan ve çalışmalara katkı sağlayabilecek ilgili bilimsel bilgi ve uzmanlığa sahip uzmanlar arasından davet edilmektedir.⁷²

Komisyon, belli aralıklarla ya da gerekli hallerde canlı kaynakların korunması ve yönetimi ile ilgili konularda Komite'ye danışmaktadır. Komisyon, ayrıca Ortak Balıkçılık Politikası ile ilgili yeni bir düzenleme için teklif hazırlarken, Komite'nin görüşlerine başvurmaktadır. Komite de, gerek duyduğu takdirde, kendi inisiyatifini kullanarak Avrupa Komisyonu'na yeni düzenleme tekliflerine ilişkin görüş sunabilmektedir. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi'nin görüşleri özellikle yıllık avlanma miktarlarının belirlenmesinde oldukça önemli rol oynamaktadır.⁷³

Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi, her yıl su ürünleri kaynaklarının mevcut durumu ve gelecekteki potansiyeli ile yıllık toplam avlanabilir av miktarına ilişkin olarak bir rapor hazırlamaktadır. Aynı zamanda daha iyi bir yönetim sunulmasına destek olmak amacıyla, geniş kapsamlı bir ekonomik ve sosyal danışmanlık hizmeti vermektedir.⁷⁴

1.3. Balıkçılık Sektöründe Mevzuatın Uygulanması

Balıkçılığa ilişkin hukukî düzenlemeler, balıkçılık sektörünün geleceğini garanti altına almak ve balık stoklarını korumak için gereklidir. Kurallara uymamak ve aşırı avcılık, stoklara zarar vermek ve bunun neticesinde de tüm sektörde hasara neden olmak demektir. Bu nedenle hukukî düzenlemelerin titizlikle izlenmesi, başarılı bir balıkçılık yönetiminde en önemli faktördür. Ortak

⁷² Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries".

⁷³ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s.214.

⁷⁴ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 13.

Balıkçılık Politikası'nın başarıya ulaşabilmesi için de, tüm kural ve önlemlerin doğru biçimde uygulanmasını denetleyecek ve tüm sektör tarafından benimsenecek bir gözetim ve denetim sistemi gereklidir.

Avrupa Birliği'nin kendi hukuk sistemi bulunmakta olup; Birlik üyesi ülkelerin uymak ve uygulamak zorunda oldukları yasal düzenlemeleri gerçekleştirmekle de yetkilidir. Bu kapsamda Birlik mevzuatını oluşturan belgeler;⁷⁵

- Antlaşmalar
- Tüzükler
- Bütünleştirilmiş mevzuat
- Avrupa Serbest Ticaret Birliği Belgeleri
- Hazırlık eylemleri
- AB İçtihat Hukuku
- Soru Önergesi
- Uluslararası Anlaşmalar

1.3.1. Hukuku Uygulamanın Teminat Altına Alınması

Üye ülkeler, Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının kendi egemenlikleri altındaki sularda etkin olarak uygulanmasını ve kontrolünü sağlamakla sorumlu oldukları gibi, aynı zamanda; kendi bayraklarını taşıyan teknelerin, bulundukları bölgelerin yürürlükteki hukukî düzenlemelerine uygun davranmasını da kontrol etmek zorundadırlar.⁷⁶ Bu kapsamda Birlik düzeyinde bir denetleme mekanizması oluşturulmuştur. Bu mekanizma, ortak balıkçılık politikasına ilişkin mevzuatın tüm üye ülkelerde eşit, adil ve etkili bir şekilde uygulanmasını garanti etmektedir. AB balıkçılık denetleme servisi, aynı zamanda, uluslararası sularda ve üçüncü ülke sularında avlanan ve AB üyesi ülkelerin bayrağını taşıyan gemiler adına ilgili

⁷⁵ Eur-Lex: "Access to European Union Law".

⁷⁶ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", s. 32.

AB ülkelerinin bu düzenlemeleri tam olarak uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmektedir.⁷⁷

Denetimlerde, gemilerdeki av malzemelerinin resmi standartlara uygun olup olmadığı, gemi seyir defterlerine işlenen bilgilerin doğruluğu, (kaptanlar yakalanan balığın tarihini, kaynağını ve miktarını kayda geçirmek zorundadır), yakalanan balıkların olduğundan daha ufak gösterilip gösterilmediği araştırılmakta ve avlanma kotalarının aşıp aşılmadığı kontrol edilmektedir. Av seviyesinin yanı sıra avın kompozisyonu da, hedeflenen türler ve hedeflenmeyen türlerin miktarlarını düzenleyen kurallara uyulup uyulmadığını saptamak bakımından incelenmektedir.⁷⁸

Geleneksel denetleme faaliyetleri sürdürülmekteyken, avlanma faaliyetlerini azaltmak için yeni araçlar gerekli olmuştur. Günümüzde, Topluluğun her bir gemisinin, üye ülkelerin yetkili makamları tarafından verilen ruhsata sahip olması gerekmektedir. Bakanlar Konseyi, avlanma yerini, zamanını ve avlanacak türleri gösteren özel avlanma izinleri ile avlanma faaliyetini kontrol etme gücüne sahiptir. Ancak, şimdiye dek, bu yetki sadece bazı hassas avlanma bölgeleri için kullanılmıştır. Örneğin, bu tür izinler, “batı suları” olarak adlandırılan Kuzey Doğu Atlantik bölgesine girişi düzenlemek için kullanılmıştır. Buna ilaveten, ilgili gemilerden, hedefledikleri bölgelerin içinde ve dışındaki hareketlerini ve gemilerin depolarında bulundurdıkları avları rapor etmeleri istenmektedir.⁷⁹

1.3.2. Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı

Ulusal kontrol ve denetim faaliyetleri arasında koordinasyon ve işbirliğini organize ederek; Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla; merkezi İspanya’nın Vigo şehrinde

⁷⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s. 32.

⁷⁸ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s.33.

⁷⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s.34.

bulunan, tüzel kişiliğe sahip Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı (*European Fisheries Control Agency - EFCA*) oluşturulmuştur. 2002 reformuyla kurulması kararlaştırılan Ajans; Nisan 2005'te, 768/2005 sayılı Konsey Tüzüğü ile kabul edilerek kurulmuştur.⁸⁰

Avrupa Konseyi'nin Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın kurulmasına ilişkin olarak, 2003 yılı Aralık ayı toplantısında aşağıdaki karar alınmıştır:⁸¹

"Komisyon'un, 2004 yılı Mart ayının sonundan önce, Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın kurulmasına ilişkin öneriyi arz etmesinden memnuniyetle: böyle bir Ajansın kurulmasının aciliyeti üzerinde ve bu Ajansın merkezinin İspanya olması konularında anlaşmaya vardılar."

Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın birincil rolü, üye devletler arasında organize işbirliğini sağlayarak; Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının, üye devletler tarafından yeknesak ve etkili uygulanmasını sağlamaktır. Ayrıca, Birliğe ve üye devletlere, üçüncü ülkeler ve Bölgesel Balıkçılık Kuruluşları ile ilişkilerinde yardım sağlamak ve Danışma Konseyleri vasıtasıyla paydaşlarla diyalog sağlanması da amaçları arasında bulunmaktadır.⁸²

Ajansın gerçekleştirdiği faaliyetler arasında şunlar yer almaktadır:⁸³

- a) Üye devletlerin kendi içlerinde ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde gözetim ve denetim kıstaslarını tanımlamak,
- b) Yasadışı, bildirilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılıkla mücadele edilmesine katkıda bulunmak,
- c) Üye devletlerin Ortak Balıkçılık Politikası'ndan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olmak,
- d) Denetim, gözetim, balıkçılık faaliyetlerine ilişkin bilgilerin, Komisyon ve diğer organlara iletilmesi konusunda üye devletleri desteklemek,

⁸⁰ European Fisheries Control Agency, (<http://efca.europa.eu/pages/home/home.htm>), et. 12.06.2014.

⁸¹ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", s. 32.

⁸² European Fisheries Control Agency.

⁸³ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 127.

- e) Araştırma ve kontrol tekniklerinin geliştirilmesinde üye devletlere katkıda bulunmak,
- f) Denetçilerin eğitilmesine ve üye devletler arasında deneyimlerin paylaşılmasına katkı sağlamak,
- g) Kontrol ve denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde Komisyon'a yardım etmek.

Üye devletler her yıl 15 Ocak tarihinden önce Ajansa, uluslararası ya da kendilerine ilişkin spesifik kontrol ve denetim programlarının uygulanmasında kullanacakları araçları bildirmekle yükümlüdürler. İlgili bilgilerin Ajansa ulaşmasını takip eden üç ay içerisinde Ajans, üye devletlere danışarak uygulanacak kontrol ve denetim programını ortaya koyan taslak bir plan hazırlamaktadır. Plan, önce Komisyon'a ve ilgili üye devlet yetkililerine gönderilmekte, 15 gün içinde bir itiraz gelmezse kabul edilmektedir. İtiraz gelmesi halinde Ajans durumu Komisyon'a iletmekte, Komisyon gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra plan uygulamaya koyulmaktadır. Üye devletler, planların Ajans ile işbirliği içerisinde yürütülebilmesi için, ulusal bir koordinatör tayin ederek yetkilendirmek ve planın uygulanmasına yönelik gerekli verilere internet üzerinden erişimi sağlamakla yükümlüdürler.⁸⁴

1.4. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimleri

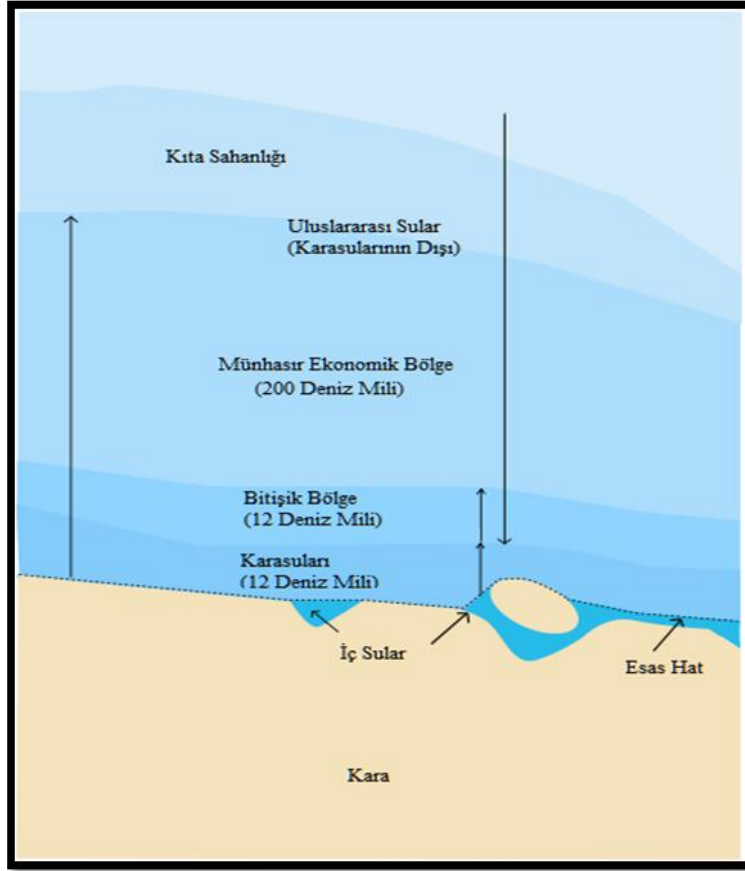
Avrupa Birliği balıkçılık alanının sınırlarını tespit etmeden önce; söz konusu sınırların tespitinde temel alınan, balıkçılık bölgesi ve münhasır ekonomik bölge gibi uluslararası deniz alanları tanımlanarak, genel özellikleri tespit edilecektir. Bu açıklamalardan sonra Avrupa Birliği balıkçılık alanı, söz konusu deniz alanları çerçevesinde incelenecektir. Son olarak ise, uluslararası balıkçılık ilişkileri kapsamında üçüncü ülkeler ile gerçekleştirilen balıkçılık anlaşmaları ve bölgesel balıkçılık örgütlerine katılım konularına yer verilecektir.

⁸⁴ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 128.

1.4.1. Genel Olarak Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları

Devletler, denizlerde sahip oldukları egemen hakları aşamalı olarak, özellikle de XX. yüzyıldan itibaren büyük ölçüde genişletmişlerdir. Eski tarihlerde ortaya çıkmış karasuları, bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi gibi deniz alanlarından başka, devletlere belirli konularda, özellikle de denizlerin ve deniz yatağının doğal kaynakları üzerinde egemen haklar tanıyan münhasır ekonomik bölge gibi nispeten çok daha geniş deniz alanları, uluslararası hukuka bu süreç sonunda dâhil olmuştur. Nitekim Resim 3'de söz konusu uluslararası deniz alanlarından karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının, ilan edilebildikleri deniz parçası ile genişliklerine ilişkin bilgiler gösterilmiştir.

Resim 3. Uluslararası Deniz Alanları



1958 yılında 79 bağımsız kıyı devletinden 57'si balıkçılık sınırlarının kendi karasuları ile çakıştığını kabul ederken; 22 devlet karasuları sınırlarının ötesinde bir balıkçılık alanına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. 1958 yılından itibaren neredeyse otuz yıl içinde, balıkçılık sınırlarına yönelik iddialar 117'yi bulmuştur. Balıkçılık bölgesi iddialarının 1977 ve 1978 yıllarında zirve yaptığı dönemlerde; münhasır ekonomik bölge kavramı da, yeni bir müessese olarak, uluslararası toplum içinde kabul kazanmaya başlamış ve söz konusu iki yıl içinde 22 ve 23 münhasır ekonomik bölge iddiası yapılmıştır.⁸⁵

Mayıs 1985'te, 88 devlet 200 deniz mili genişliğinde deniz yetki alanına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Bu iddiaların 64'ü münhasır ekonomik bölge, 24'ü ise balıkçılık bölgesine yöneliktir. Bunun haricinde 4 devlet 12 deniz milini aşan ancak 200 mili aşmayan balıkçılık iddialarında bulunmuşken; 15 devlet de, karasularını 200 deniz miline genişletmiştir.⁸⁶

Tarihi gelişim süreci içerisinde bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi kavramları, münhasır ekonomik bölge kavramından daha önce ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öncelikle bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi kavramlarına değinilecek; ardından münhasır ekonomik bölge kavramı açıklanacaktır.

1.4.1.1. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı

Bitişik bölge, kıyı devletinin üzerinde egemenlik haklarının değil de gümrük, sağlık veya göç konularındaki belirli çıkarlarını koruma yetkilerinin bulunduğu karasularına bitişik açık deniz parçasıdır. Deniz hukukunun tarihi gelişimi içerisinde, ilk bitişik bölge uygulaması, 1736'da İngiltere tarafından çıkarılan *Hovering Acts*'dir.⁸⁷

⁸⁵ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims / An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston 1986, s. 11.

⁸⁶ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 11.

⁸⁷ Bozkurt, E.: "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı", *Uluslararası Hukuk ve Politika C. II, No: 5, 2006*, (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/gTRSM90Z9fhDXPPex84rvBFUuM2kXu.pdf>), et.: 08.17.2014, s. 53.

Devlet uygulamalarında çeşitli amaçlar için bitişik bölge kurulması yoluna gidilmiştir; ancak bitişik bölgede esas amaç devletlerin güvenliklerini temin etmektir. Özellikle gümrük konusundaki emniyet ihtiyaçlarından kaynaklanan bitişik bölgenin; daha sonraları balıkçılık amacıyla da ilan edilip edilemeyeceği uzun süre tartışılmıştır. Ancak bu tartışmalar sonuç vermemiştir.

Devletler, örneğin Türkiye, yaptıkları milli düzenlemeler ile balıkçılık amacıyla bitişik bölge ilan etme yoluna gitmişlerdir. Türkiye, 15.05.1964 tarihli ve 476 sayılı (Eski) Karasuları Kanunu⁸⁸ ile, bitişik bölgeyi 6 millik karasuları dışındaki ikinci 6 millik bir alan olarak görmüştür. 476 sayılı Kanun, bitişik bölgeyi sadece balıkçılık ve canlı kaynakların işletilmesi amacıyla belirlemiştir. Ancak 29.05.1982 tarihli ve 2674 sayılı (Yeni) Karasuları Kanunu⁸⁹, 476 sayılı Kanunu tamamen yürürlükten kaldırmıştır. Yeni Kanun, bitişik bölge konusunda herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Bu nedenle günümüzde Türkiye, herhangi bir bitişik bölgeye sahip değildir. Bu yerinde bir düzenlemedir; çünkü uluslararası hukuka balıkçılıkla alakalı olarak bitişik bölge yerine münhasır ekonomik bölge olarak yeni bir müessese katılmıştır. Bitişik bölgenin hangi amaçlar doğrultusunda ilan edilebileceği, 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 24. ve 1982 tarihli BMDHS'nin 33. ve 303/2. maddelerinde açıkça sayılmış olup; bu amaçlar dışında bitişik bölge ilanı söz konusu olamayacaktır.⁹⁰

Sahildar devletin, balık kaynakları ile ilgili kullandığı egemen haklar veya yetkiler, balıkçılık bölgesi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Münhasır ekonomik bölgeye nazaran daha dar kapsamlı olan “balıkçılık bölgesi”, balık avlanması konusunda kıyı devletinin ülkesel yetkisi altına konulmuş deniz alanını ifade etmektedir.⁹¹ Bağımsız balıkçılık bölgesi ilan edilmesi, genel olarak 1960'lı yıllardan itibaren bazı kıyı devletleri tarafından benimsenen bir uygulama olmakla birlikte; bu yöndeki asıl gelişmeler 1945 Truman bildirisinden

⁸⁸ Bkz. 25.05.1964 tarih ve 11711 sayılı Resmi Gazete.

⁸⁹ Bkz. 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı Resmi Gazete.

⁹⁰ Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 54.

⁹¹ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, K. II, B. 7, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 361; Sur, M.: *Uluslararası Hukukun Esasları*, Beta Basım, İstanbul 2006, s. 332.

kaynaklanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, “Açık Denizin Belirli Alanlarındaki Kıyı Balıkçılığı Konusunda Amerika Birleşik Devletlerinin Politikası” başlığını taşıyan bildiride özetle, balıkçılığın korunması amacıyla karasularına bitişik, fakat bu suların ilerisinde daha önce açık deniz olarak kabul edilen bir bölgede, milli hukukunun geçerli olacağını ileri sürmüştür.⁹² Amerika Birleşik Devletleri bu bildiride, söz konusu alanın genişliğini düzenlememiş ve bu bölgede egemenliğe yönelik bir adım atmamıştır. Ancak bu bildiriden sonra, birçok Latin Amerika devleti, kıta sahanlığı üzerinde ve karasularına bitişik açık denizlerde farklı iddialarda bulunmuşlardır.

Bu durum karşısında, 1958 Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansı’nda ekonomisi balıkçılığa bağımlı devletlere, balıkçılık kaynaklarının işletilmesi için, karasuları dışındaki deniz alanlarında öncelikli balıkçılık haklarını içeren balıkçılık bölgeleri tanınması önerilmiştir. Şili, Ekvator, Peru, Filipinler, Vietnam ve özellikle İzlanda bu özel menfaatlerin tanınması için değişik öneriler sunmuşlardır.⁹³ Bu konferansta ileri sürülen öneriler gerekli çoğunluğu toplayamamakla birlikte, aşağıdaki tavsiye kararının alınmasını sağlamıştır:⁹⁴

“1. Muhafaza maksadıyla, sahildar devletin karasularına bitişik açık denizin bir bölgesinde bir balık nevinin veya balık nevilerinin avını tamamen tahdit etmek gerekiyorsa, böyle bir durumun adilane bir şekilde hallini temin etmek maksadıyla aynı bölgede avlanan diğer devletlerin, bu nevi balıklara olan ihtiyacı dolayısıyla sahildar devletin hususi taleplerini tanıyan ve aynı zamanda diğer devletlerin menfaatlerini göz önümde tutan bir anlaşma esasının hazırlanması konusunda sahildar devletle işbirliği yapılmasını, ve

2. Herhangi bir anlaşmazlığın halli için uygun görülen uzlaştırma ve tahkim usullerinin hazırlanmasını,

Tavsiye eder.”

⁹² Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 55.

⁹³ Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 55.

⁹⁴ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 362.

Tablo 2'de ayrıntılı olarak yer verildiği üzere; Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'nın düzenlendiği 1958 yılından, 1985 yılının Mayıs ayına kadar; karasuları, balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının oluşturulması veya söz konusu sınırların yeniden düzenlenmesi yönündeki taleplerin sayısı 500'ü aşmıştır.⁹⁵

Tablo 2. Denizcilik Bölgesi İddiaları⁹⁶

KONU	1958-1964	1965-1971	1972-1978	1979-1985	TOPLAM
Karasuları	35	57	78	42	212
Balıkçılık Bölgesi	12	36	61	9	119
Kıta Sahanlığı	18	53	37	8	116
Münhasır Ekonomik Bölge	0	0	55	30	84
Yeni Bağımsız Bölge	23	14	16	8	61

1.4.1.2. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı

“Münhasır ekonomik bölge”, 1945'ten sonra bazı Güney Amerika Devletleri'nin ortaya attığı miras denizi (*patrimonial sea; mer patrimoniale*) doktrini ile 1960'lı yıllardan itibaren yerleşmeye başlayan balıkçılık bölgesi (*fishery zone; zone de peche*) uygulamasının etkisi sonucu ortaya çıkan, kıta sahanlığı üzerindeki yetkileri de kapsayan bir kavramdır.⁹⁷ 1958 Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansından ortak bir karar çıkmaması sonucunda, 1960 yılında İkinci Deniz Hukuku Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'nın önermiş oldukları altı mil karasularına ek altı millik bir münhasır balıkçılık alanı önerisi de bir oy farkla reddedilmiştir.

Birçok ülke, bütün devletlerce kabul edilen balıkçılıkla ilgili somut bir düzenlemenin yokluğundan yararlanarak, tek taraflı olarak kendi ekonomik

⁹⁵ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 4.

⁹⁶ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 4.

⁹⁷ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006, s. 213; Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 379.

çıkarları doğrultusunda balıkçılıkla ilgili deniz alanlarının genişliklerini diledikleri gibi ilan etmeye başlamışlardır. Örneğin, İzlanda, 1971 yılında 50 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Bu şekilde keyfi balıkçılık alanlarının genişliklerinin ilan edilmesi, komşu devletler arasında sürtüşmelere neden olmuş ve bu konudaki bazı uyuşmazlıklar da Uluslararası Lahey Adalet Divanı Mahkemesine götürülmüştür. Uluslararası Adalet Divanı'nın 25.7.1974 tarihli İngiltere ile İzlanda arasındaki Balıkçılık Davası kararı, bu tek taraflı işlemler sonucu iki değişik balıkçılık bölgesi kavramının belirginleştiğini bildirmektedir. Bunlardan birincisi, yalnızca balıkçılık bölgesi adını taşımakta olup, esas çizgiden başlayarak karasuları dışında 12 mile kadar varan deniz alanında kıyı devletinin balıkçılık konusunda münhasır yetkilere sahip olmasını sağlamaktadır. İkincisi ise, balıkçılık tercihli hakları olarak anılan ve balıkçılık bölgesinden sonra yer alan açık deniz alanında kıyı devletine öteki devletlere göre öncelikli haklar tanıyan bir kavramdır. Divan, İzlanda'nın 12 deniz millik balıkçılık bölgesinin bir teamül değeri kazandığını ve ilan edebileceğini; ancak 50 deniz millik tercihli balıkçılık bölgesine hakkı olmadığına hükmetmiştir.⁹⁸

1973 yılında toplanan Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında, okyanusları bir bütün olarak değerlendirme görüşü benimsenmiş ve üye ülkeler, bazı konularda uzlaşma sağlanabileceği düşüncesiyle, tek bir paket anlaşma üstünde görüşme yapmaya çağırılmıştır. Ancak, görüşmeler kısa sürede kara ülkeleri, deniz ülkeleri vb. birçok çıkar gruplarının doğmasına yol açmıştır. Siyasal ve ekonomik çıkarları farklı olan 148 devletin, yaklaşık 100 maddeden oluşan tasarıyı, birçok değişiklik önergesiyle birlikte görüşüp karara bağlaması gerekmiştir. 1975 yılına kadar beş toplantı yapılmış ve dört bölümlük, resmi olmayan ikili görüşme metni yayınlanmıştır. Bu metin, bağlayıcı bir anlaşma niteliği taşımamaktadır. Bununla birlikte, görüşmeler için temel adım mahiyetinde olup, 1976'da geliştirilerek gözden geçirilmiş ikili görüşme metni (*Revised Single Negotiating Text - RSNT*) haline sokulmuştur.⁹⁹

⁹⁸ Cin, T.: "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergi8-1/pdf/cin2.pdf>), et.: 12.07.2014, s. 28.; Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 362.

⁹⁹ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 531.

RSNT'nin ikinci bölümünde 12 millik karasularının dışında 200 mil genişliğinde bir özel ekonomik bölge tanımlanmakta ve kıyı ülkesine bu bölgede, gerek denizden, gerek deniz yatağından yararlanma konusunda geniş yetkiler bahsedilmektedir. Söz konusu bölge, hukuksal bakımdan açık deniz sayılmamasına karşılık, geçiş, uçuş, kablo döşeme gibi geleneksel uluslararası haklar korunmuştur. Kıta sahanlığının dış sınırı tanımlanmamış; ancak 200 millik sınırı aşıya bile, karanın deniz içindeki doğal uzantısı kıta sahanlığı sayılmıştır. Örneğin, büyük bir balıkçılık ülkesi olan Japonya, 200 millik bölge içindeki bütün deniz ürünlerinin kendisine ait olduğunu savunmuş ve diğer devletlere yalnız iç pazarları için balık avlama izni vermiştir. Açık deniz avcılığı yapan devletlerse, buna karşılık tarihsel haklarına saygı duyulmasını istemişlerdir¹⁰⁰

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansının finali, 10 Aralık 1983'de Jamaica'nın Montego Körfezi'nde imzaya açılmıştır. Bu defa Dünya'nın çeşitli bölgelerini temsil eden 150'den fazla ülke, 14 yıllık çalışmanın neticesi olan bu anlaşmayı imzalamışlar ve münhasır ekonomik bölge, yeni bir deniz yetki alanı olarak kabul edilmiştir. İlk olarak 1971'de Afrika - Asya Hukuk Danışma Komitesi'nin Kolombo'da yaptığı toplantıda Kenya temsilcisi tarafından ortaya atılan münhasır ekonomik bölge kavramı, Afrika ülkelerinin önderlik etmeleri sonucunda 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile düzenlenmiştir.¹⁰¹

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı, canlı kaynakların korunması ve yönetilmesi ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi konusunda önemli katkılarda bulunmuş olup; bu mevzuat genel olarak münhasır ekonomik bölgede gerçekleştirilen balıkçılık faaliyetleri çerçevesinde ele alınmıştır.¹⁰² Denizlerin çağdaş kullanımında büyük önemi olan ve geniş alanları kapsayan münhasır ekonomik bölgenin temel amacı, devletlerin sosyo-ekonomik gelişimini hızlandırarak, gelişmiş ve gelişmekte olan devletler arasındaki mevcut

¹⁰⁰ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 531.

¹⁰¹ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 213.; Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 531.

¹⁰² Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s. 24.

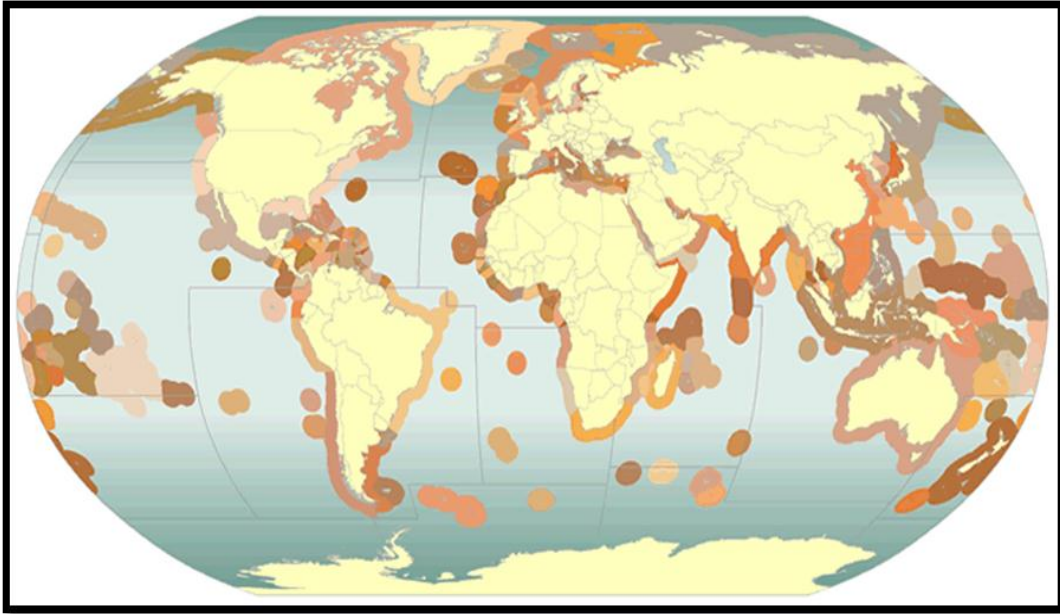
eşitsizlikleri azaltmaktır. Bu durum zaten, bu bölgenin ‘ekonomik’ olarak isimlendirilmesinin yanı sıra, kıyı devletinin haklarının temelde kaynak yönelimli olmasından da anlaşılmaktadır.

Münhasır ekonomik bölgenin genişliği, 1982 tarihli BMDHS’nin 57. maddesinde, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz miline kadar varan bölge olarak; 55. maddesinde ise karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik bölge olarak tanımlanmıştır. 1982 tarihli BMDHS’nin 3. maddesinde ise, karasularının genişliğinin azami 12 deniz mili olabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, münhasır ekonomik bölgenin genişliğinin, azami 188 deniz mili olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak düzenlemeden açıkça anlaşılabileceği üzere, 200 deniz mili, münhasır ekonomik bölgenin azami genişliğidir; yani kıyı devleti 200 deniz milinden daha az genişlikte münhasır ekonomik bölge ilan etmekte serbesttir. Pratikte, coğrafi konumu nedeniyle, münhasır ekonomik bölge ilan etmesi mümkün olmayan devletlerin dışındakilerin hepsi, azami izin verilebilir 200 deniz mili genişliğindeki münhasır ekonomik bölgeleri, karasularının ölçülmeye başladığı esas hattan itibaren ilan etmişlerdir.

Bu aşamada akla, münhasır ekonomik bölgenin azami genişliğinin hangi gerekçelerle 200 deniz mili olarak tespit edildiği sorusu gelmektedir. Bu sorunun cevabı tarihsel ve politik gerekçelere dayanmaktadır; yoksa 200 deniz milinin coğrafi, ekolojik veya biyolojik olarak bir önemi bulunmamaktadır.¹⁰³ Resim 4’te 2014 tarihi itibarıyla ilan edilmiş olan münhasır ekonomik bölge alanları, Dünya ölçeğinde haritada gösterilmektedir.

¹⁰³ Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, Manchester University Press, Manchester, 1985, s. 134.

Resim 4. Dünya'nın Münhasır Ekonomik Bölge Haritası¹⁰⁴



Evrensel olarak oluşturulacak 200 deniz millik münhasır ekonomik bölge, Dünya denizlerinin toplam yüzölçümünün yaklaşık olarak %36'lık bir bölümünü kapsayacaktır. Toplam deniz alanı içerisinde nispeten küçük bir alanı oluşturmasına rağmen; kullanılabilir balık stoklarının yaklaşık %90'ını ve bilinen denizaltı petrol kaynaklarının yaklaşık %87'sini içerisinde barındırması nedeniyle oldukça önemlidir. Ayrıca, bilimsel deniz araştırmalarının büyük bir bölümü de kıyıdan itibaren 200 deniz millik alan içerisinde gerçekleşmekte ve gemilerin ana geçiş güzergâhlarının büyük bir bölümü de söz konusu 200 deniz millik alan içerisinde bulunmaktadır.¹⁰⁵

1982 tarihli BMDHS'ne göre münhasır ekonomik bölgede kıyı devleti, genel olarak, karasuları dışında kalan su yüzeyi, toprak altı ve üstü canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması, muhafazası, işletilmesi, korunması ve idaresine ilişkin haklara ve yetkilere sahiptir. Görüleceği üzere, münhasır ekonomik bölge, kıyı devletine, balıkçılık da dahil olmak üzere geniş yetkiler sağlamaktadır. Ancak çalışmamızın ana amacı, balıkçılıkla ilgili düzenlemeleri içerdiği için; 1982 tarihli

¹⁰⁴ Sea Around Us Project 'Fisheries,Ecosystems&Biodiversity': "Exclusive Economic Zone", ([http:// www.seaaroundus.org/eez/](http://www.seaaroundus.org/eez/)), et.: 24.07.2014.

¹⁰⁵ Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, s. 134.

BMDHS’de, kıyı devletine münhasır ekonomik bölge üzerinde tanınan balıkçılıkla ilgili haklara kısaca değinilecektir. Bu kapsamda, BMDHS’nin 61. maddesi canlı kaynakların korunması, 62. maddesi ise bu kaynakların işletilmesi üzerinedir ve kıyısı olan ülkelerin münhasır ekonomik bölge içindeki canlı kaynaklarının avlanabilir miktarlarını belirlemesi gerektiğini, bunun için en uygun bilimsel yöntemlerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

1982 tarihli BMDHS’nin 61. maddesinde, kıyı devletinin kendi münhasır ekonomik bölgesinde avlanacak canlı kaynakların kabul edilebilir av hacmini tespit ederek; bu kaynakların aşırı kullanım sonucu tükenmesini önlemek amacıyla, sahip olduğu en güvenilir bilimsel verileri göz önünde bulundurarak uygun muhafaza ve yönetim tedbirlerini alması gerektiği düzenlenmiştir. Ulusal yargı yetkisi altında oluşturulan bu yeni balıkçılık düzenlemelerinin temel dayanağı, toplam kabul edilebilir av hacmidir. Oluşturulan bu özel yükümlülük ile kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesinde yer alan canlı kaynakların devamlılığını ve aşırı kullanım neticesinde yok olmamalarını garanti etmiş olmaktadır.¹⁰⁶

Kıyı devletinin alacağı tedbirlerin kıyılarda balıkçılıkla yaşayan toplulukların ekonomik ihtiyaçlarını ve kalkınmakta olan devletlerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ayrıca bu tedbirlerin, balıkçılık konusundaki usuller, sürülerin birbirlerine olan bağımlılığı ve uluslararası düzeydeki asgari bütün ilkeler göz önüne alınarak, işletilen sürülerin stoklarının asgari sabit randıman verecek seviyede tutulmasını veya yeniden bu seviyeye getirilmesini hedeflemeleri gerekmektedir.¹⁰⁷

Kıyı devleti, canlı kaynakların muhafazasına ilişkin koşulları ihlal etmeksizin, münhasır ekonomik bölgedeki canlı kaynakların en faydalı şekilde

¹⁰⁶ Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, s. 27.

¹⁰⁷ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No. 5, İstanbul, 1984, s. 28; Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 217.

kullanılmasına öncülük etmelidir. Burada amaç, canlı kaynakların en uygun şekilde kullanılmasını sağlamaktır.¹⁰⁸

1982 tarihli BMDHS'nin 62. maddesine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgede kendisinin avlanma gücünü tespit etmeli ve eğer bu av gücü, kabul edilebilir toplam av hacminden az ise, kıyı devleti, anlaşmalar veya diğer düzenlemeler yoluyla, kanun ve kurallara uygun olarak, kabul edilebilir av hacmini işletmeleri için diğer devletlere de avlanma izni vermelidir.¹⁰⁹ Ancak kıyı devleti, kendi münhasır ekonomik bölgesini diğer devletlerin girişine açarken, bazı faktörleri de dikkate almalıdır. Bu çerçevede; bölgenin canlı kaynaklarının kendi ekonomisi ve diğer ulusal çıkarları açısından önemi, denize kıyısı bulunmayan devletlerle coğrafi bakımdan elverişsiz durumda olan devletlerin hakları, balık kaynaklarının bir kısmının avlanması yönünden bölgede veya alt bölgede yer alan kalkınmakta olan devletlerin ihtiyaçları ve bölgede genellikle balık avlayan veya balık kaynaklarının araştırılmasına ve miktarlarının tespitine büyük ölçüde katkıda bulunan devletlerdeki ekonomik düzensizlikleri asgariye indirme zorunluluğu göz önünde bulundurulmalıdır.¹¹⁰

Sözleşmenin 62. maddesinde yer alan bu düzenleme, sadece uzak mesafe balıkçılığında gelişmiş devletleri değil; aynı zamanda Küba, Kore Cumhuriyeti ve Tayland gibi uzak mesafe balıkçılığında gelişmekte olan devletler ile Ermenistan, Barbados, Kuveyt ve Senegal gibi balıkçılık faaliyetlerini kendi egemenlikleri altındaki suların dışına genişletmeye başlayan ülkeleri de ilgilendirmektedir. Görüldüğü üzere, 1982 tarihli BMDHS münhasır ekonomik bölge ile ilgili düzenlemelerin yanı sıra balık avlanma haklarını da hüküm altına almıştır.

Son olarak Sözleşmenin 62/4. maddesinde, kıyı devleti tarafından oluşturulacak koruma tedbirleri ile diğer usul ve kuralların yer alacağı kanun ve düzenlemelere ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kanun ve

¹⁰⁸ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 217.

¹⁰⁹ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, s. 29.

¹¹⁰ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, s. 29.

düzenlemelerde yer verilmesi gereken konular, çok ayrıntılı olmayan bir şekilde listelenmiştir. Buna göre:¹¹¹

a) 62/4-a maddesi kıyı devletini, lisans belgesi olmayan balıkçı teknelerinin balıkçılık yapmalarını engellemekle yetkilendirmiştir.

b) 62/4-b ve 62/4-d maddeleri, kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgede avlayabileceği balık türlerini tayin etmiştir. Buna göre;

i. Münhasır ekonomik bölgede bulunan bütün balık türleri, hangi büyüklükte oldukları yada balık yumurtası içerip içermedikleri önemli olmaksızın, ancak özel türler için tespit edilen belirli yeterliliklere sahip olmak koşuluyla avlanabilecektir. Özellikle tuna balığı ve diğer göçebe türler, yerleşik türler, somon balığı ile yılan balığı.

ii. Fok ve balinalar gibi deniz memelileri.

iii. Kuşlar ve yaşayan mercanlar gibi deniz yaşamının diğer canlıları ile deniz otları ve deniz yosunu gibi deniz bitkileri.

c) 62/4-c maddesi, balıkçılık sezonu, av bölgesi ve balıkçılık yöntemleri ile ilgili düzenlemelere yer vermiştir.

d) 62/4-h maddesi ise, avlanan ürünün bütününün veya bir kısmının, bu gemilerden, kıyı devletinin limanlarına boşaltılmasını öngörmektedir. Bu madde, kıyı devletinin, avı kontrol edebilmesini sağlamasının yanında, aynı zamanda, limanlara da ekonomik avantajlar sağlamaktadır.

Yunanlı yazar Gunaris'e göre, klasik balıkçılık bölgeleri ile 1982 tarihli BMDHS'de yer alan münhasır ekonomik bölge karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara varılmaktadır:¹¹²

¹¹¹ Anderson, D.: *Modern Law of the Sea : Selected Essays*, Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands, 2008, s. 212.

¹¹² Cin, T.: "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", s. 41.

a) Münhasır ekonomik bölge kavramı, devletlerarası hukuktaki yerini 1982 tarihli BMDHS’den sonra almış ve balıkçılık bölgesi kavramına göre daha yeni bir kavramdır. Oysa balıkçılık bölgesi terimi devletlerarası teamül hukuku olarak eskiden beri uygulanana gelmektedir.

b) Münhasır ekonomik bölge kavramı, balıkçılık bölgesi kavramından daha geniş bir anlam ifade eder ve balık avlanma konularını da içerir. Münhasır ekonomik bölge kavramı aynı zamanda kıyı devletinin münhasır balık avlanma hakkını da kapsamakta ve düzenlemektedir. Buna karşılık, balıkçılık bölgesi karasularının ötesi haklar bakımından “zel” niteliklidir ve sadece bölgede avlanmayı kapsamaktadır.

c) Karasularının ötesindeki münhasır ekonomik bölge, açık deniz alanını oluşturmaktadır. Sadece belli amaçlar için kullanılır. 1982 tarihli BMDHS’nin 88. maddesi gereği açık denizler, barışçı amaçlar için kullanılacaktır. Gemilerin seyrüseferi, deniz dibine kablo ve boru hatlarının döşenmesi gibi konularda açık denizler kullanılır. Buna karşılık karasularının ötesindeki balıkçılık bölgesi, açık denizlerin bir bölümünü oluşturmaktadır ve bu bölgenin üçüncü devletler bakımından kullanılmasında herhangi bir sınırlamaya gdilmezken, sadece balık avlanma bakımından üçüncü devletler sınırlandırılabilir.

d) Balıkçılık bölgesinde, 1982 tarihli BMDHS’nin 3. maddesi gereği karasuları genişliği en çok 12 deniz mili olabilir ve karasularının dış sınır çizgisine kadar kıyı devleti, münhasır balık avlanma hakkı ve yetkisine sahiptir. Oysa münhasır ekonomik bölge söz konusu olduğunda, belli koşullarda, somut olarak “kıyıdan uzak, kara” ve “zel coğrafi karaktere” sahip olan üçüncü devletlere karasularının ötesinde balık avlanma hakkı tanınmaktadır. Örneğin bugün Türkiye bakımından karasuları; Ege Denizi’nde 6 deniz mili, Karadeniz ve Akdeniz’de 12 deniz milidir. Yunanistan’ın da Ege Denizi’ndeki karasuları genişliği 6 deniz milidir.

e) Bir devlet münhasır ekonomik bölge tespit edip benimseyince, bu yöntemle aynı zamanda balıkçılık bölgesi de kabul etmiş olmaktadır. Ancak buna karşılık bir devlet, balıkçılık bölgesi tespit edip benimseyince, aynı zamanda münhasır ekonomik bölge kabul etmiş olmamaktadır.

1.4.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı

Dünyada en fazla münhasır ekonomik bölge'ye sahip ülke Amerika Birleşik Devletleri (11.351.000 km²) olup; bunu sırasıyla deniz aşırı toprakları ile birlikte hesaplanınca Fransa (11.035.000 km²), Avustralya (8.505.348 km²), Rusya (7.566.673 km²) ve yine deniz aşırı toprakları ile birlikte hesaplanınca Birleşik Krallık (6.805.586 km²) izlemektedir. Avrupa Kıtası'nın münhasır ekonomik bölge alanı ise yaklaşık olarak 7.044.342 km² civarındadır.

Eğer Avrupa'daki her ülkenin münhasır ekonomik bölgesini hesaba katarsak, Avrupa'nın %50'sinin sular altında olduğunu görürüz. Bu alan, Kuzey Kutbu'ndan Kuzey Denizi'ne, Baltık Denizi'ne, Akdeniz ve Karadeniz'e dek uzanan ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinden ve kıta sahanlıklarının toplamından oluşmaktadır.¹¹³

Deniz alanları karasal alanlarından daha geniş olan Avrupa Birliği, Dünya'nın en geniş deniz alanına ve en büyük deniz ticaret filosu sahiptir. Yaklaşık olarak 70.000 km kadar kıyı şeridinde sahip olan Avrupa Birliği'nde, Birlik vatandaşlarının neredeyse yarısı denizin 50 km kadar içerisinde yaşamaktadır. 1200 limanı bulunan Birliğin, dış ticaretinin %90'ı, iç ticaretinin ise % 40'ı deniz yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Nitekim Tablo 3'te 2014 tarihi itibariyle, Avrupa Birliği ülkelerinin ulusal kara alanları, sahil şeridi uzunlukları ile münhasır ekonomik bölge alanları ayrıntılı olarak verilmiştir.

¹¹³ The Marine Institute: "The Real Map of Ireland Lesson Plans", (<http://www.marine.ie>), et.: 11.07.2014, s. 1.

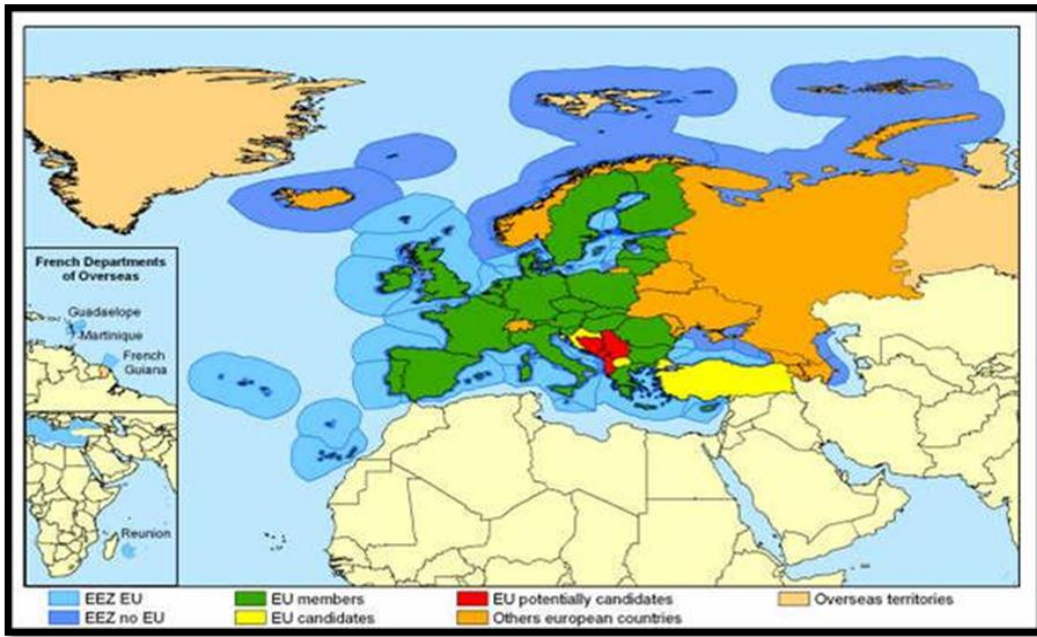
Tablo 3. Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Kara ve MEB Sınırları¹¹⁴

	ÜLKE	KARA ALANI (km ²)	SAHİL ŞERİDİ (km)	MEB ALANI (km ²)
AB 15	Belçika	30.510	66	2.739
	Danimarka	43.094	7.314	68.493
	Finlandiya	337.030	1.126	97.945
	Fransa	547.030	3.427	340.753
	Almanya	357.021	2.389	50.342
	Yunanistan	131.940	13.676	504.452
	İrlanda	70.280	1.448	379.794
	İtalya	301.230	7.600	551.369
	Lüksemburg	2.586		
	Hollanda	41.526	451	84.589
	Portekiz	92.391	1.793	1.171.917
	İspanya	504.782	4.964	1.149.315
	İsveç	449.964	3.218	155.136
	Birleşik Krallık	244.820	12.429	941.095
AB 25 (1/5/2004)	Kıbrıs	9.250	648	99.315
	Çek Cumhuriyeti	78.866		
	Estonya	45.226	3.794	36.992
	Macaristan	93.030		
	Letonya	64.589	531	28.452
	Litvanya	65.200	99	7.031
	Malta	316	196,8	66.095
	Polonya	312.685	491	28.424
	Slovakya	48.845		
	Slovenya	20.273	46,6	220
AB 27 (1/1/2007)	Bulgaristan	110.910	354	32.876
	Romanya	237.500	225	31.849
AB 28 (1/7/2013)	Hırvatistan	56.542	5.835	59.032
ADAY ÜLKELER	Türkiye	780.580	7.200	261.654

¹¹⁴ Eurocean: “Exclusive Economic Zones in Europe”.

Resim 5'te harita üzerinde gösterilmiş olan Avrupa Birliği münhasır ekonomik bölgesi, Birlik üyesi ülkeler tarafından iç hukuk sistemlerine göre ilan edilmekteyken; bu bölgede balıkçılık konusunda uygulanacak hukuki düzenlemeler ise Birlik tarafından tespit edilmektedir. Birlik bu konuda hukuki düzenleme yapma yetkisini, stoklardan sürdürülebilir yararlanmayı sağlamak ve sorumlu bir balıkçılık anlayışını yerleştirebilmek amacıyla 1983 yılında tesis edilen Ortak Balıkçılık Politikası dahilinde kullanmaktadır.

Resim 5. Avrupa Birliği Münhasır Ekonomik Bölgesi¹¹⁵



1970’li yıllarda gerçekleştirilen deniz hukuku konferanslarında, yapılan değişikliklerle balıkçılık bölgelerinin 200 deniz miline çıkarılması, Birliğin de kendi çıkarlarını korumasını gerektirmiştir. Bu gereğe koşut olarak, 3 Kasım 1976 tarihli Konsey Kararı ile (COM/76/0500-01), 1 Ocak 1977 tarihi itibarıyla Birlik içinde 200 millik Balıkçılık Bölgesi oluşturulması kararlaştırılmıştır.¹¹⁶

Bu Konsey kararı ile Kuzey Denizi ile Kuzey Atlantik kıyılarına sahili bulunan üye devletler, 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren, uyumlu eylemleri ile, balıkçılık bölgelerinin sınırlarını 200 deniz miline genişletmeyi kabul etmişlerdir.

¹¹⁵ Eurocean: “Exclusive Economic Zones in Europe”.

¹¹⁶ Eur-Lex: “Access to European Union Law”, (<http://eur-lex.europa.eu>), et.: 11.07.2014.

Yani, söz konusu ülkeler, kendi iç hukuk sistemleri dahilinde, 200 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan etmeyi taahhüt etmişlerdir. Ancak, Akdeniz gibi farklı yetki alanları bulunan bölgeler için söz konusu uygulama geçerli değildir.

Örneğin Malta konumundaki farklılık nedeniyle, Avrupa Birliği içerisinde farklı bir idari rejime tabi olmaktadır. Buna göre Malta 1971 tarihli Karasuları ve Bitişik Bölge Kanununda, 1978 yılında yapılan değişikliklerle, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 25 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. 2004 yılında Malta'nın Avrupa Birliği'ne girişi ile birlikte ise, 26.04.2004 tarihli ve 813/2004 sayılı Konsey Tüzüğü ile bu bölgenin, Malta Adaları çevresinde balıkçılık bölgesi olarak muhafaza edilmesi kararlaştırılmıştır. Malta balıkçılık bölgesinin temel amacı, Malta deniz alanının balıkçılık kaynaklarını ve bağımlı oldukları ekosistemlerini korumaktır. Ancak, Malta Avrupa Birliği ile katılım müzakereleri aşamasında, Birlik balıkçıları tarafından uygulanan yoğun balıkçılık yöntemlerinin, Malta balıkçılık bölgesinde de uygulanması durumundaki olumsuz etkilerini gösteren bir dizi çalışma sunmuş ve Malta balıkçılık bölgesinde özel bir idari rejim talebinde bulunmuştur.¹¹⁷

Malta'nın 25 deniz mili içinde spesifik bir idare rejimi talebi uyarınca Avrupa Birliği böyle bir idare rejiminin kurulmasına ve bu rejimin 1626/94/EC sayılı Tüzüğe eklenecek belli hükümler uyarınca uygulanmasına karar vermiştir. Bu hükümlere göre, 12 ilâ 25. miller arasında kalacak 13 millik balıkçılık bölgesinde, küçük ölçekli balıkçılık (balıkçılık gemilerinin boyu ve makinelerinin gücü itibarı ile) yapılması kararlaştırılmıştır. Bu düzenleme büyük ölçüde Malta'yı tatmin ederken, Maltalı balıkçılar için en önemli dezavantajı daha önce 12 ve 25. miller arasında avlanabilmekte olan 12 metreden uzun Malta teknelerinin de bu haklarını kaybetmiş olmasıdır. Ancak Malta balıkçılık

¹¹⁷ University of Malta: "The Maltese Fisheries Management Zone", (http://www.um.edu.mt/science/biology/staff/profpatrickschembri/empafish/malta_fisheries_mgt_zone), et.: 24.11.2014.

filosunun büyük bir bölümünün küçük boyutlarda olması nedeniyle bunun Malta'daki balıkçılık sektörüne yapacağı olumsuz etki nispeten azdır.¹¹⁸

1380/2013 sayılı Konsey Tüzüğü'ne göre "Birlik Suları", üye devletlerin egemenlikleri veya yargılama yetkisi altındaki suları ifade etmektedir. Bu kapsamda da, üye devletler tarafından kendi iç hukuk sistemleri dahilinde ilan edilen denizcilik bölgeleri önem kazanmaktadır. Yine 1380/2013 sayılı Konsey Tüzüğü'nün "Sulara Erişim" başlıklı II. Bölümünün, "Sulara Erişim İçin Genel Kurallar" başlıklı 5. maddesinde; Birlik balıkçı teknelerinin, 2. ve 3. paragrafta belirtilenler ile III. Bölüm altında kabul edilen önlemler haricinde; Birlik suları kapsamındaki sulara ve kaynaklara eşit erişim hakkına sahip oldukları düzenlenmiştir.¹¹⁹ Bu kapsamda; Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikası, tüm üye devletlerin gemilerine, kıyıdan itibaren 200 deniz mili genişliğindeki Birlik sularına, eşit erişim imkanı sağlamaktadır.

Ancak, 1380/2013 sayılı Konsey Tüzüğü'nün 5. maddenin 2. paragrafında; Üye Devletlerin, kendi egemenliği ve yetkisi altındaki esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğindeki sularda, 31 Aralık 2022 tarihine kadar yetkili oldukları düzenlenmiştir.¹²⁰ Yani, sahile kıyısı bulunan üye devletlerin tekneleri; karasuları mesafesi olan, sahilden itibaren 12 deniz mili genişliğindeki bir alanda, münhasır balıkçılık hakkı elde etmekte ve bu alan diğer üye devletlerin teknelerine kapalı tutulmaktadır. Dolayısıyla, Birlik münhasır balıkçılık bölgesinin, genel olarak kıyıdan itibaren 12-200 deniz milleri arasındaki bir bölgeyi kapsadığı söylenebilir.

Üye devletler ayrıca 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren, üçüncü ülkelerin balıkçı teknelerinin Birlik Suları kapsamındaki balıkçılık faaliyetlerinin, Birlik ile üçüncü ülkeler arasında yapılacak anlaşmalar çerçevesinde idare edilmesi hususunda mutabık kalmış, bu konudaki ulusal yetkilerini Birliğe devretmişlerdir.

¹¹⁸ İktisadi Kalkınma Vakfı: "Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası", s. 25.

¹¹⁹ Eur-Lex: "Access to European Union Law".

¹²⁰ Eur-Lex: "Access to European Union Law".

2. TÜRKİYE BALIKÇILIK POLİTİKASI VE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'nin balıkçılık politikası ve balıkçılık alanı genel olarak iki ana alt bölümde incelenecektir. Buna göre ilk bölümde, Türkiye'nin balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanması, kamu örgütlenmesi ve sektörel yapılanma olarak iki kısımda incelenecek ve ardından Türkiye'nin balıkçılık mevzuatına değinilecektir. İkinci bölümde ise, Türkiye'nin balıkçılık alanları rejimleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Türkiye Balıkçılık Politikası

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak, yüksek bir balıkçılık potansiyeline sahiptir. Buna ilişkin olarak, Türkiye balıkçılığı hakkında genel bir değerlendirme yapılacak ve sahip olduğu potansiyel tartışılacaktır. Ardından da balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanma, kamu örgütlenmesi ve sektörel yapılanma olarak iki başlıkta incelenecek, son olarak balıkçılık alanındaki hukuki düzenlemeler açıklanacaktır.

2.1.1. Türkiye’de Balıkçılık

Kuzeyde sıcaklığı ve tuzluluğu düşük (%0.17-0.18) Karadeniz, batı ve güneyde sıcaklık ve tuzluluğu yüksek Ege ve Akdeniz ile bir karışım bölgesi olan Boğazlar ve Marmara Denizine sahip Türkiye, biyolojik çeşitlilik açısından çok değerli doğal yaşam ortamlarını barındıran bir ülkedir. Karadeniz’de 247, Ege Denizi’nde 300 ve Akdeniz’de 500 balık türü bulunmaktadır. Türkiye’de ekonomik öneme sahip tür sayısı 100 civarındadır. Ülke nüfusunun yaklaşık %65’i kıyılara yerleşmiş olup; bu yerleşim, yoğun yapılaşmanın olduğu kentlerden, balıkçı köylerine kadar çeşitlilik göstermekte, tüm yerleşimlerin doğrudan ya da dolaylı olarak deniz ve kıyılar üzerinde etkileri bulunmaktadır.¹²¹

¹²¹ Türk Deniz Kuvvetleri: “Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?”, (<http://www.dzkk.tsk.tr/denizweb/turkce/biliyormuydunuz/TurkiyeDenizleri.php>), et.: 20.07.2014.; Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu”, s. 13.

250 binden fazla kişiye istihdam olanağı sağlayan su ürünleri üretimimiz, büyük ölçüde denizlerden yapılan avlanmaya dayanmakta olup; 2013 yılında toplam 607 bin ton olan su ürünleri üretimimizin 374 bin tonu avcılık, 233 bin tonu da yetiştiricilik vasıtasıyla elde edilmiştir. 2013 yılında su ürünleri üretiminin yaklaşık olarak 163 milyon ton olduğu Dünya'da, Türkiye 607 bin ton üretimiyle 34. sırada yer almıştır.¹²² Nitekim Tablo 4'te 2010 ila 2013 yılları arasında Dünya'da ve Türkiye'deki su ürünleri üretim miktarları ile Türkiye'nin Dünya su ürünleri üretimindeki yeri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 4. Dünya'da ve Türkiye'de Su Ürünleri Üretimi¹²³

		2010	2011	2012	2013
DÜNYA	TOPLAM	148.200.747	155.813.127	158.005.830	162.810.216
	AVCILIK	89.099.961	93.747.951	91.350.174	92.586.660
	YETİŞTİRİCİLİK	59.100.786	62.065.176	66.655.656	70.223.556
TÜRKİYE	TOPLAM	653.080	703.545	644.852	607.515
	AVCILIK	458.939	514.755	432.442	374.121
	YETİŞTİRİCİLİK	167.141	188.790	212.410	233.394
TÜRKİYE'NİN DÜNYA SU ÜRÜNLERİ ÜRETİMİNDEKİ		31. sırada	32. sırada	31. sırada	34. sırada

Avrupa Birliği 2013 yılı toplam su ürünleri üretim miktarı 6.276.406 ton olup; Birlik üyesi ülkelerden İspanya 1.257.886 ton ile 1. sırada, Büyük Britanya 826.975 ton ile 2. sırada, Danimarka 700.090 ton ile 3. sırada ve Fransa ise 695.877 ton ile 4. sırada yer almıştır. Türkiye 607.515 ton su ürünleri üretim miktarı ile, 2013 yılında 28 Avrupa Birliği ülkesi arasında 5. sırada yer almıştır.¹²⁴ Tablo 5'te 2010 ila 2013 yılları arasında Türkiye'nin, 28 Avrupa Birliği ülkesi ile karşılaştırılınca toplam su ürünleri üretim miktarı açısından kaçıncı sırada yer aldığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

¹²² T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

¹²³ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

¹²⁴ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

Tablo 5. Türkiye'nin Avrupa Birliği Ülkeleri (28 Ülke) Su Ürünleri Üretimindeki Yeri¹²⁵

	2010	2011	2012	2013
İç Su Avcılığında	1. sırada	1. sırada	1. sırada	1. sırada
Deniz Avcılığında	4. sırada	4. sırada	5. sırada	5. sırada
Yetiştiricilikte	4. sırada	3. sırada	2. sırada	1. sırada
TOPLAM	5. sırada	4. sırada	3. sırada	5. sırada

Yıllar içerisinde su ürünleri üretim miktarında önemli dalgalanmaların gözlemlenmediği Türkiye'de, avcılık yoluyla elde edilen üretim miktarı genel olarak 600 bin ton dolayında gerçekleşmekte olup; bu miktarlarla avlanabilir stok büyüklüğünün sınırına erişildiği kabul edilmektedir. Bu nedenle, ülkemizde avlanma miktarının artırılması yerine sürdürülebilir avcılığın sağlanabilmesi için önlemler alınmaktadır. Bu amaçla stokları koruyucu ve geliştirici yönde araştırmalar yapılmakta ve koruma kontrol faaliyetlerinin artırılmasına öncelik verilmektedir.

Türkiye'yi çevreleyen denizlerin birer yarı kapalı ve iç deniz görünümünde olmaları, Türkiye balıkçılığının kıyı (artisanal) ve kıyı ötesi (endüstriyel) balıkçılığı aşamasında kalmasına neden olmuş; açık deniz ve okyanus balıkçılığına dair bir gelişme henüz gerçekleşmemiştir. Açık deniz balıkçılığı, ülkelerin kendi deniz sınırları dışında genellikle okyanuslarda yaptıkları ve seyir süreleri aylarca devam edebilen bir deniz aşırı balıkçılık faaliyetidir. 1980'lerin ikinci yarısından sonra balıkçılık, kıyı sularından açık denizlere doğru genişlemeye başlamıştır. Birçok ülke, açık deniz balıkçılığını teşvik eden kanunlar çıkardıktan sonra, açık deniz balıkçılığı gelişme sürecine girmiştir. Açık deniz balıkçılığında gelişmiş olan ülkelerin başında Kanada, Küba, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, Japonya, Güney Kore, Hollanda, Norveç, Panama, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Bulgaristan, Rusya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Tayland, Tayvan olmak üzere 21 ülke gelmektedir. Son yıllarda Yunanistan'ın da açık deniz balıkçılığı yaptığı, Libya ile ikili ilişkiler anlaşması olduğu; buna ilaveten, Moritanya ve Gine sahillerindeki avı ile birlikte

¹²⁵ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

30.000 ton üretim yaptığı bilinmektedir. Diğer taraftan Karadeniz’e kıyısı olan ülkeler içinde Bulgaristan ve Romanya da açık deniz balıkçılık faaliyeti ile 700-750 bin tonluk bir üretim miktarı sağlamaktadır.¹²⁶

Balıkçılık faaliyetlerinin izlenmesi ve kontrolü amacıyla denize kıyısı olan illerde 2006 yılından itibaren, 42 balıkçı barınağında balıkçılık idari binası kurulmuş olup; 2015 yılı içerisinde 43. balıkçılık idare binasının da kurulması planlanmaktadır. Balıkçı barınaklarında kurulan söz konusu idari binalar, balıkçılığı devletin resmi gözetimi ve kontrolüne almak için atılan son derece önemli adımlardır.

2.1.2. Kurumsal Yapılanma

Bu bölümde, Türkiye balıkçılık sektöründeki kurumsal yapılanma; hukuksal yapı ve kamu örgütlenmesi ile sektörel yapılanma olarak iki ayrı başlık altında değerlendirilecektir.

2.1.2.1. Hukuksal Yapı ve Kamu Örgütlenmesi

1. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı¹²⁷

1971 yılında yürürlüğe giren 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile su ürünleri sektörel faaliyetleri, ana görev olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık, balıkçılıkla ilgili faaliyetleri, bünyesinde örgütlenmiş bulunan Genel Müdürlükler vasıtasıyla yürütmektedir. 2011 yılında Bakanlık teşkilatlanmasında gerçekleştirilen değişikliklere kadar; su ürünleri avcılığı, alt yapılar, kalite kontrol, işleme sanayi ve pazarlamaya yönelik hizmetler Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü; su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili hizmetler Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü; su ürünleri

¹²⁶ Hoşsucu, H. / Kınacıgil, T. vd.: “Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000’li Yıllarda Beklenen Gelişmeler”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2001, C. XVIII, S. 3-4, İzmir, (http://www.egejfas.org/pdf/2001-3-4/2001_18_3_4_35.pdf), et.: 03.07.2014, s. 600.

¹²⁷ 03.06.2011 tarih ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

araştırmaları ise Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekteydi.

03.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹²⁸ ile birlikte, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurularak; balıkçılıkla ilgili faaliyetlerden sorumlu bir Genel Müdürlüğün kurulması sağlanmıştır. Ancak 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde balıkçılık sektöründeki tek yetkili Genel Müdürlük Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü olmayıp; Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü ile Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne de su ürünleri ile ilgili bazı görevler verilmiştir.

639 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 10. maddesinde Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün görevleri şu şekilde sayılmıştır:

a) Denizlerde ve iç sularda sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ile avcılığının esaslarını belirlemek ve bunları teşvik etmek.

b) Balıkçı barınakları ve balıkçılık altyapı tesisleri kurulması, işletilmesi ve denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek ve denetimini yapmak.

c) Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, koruma, üretim ve yetiştiricilik alanlarını belirlemek ve bu alanları zararlardan koruyacak tedbirleri almak.

d) İthal ve ihraç edilecek balıkçılık ve su ürünleri ile girdilerine ilişkin esasları belirlemek.

e) Balıkçılık ve su ürünleri üretim kaynaklarının geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması ile ilgili faaliyetlerde bulunmak, kontrol ve denetimleri yapmak ve yaptırmak.

f) Balıkçılık ve su ürünleri üretiminin ve verimliliğin artırılması için gerekli girdilerin tedarikine ilişkin tedbirleri almak.

¹²⁸ Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nda balıkçılık araştırmaları ile ilgili dört adet araştırma enstitüsü bulunmaktadır. Bunlardan ilki Trabzon'da yer alan ve ülkenin tamamı görev alanı içerisinde yer alan Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'dür. Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'nün görev konuları genel olarak 14 başlık altında toplanmıştır. Buna göre;¹³¹

1. Islah ve yetiştirme teknikleri ile pazar talepleri doğrultusunda verim, kalite ve yeni tür geliştirmek, hastalık, zararlı ve olumsuz ekolojik koşullara dayanıklılığı artırmak, bu görevleri yaparken biyoteknoloji gibi yeni teknik ve teknolojileri kullanarak temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak,

2. Mekanizasyon ve bilgi teknolojileri veya erken uyarı sistemleri kullanarak su ürünleri yetiştiriciliğinde girdi kullanımını minimize etmek, avlama, işleme, değerlendirme teknolojileri ve metotlarını geliştirmek,

3. Su ürünleri üretim kaynaklarını ve yetiştiricilik alanlarını belirlemek ve bu alanların korunması ve kontrolü konularında önerilerde bulunmak,

4. Islah çalışmaları sonucunda geliştirilen yeni türlerin ıslah materyalinin devamlılığını sağlamak,

5. Deniz koruma alanlarının belirlenmesi ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili araştırmalar yapmak,

6. Yerli balık ve su ürünleri gen kaynaklarını tespit etmek, korumak ve geliştirmek,

7. Sucul ekosistemin korunması ve sürdürülebilir kullanıma esas verileri elde etmek,

¹³¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü: "Tarımsal Araştırma Enstitüleri ve İstasyonları Görev Yönergesi ve Tarımsal Araştırma Yönetimi Uygulama Kılavuzu", Ankara, 2012, (http://www.tarim.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Enstitu_gorev_yonergesi_uygulama_klavuzu.pdf), e.t.: 20.08.2014, s. 5.

8. Deniz ve iç su kaynaklarının izlenmesi, sürdürülebilir kullanımı ve yönetimi için biyo-ekolojik araştırmalar yapmak, veri toplamak, değerlendirmek ve önerilerde bulunmak,

9. Deniz ve iç sularda su ürünleri stoklarını belirlemek ve stokların sürdürülebilir kullanımı için yönetim planları oluşturmak,

10. Balıkçılık, deniz ve tatlı su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili sektörün, yavru balık ihtiyacını karşılamaya katkıda bulunmak,

11. Balık sağlığı araştırmaları yapmak,

12. İklim değişikliğinin su ürünleri üretiminde meydana getireceği muhtemel değişimleri belirlemek üzere araştırmalar yapmak,

13. Ülke genelinde görev alanına giren konularda araştırma önceliklerini belirlemek, entegre projelerde koordinatörlük yapmak ve çalışma konularında en az bir hakemli dergi yayınlamak,

14. Su ürünleri ile ilgili gelişmeleri izlemek, gözlem yapmak, rapor hazırlamak ve karar vericilere muhtemel krizleri önleyici önlemleri öngören ayrıntılı raporlar sunmak.

Söz konusu merkez araştırma enstitüsünün haricinde bir tane bölgesel araştırma enstitüsü ve iki tane de konu araştırma istasyonu bulunmaktadır. Buna göre bölgesel araştırma enstitüsü niteliğinde olan Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretim ve Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Antalya/Beymelek'te yer almakta olup, görev alanı Akdeniz, Ege ve İç Anadolu Bölgelerini kapsamaktadır. Konu araştırma istasyonu olaraksa, Elazığ ve Isparta/Eğirdir'de kurulmuş olan iki adet Su Ürünleri Araştırma İstasyonu bulunmaktadır.

2. Sahil Güvenlik Komutanlığı¹³²

Türkiye’de koruma ve denetim hizmetleri için özel bir idari yapılanma bulunmamaktadır. Bu görevler il ve ilçe müdürlüklerinde istihdam edilen su ürünleri elemanları ve denizlerde Sahil Güvenlik Komutanlığı birimleri tarafından yürütülmektedir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın karargahı Ankara’da olup, Komutanlık bünyesinde, 6 kişilik kadrosuyla bir su ürünleri dairesi hizmet vermektedir. Ayrıca, Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın su ürünleri kontrolünden sorumlu olduğu bölgelerdeki karakollarında da, bir su ürünleri uzmanı görev yapmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı bu görevini, genellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın geçici yardım talepleri üzerine yürütmektedir.¹³³

Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın bir su ürünleri politikası veya su ürünleriyle ilgili bir stratejisi bulunmamaktadır; bu politika ve stratejinin geliştirilmesinden Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı sorumludur. Ancak, 09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun¹³⁴ liman dışındaki görevlerini kapsayan 4. maddesinin C/7. fıkrasında “22.3.1971 tarih ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa aykırı eylemleri önlemek, izlemek, suçluları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek”, Sahil Güvenlik Komutanlığı’nın görevleri arasında sayılmıştır.

Yine 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 24. maddesinde, bu Kanunun tatbikinde diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeden de hareketle, liman sınırları dışında kalan denizlerde, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’na muhalefet

¹³² 09.08.1982 tarih ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete.

¹³³ Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, Su Ürünleri Avcılığı ve Yetiştiriciliği Sektör Çalışması Nihai Rapor, Fisheries Acquis Centre, www.tarim.gov.tr/Files/Files/e.../Su_urunleri_sektoru_raporu_TR.doc, et.: 27.10. 2013, s. 52.

¹³⁴ Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete.

halinde işlem yapacak tek yetkili makamın, Sahil Güvenlik Komutanlığı olacağı anlaşılmaktadır.¹³⁵

Ayrıca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yayınlanarak yürürlüğe giren 3/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ (Tebliğ No:2012/65) ile yer yasakları, av vasıtaları ve yöntemlerine ilişkin yasaklar ve türlere ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Yine Bakanlık tarafından, avlanma faaliyetleri ve av ile ilgili bilgileri içeren birçok çizelgenin doldurulması ve Bakanlık ilgili birimine teslim edilmesi istenmektedir. Gerek tebliğ ve gerekse düzenlenmesi gereken çizelgeler pek çok teknik ayrıntıyı içermektedir ve av yasaklarının denetlenmesi görevi Sahil Güvenlik Komutanlığı'na verilmiştir.¹³⁶

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın birinci görevi arama ve kurtarma faaliyetlerini gerçekleştirmektir. Sahil Güvenlik Komutanlığı, su ürünleri izleme, kontrol ve denetim faaliyetleri gibi belirli görevler için kaynak tahsis etmemektedir. Ayrıca, özel olarak izleme, kontrol ve denetim amacıyla devriye faaliyeti yürütmemekte; daha ziyade denizde ve kıyıda 24 saat görev yapmakta, herhangi bir zamanda göreve veya devriye görevine çağrılabilir.¹³⁷

Sahil Güvenlik Komutanlığı gemilerinde su ürünleri eğitimi almış personel ve ağ gözü açıklığı, balık boyu, vb. ölçümler için donanım bulunmaktadır. Küçük boylu balıkların avlandığı tespit edilirse, avdan bir numune alınarak saklanmaktadır. Talep edilmesi halinde Sahil Güvenlik Komutanlığı gemilerinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personeliyle ortak operasyon yapılabilir; ancak bu şekildeki ortak operasyonlarda komuta, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda kalmaktadır. 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile ilgili olarak en çok karşılaşılan ihlâl olayı, yasak av sahalarında veya av yasağı dönemlerinde avlanmadır. Söz konusu ihlalleri gerçekleştirenlere idari para cezası

¹³⁵ Çakmak, S. / Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004, s. 5.

¹³⁶ TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: "Türkiye'de ve Dünya'da Balık ve Balıkçılık", Haziran 2011, (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/cc771e702d16aea_ek.pdf?de..), et.: 14.09.2014, s. 10.

¹³⁷ Diffey, S.: "Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım", s. 52.

uygulanmakta, suçun tekrarı halinde de verilen ceza iki misli olarak artmaktadır. Ayrıca cezaya konu su ürünleri, zapt ve müsadere edilmektedir.¹³⁸

Sahil Güvenlik Komutanlığı, bilgilendirme faaliyetleri kapsamında, mevzuatın balıkçılar tarafından daha iyi anlaşılması, böylece daha etkin bir şekilde uygulanması, balıkçıların sorunlarının çözüme kavuşturulması ve yasadışı balıkçılık faaliyetlerinin çevreye verdiği zarara ilişkin bilinçlendirme yaratılması amacı ile balıkçı dernekleri ve kooperatiflerinde bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir.¹³⁹

Tablo 6. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Denetim Sayıları ve Verilen Cezalar¹⁴⁰

		Denetim Sayısı	El Konulan Ürün (Ton)	Cezai İşlem Sayısı	İdari Para Cezası (₺)
2011	GTHB	50.014	220	2.035	1.648.641
	SGK	23.204	55	5.039	8.462.007
	TOPLAM	73.218	275	7.074	10.110.648
2012	GTHB	60.662	415	1.659	1.551.683
	SGK	29.332	408	5.628	8.808.698
	TOPLAM	89.994	823	7.287	10.360.381
2013	GTHB	64.713	1.328	1.504	1.502.072
	SGK	27.813	375	5.813	6.400.533
	TOPLAM	92.526	1.703	7.317	7.902.605
2014	GTHB	59.796	566	1.820	1.634.707
	SGK	20.932	133	3.441	5.554.173
	TOPLAM	80.728	699	5.261	7.188.880

Tüm bu bilgilendirmelere rağmen 2014 yılında gerçekleştirilen 80.728 denetim sonucunda, 5.261 aykırı durum tespit edilmiştir. Yasadışı avlanıldığı tespit edilen 699 ton su ürününe, yasadışı avcılıkta kullanılan 29 adet balıkçı

¹³⁸ Bkz. 22.3.1971 tarih 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, Kısım VIII; Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, s. 52.

¹³⁹ TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: “Türkiye’de ve Dünya’da Balık ve Balıkçılık”, s. 10.

¹⁴⁰ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

gemisine ve 10.162 adet muhtelif ağa (gırgır, trol vb.) el konulmuştur. Yasadışı avcılık faaliyetinde bulunan veya satışını yapanlara toplam 7.188.880 TL idari para cezası uygulanmıştır.¹⁴¹ Nitekim Tablo 6'da 2011 ila 2014 yılları arasında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ile Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK) tarafından gerçekleştirilen denetimler ile el konulan ürün miktarı, uygulanan cezai işlem sayısı ve idari para cezası ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca yapılan denetimlerde, Bakanlıkça yapılan denetim sayısı fazla olmasına rağmen Sahil Güvenlik Komutanlığınca verilen ceza sayısı daha yüksektir.¹⁴²

Avrupa Birliğinde uygulanan toplam avlanabilir stok miktarının belirlenmesi ve kota uygulaması, stok tahminini ve kotaların dağıtımı ve idaresini gerektirmektedir. Bu uygulamalar için mevzuatımızda hukuksal imkan bulunmasına karşın ek idari, mali ve teknik kaynaklara ihtiyaç vardır. Denetim hizmetlerinin yürütülebilmesi için eksiksiz bir alt yapıya, özel eğitilmiş personele, bu personele ait çalışma esaslarının belirtileceği ayrı bir mevzuata ve balıkçı gemilerinin izlenebilmesini sağlayacak bir sisteme gereksinim duyulmaktadır. Bu doğrultuda Gemi İzleme Sistemi oluşturularak; balıkçı gemilerinin hızı ve seyrine ilişkin bilgilerin kayıtlarının tutulması sağlanmıştır. Çalışmalar, AB projesi kapsamında gerçekleştirilmiş, Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde gerekli sistem oluşturulmuş, donanım ve yazılım temin edilmiş, eğitimler alınmıştır. Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SUBİS) ile bağlantısı oluşturulan bu sistem, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından ortaklaşa işletilmektedir. Sistemin işleyişi, 2007 yılında 86 adet orkinos av teknesine mavi kutu takılması ve bu teknelerin izlenmesi yoluyla test edilmiştir. Sistem aracılığı ile 2008 yılında 198 tekne takip edilmiştir.¹⁴³ 2010 yılında sisteme biyolojik örneklemelerden elde edilecek verilerin girişinin ve kaydının yapılması için gerekli yazılımlar ilave edilmiş ve 2011 yılında bu verilerin toplanmasına pilot düzeyde

¹⁴¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü.

¹⁴² T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s.14.

¹⁴³ EU-Turkey Chambers Forum: "Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı", s. 82.

başlanmıştır. Ayrıca, balıkçılar ve su ürünleri ihracatçıları verilen kullanıcı adı ve şifrelerini kullanarak SUBİS’te kendilerine ait bilgilere erişebilmektedirler.¹⁴⁴

3. Jandarma Genel Komutanlığı¹⁴⁵

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa aykırı suçlar hakkında zabıt varakası tutmak, suçta kullanılan istihsal vasıtalarını zapt etmek ve bunları adli mercilere teslim etmek Jandarma Genel Komutanlığı’nın konuyla ilgili başlıca görevleri arasındadır. Jandarma il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan yerler ile polis teşkilatı bulunmayan yerlerde bu görevi yerine getirmektedir.

4. Orman ve Su İşleri Bakanlığı¹⁴⁶

Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın başlıca görev alanlarını, orman içi su kaynaklarında yaban hayatı koruma, kullanım esasları ve koruma tedbirleri ile ilgili uluslararası sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmek oluşturmaktadır.

5. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı¹⁴⁷

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’nun 3. maddesinde yer alan “10.06.1946 tarih ve 4922 sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Hakkındaki Kanun¹⁴⁸ ve bu Kanuna istinaden çıkarılmış tüzük ve yönetmelik hükümlerinin saklı tutulmuş olması ile, deniz dalyanları ile voli yerlerinin ve mansapların sınırlarının tespitine liman dairesi temsilcilerinin katılması öngörülen 5. madde ile, üretme havuzlarının tesisine izin verilmeden önce seyir emniyeti ve deniz güvenliği bakımından bir engel teşkil edip

¹⁴⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s.14.

¹⁴⁵ 10.03.1983 tarih ve 2803 sayılı Jandarma, Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Bkz. 12.03.1983 tarih ve 17985 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁶ 29.06.2011 tarih ve 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bkz. 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

¹⁴⁷ 26.09.2011 tarih ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bkz. 01.11.2011 tarih ve 28102 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

¹⁴⁸ Bkz. 14.06.1946 tarih ve 6333 sayılı Resmi Gazete.

etmedikleri hususunda Liman İdaresinden izin alınması gerekliliğini bildiren 13. maddesi ile görevlendirilmiştir.¹⁴⁹

6. *Kültür ve Turizm Bakanlığı*¹⁵⁰

Kültür ve Turizm Bakanlığı, su ürünleri tesislerinin, tarihi ve sit alanı olan yerler ile turizm alanlarını olumsuz etkilememesi amacı ile bu tesislerin kuruluşları öncesinde; devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların il özel idareleri tarafından kiralanmasında görüş vermektedir.

7. *Türkiye İstatistik Kurumu*¹⁵¹

Balıkçılık sektörüyle ilgili olup plan ve yıllık programlarda kullanılacak bilgileri toplamak, derlemek ve yaymak Türkiye İstatistik Kurumu'nun başlıca görevleri arasındadır.

8. *Ziraat Bankası AŞ*¹⁵²

Ziraat Bankası, mevzuatına uygun kullandırılan, avcılık için ihtiyaç duyulan araç ve gerecin (deniz motorları, balıkçı tekneleri, ağlar, balık bulucu cihazlar, balık adam takımı, vb. donanımlar) edindirilmesi, tesislerin işletme giderleri (akaryakıt, yağ, kumanya ve avans, ile bakım-onarım vb.) ile ürünün pazarlanması için ihtiyaç duyulan (sandık, buz, kağıt, nakliye vb.) gibi her türlü giderin karşılanması, süs balıkçılığı haricindeki her türlü balık yetiştiriciliği için kredi açmaktadır.¹⁵³

2012 yılına kadar T.C. Ziraat Bankası'nca su ürünlerine cari faizden %50 indirimli kredi kullandırılmakta idi, 2012 yılında ise su ürünleri yetiştiriciliğine

¹⁴⁹ Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum”, s.8.

¹⁵⁰ 16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Bkz.29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵¹ 10.11.2005 tarih ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu, Bkz. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵² 15.11.2000 tarih ve 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun, Bkz. 25.11.2000 tarih ve 24241 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵³ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007, s.72.

%50 indirimli yatırım ve %25 indirimli işletme kredisi uygulamasına başlanmıştır.¹⁵⁴

9. Türk Standartları Enstitüsü¹⁵⁵

65.140.30 kodlu Balıkçılık ve Balık Yetiştirme katalog grubu içinde, deniz kabukluları ve diğer su ürünlerinin yetiştirilmesi ve toplanması, su memelileri ile sürüngenlerin avlanmasına ait standartlar ile tatlı su ve deniz balıklarına ait standartlar ve işleme değerlendirme, kalite standartlarını belirlemek Türk Standartları Enstitüsü'nün görevlerindendir.¹⁵⁶

10. Üniversiteler¹⁵⁷

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı araştırma enstitülerine ek olarak Üniversiteler de balıkçılık araştırmaları yürütmektedirler. Su ürünleri fakültesi veya meslek yüksekokulu bulunan ya da ziraat fakültesi içerisinde balıkçılık bölümü bulunan üniversite sayısı 20'yi bulmaktadır. Ayrıca bunlara ek olarak 3 üniversitede deniz bilimleri enstitüsü hizmet vermektedir. Tüm balıkçılık fakülte veya yüksekokulları, yetiştiricilik, balık yakalama ve işleme olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.¹⁵⁸

2.1.2.2. Sektörel Yapılanma

1. Üretici Örgütlenmesi

Türkiye, balıkçılık sektöründeki üretici örgütlenmesi konusunda, su ürünleri üretici birlikleri ve su ürünleri kooperatifleri olmak üzere iki farklı hukukî dayanağa ve örgütlenme biçimine sahiptir. Türkiye'de mevcut 560 adet su

¹⁵⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s.22.

¹⁵⁵ 18.11.1960 tarih ve 132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu, Bkz. 22.11.1960 tarih ve 10661 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵⁶ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 72.

¹⁵⁷ 28.03.1983 tarih ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu, Bkz. 30.03.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazete.

¹⁵⁸ Food and Agriculture Organization of the United Nations: "Fishery Country Profile: Turkey, Mart 2008", (ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf), et.: 19.08.2014.s. 12.

ürünleri kooperatifi bulunmaktadır. Kooperatiflerin toplam üye sayısı 30.042'dir. 1163 sayılı Kanun ile kurulmuş Su Ürünleri Kooperatifleri Birlik Sayısı 15'dir. Bu birliklerden 12 tanesi Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliğine üyedir ve bu birliklere üye kooperatif sayısı 179, üye balıkçı sayısı 10.935'dir.¹⁵⁹

24.04.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹⁶⁰ ile 29.06.2004 tarih ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunlarının¹⁶¹ amacı, tüzel kişilik oluşturmaktır. Ancak bu konudaki AB mevzuatı tüzel kişilik oluşturulmasını değil, belirli kriterleri karşılayan tüzel kişiliklerin tanınmasını hedeflemektedir. Öte yandan, her iki kanun da, AB mevzuatında önemli yere sahip olan müdahale mekanizması ve örgütler tarafından belirlenen kuralların üye olmayan balıkçılara genişletilmesi gibi konuları ele almaktan kaçınmaktadır. Bu bağlamda, su ürünleri sektöründeki üretici örgütleri için ayrı bir kanun çıkarılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması tartışmaya açılmış, ancak bu tartışma sonuçlandırılmamıştır.¹⁶²

AB'deki uygulamalar incelendiğinde, su ürünleri piyasasının düzenlenmesinde çok önemli rolleri bulunan üretici örgütleri aynı zamanda üreticilerin haklarının korunması ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan su ürünleri konusunda veri toplama, piyasaya müdahale, desteklerin üyelerine dağıtımı, belirli destek programlarına başvuru gibi görevlerin üretici örgütleri aracılığıyla gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak tedbirlerin getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁶³

Bir başka önemli husus ise, Avrupa Birliği mevzuatı uyarınca, üretici örgütlerinin tanınması sonrasında bu örgütlerin bazı faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla sağlanan mali yardımlardır. Türkiye'de, ne yazık ki mevcut kanunlarda bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Birliktekilere benzer mekanizmalar

¹⁵⁹ T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s.17.

¹⁶⁰ Bkz. 10.05.1969 tarih ve 13195 sayılı Resmi Gazete.

¹⁶¹ Bkz. 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete.

¹⁶² EU-Turkey Chambers Forum: "Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı", s. 85.

¹⁶³ T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2014, s.17

konusunda deneyim kazanılması açısından, bu örgütlerin piyasa koşullarında yetki kullanması, etkinliklerini ortaya koyacak biçimde kurulması ve tanınmasına yönelik destek programlarının oluşturulması gerekmektedir.¹⁶⁴

Balıkçılık kooperatiflerinin kuruluş amacı; her türlü su ürünlerinin üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işlenmesi, depolanması ve pazarlanması konularında ortaklarına hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmektir. Bundan başka, piyasaya sevk işlerinde su ürünlerinin istenen ve ihtiyaca uygun şekilde hazırlanmasını, muhafaza edilmesini ve naklini sağlamaktır. 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun 15. maddesine göre su ürünleri üreticileri, mesleklerinin özelliklerine uygun kooperatif ve birlikler kurabilmektedirler.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde özel olarak su ürünleri kooperatiflerine yönelik bir birim bulunmamakta; Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Teşkilatlanma Daire Başkanlığı, tarımsal amaçlı kooperatiflerle ilgili 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde, su ürünleri kooperatiflerine yönelik hizmetleri yürütmektedir.

5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu kapsamında, merkezi Ankara'da olan 1 adet Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Merkez Birliği ile 18 adet su ürünleri üretici birliği kurulmuştur. Üretici örgütlenmesi teşvik edilmesi gereken bir konu olup, AB balıkçılık sistemi içinde balıkçı organizasyonları büyük rol oynamaktadır. Balıkçılık politikalarının tayininde, destekleme uygulamalarında, pazar ve fiyat teşekkülünde bu kuruluşların rolü bulunmaktadır. Benzer örgütlenme biçiminin, Türkiye'nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısına uygun olarak tesis edilmesi sağlanmalıdır.¹⁶⁵

Sektörde üreticilerin örgütlenmesi ve yönetim sürecine dahil olması, gerek AB Ortak Piyasa Düzeni ile ilgili düzenlemelere uyum sağlanması gerekse de ulusal yönetimin daha katılımcı ve bütünleşik bir yaklaşımla planlanması

¹⁶⁴ EU-Turkey Chambers Forum: "Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı", s. 85.

¹⁶⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 73.

açısından önemlidir. Bunların yanı sıra, balıkçıların örgütlenmesi, avcılık miktarının takibinde, balıkçıların sosyal ve ekonomik koşullarının saptanmasında gerekli olan verilerin akışını hızlandıracaktır.¹⁶⁶

2. Sivil Toplum Kuruluşları

Üretici örgütlenmelerinin yanı sıra, sektörle ilgisi bulunan çok çeşitli sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır (sanayi organları, araştırma ve çevre grupları, vb.). Bu sivil toplum kuruluşlarından en önemli dört tanesi Türkiye Su Ürünleri Federasyonu, Deniz Temiz ve Turmepa Derneği, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Türkiye İç Su ve Deniz Kültür Balıkçılığı Dernekleri'dir.¹⁶⁷

2.1.3. Balıkçılığa İlişkin Hukukî Düzenlemeler

Su ürünleri, konusu itibariyle çeşitli alanları içerdiğinden, oldukça kapsamlı mevzuata sahiptir. Balık üretim işletmelerinin kuruluş ve çalışmalarını sürdürmelerinden, su ürünleri avcılığına, av yasaklarına, üreticilerin kooperatif örgütlenmesinden, ÇED uygulaması ve dışalım ve dışsatıma dek uzanan ve daha genişletmeye olanak sağlayan, bir mevzuat zinciri bulunmaktadır.¹⁶⁸ Bu bölümde, balıkçılık sektörünün düzenlenmesi ve yönetimine ilişkin temel hukukî çerçeve, hukukî düzenlemelerin temel yapısı ve hiyerarşik sırası dikkate alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

1970'li yıllara kadar Osmanlılar döneminden kalan mevzuatla idare olunan ve korunmaya çalışılan sularımız ve su ürünlerimiz, 22.03.1971'de, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile günün koşullarına göre çağdaş bir kalıba sokulmuştur. Su ürünleri konularını, tümüyle kapsamına alan ve bu yönüyle temel mevzuat niteliği

¹⁶⁶ Koşar, İ.: "Türkiye'de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci", s. 156.

¹⁶⁷ Diffey, S.: "Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım", s. 33.

¹⁶⁸ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008, s. 7.

taşıyan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun tasarı hazırlama dönemi 1969 yılına dayanmaktadır. Ancak Kanun, bundan iki yıl sonra, 1971’de kabul olunmuştur.¹⁶⁹

1986 tarihli 3288 sayılı Kanun ve 2003 tarihli 4950 sayılı Kanunla değişik 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, Türkiye’de yapısal düzenlemelerin temelini teşkil etmekte olup; su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili bütün faaliyetler, bu Kanun kapsamına girmektedir. Su Ürünleri Kanunu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkisi altında çıkarılan, su ürünlerini düzenlemeye yönelik yönetmelik ve tebliğler için dayanak oluşturmaktadır. Anılan Kanunun 1. maddesi kapsam maddesi olup, “su ürünlerinin korunması, istihsalı ve kontrolü” ile ilgili hususları içermektedir. Kanunun 2. maddesi ise, su ürünleri teriminin tarifi de dahil olmak üzere, Kanunda geçen terimlerin tariflerini vermektedir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun uygulamaya yönelik ayrıntıları, Su Ürünleri Yönetmeliği¹⁷⁰, Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği¹⁷¹, Balıkçı Barınakları Yönetmeliği¹⁷² gibi çeşitli yönetmeliklerle düzenlenmektedir. Ayrıca söz konusu kanun ve yönetmelikler doğrultusunda, yarım düzine kadar genelge, talimat vb. mevzuat uygulanmaktadır.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa dayanılarak, 1995 yılında yayınlanan Su Ürünleri Yönetmeliği ise, balıkçılığı düzenleyen temel hukukî belgedir. Yönetmelik genel olarak; su ürünleri ruhsat tezkereleri, istihsal sahaları hakkındaki hükümler, patlayıcı ve tehlikeli madde kullanma yasağı, av donanımı, yasaklar, sınırlamalar ve yükümlülükler, su ürünleri hijyeni ile denetim ve kontrol hususları hakkında çeşitli hükümler içermektedir.

Su Ürünleri Yönetmeliği kapsamında, geçmişte sirküler adı ile su ürünleri avcılığına ilişkin yapılan düzenlemeler, 2005/9986 sayılı Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik¹⁷³ nedeniyle, Tebliğ adı ile yayımlanmaktadır. Ticari ve amatör avcılık için ayrı ayrı düzenlenen Tebliğler;

¹⁶⁹ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, s. 10.

¹⁷⁰ Bkz. 10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷¹ Bkz. 19.06.2002 tarih ve 24790 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷² Bkz. 13.12.1996 tarih ve 22846 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷³ Bkz. 17.02.2006 tarih ve 26083 sayılı Resmi Gazete.

ilgili kamu kuruluşları, bilimsel kuruluşlar ve balıkçı örgütlerinden oluşan Su Ürünleri Danışma Kurulu vasıtası ile hazırlanmaktadır. Ancak, bu kurulun kuruluş ve çalışmasına ilişkin hukukî dayanak bulunmamakta, Bakanlığın tercihleri doğrultusunda çalışma yapılmaktadır. Bu yapısı ile Avrupa Birliği'nde görülen yapılanmalardan büyük farklılık göstermektedir.¹⁷⁴

Su ürünleri kaynaklarımızdan ekonomik olarak yararlanmak, üretimi ve su ürünlerinin ihracatını artırmak için deniz ve iç sularımızdaki su ürünlerinin kalite ve stoklarının korunması, ekonomik türlerin geliştirilmesi, suların kirlenmesinin önlenmesi ve su ürünlerinin kalkınma plan hedeflerine uygun gelişmesini sağlamak amacıyla, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve buna ait Yönetmeliğin ilgili maddeleri gereğince Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, denizlerde ve iç sularda ticari amaçlı su ürünleri avcılığını düzenlemeye yönelik tebliğlerle çeşitli yasak, sınırlama ve yükümlülükler getirmektedir.¹⁷⁵ Son yayınlanan 2012/65 numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 3/1 Numaralı Tebliğ¹⁷⁶ ile, (31/8/2016 tarihine kadar geçerlidir) avcılığın kontrol altında ve doğal kaynaklar tahrip edilmeden yapılması hedeflenmektedir. Bu Tebliğ genel olarak; donanım kısıtlamaları ve yasakları, av sahalarına yönelik kontrol tedbirleri, koruma altına alınan bölgelerin oluşturulması ve kapsamı, sezonsal sınırlamalar, balık boyu limitlerinin belirlenmesi ve avlanması yasak türlerin belirlenmesi hususlarını düzenlemektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse, balıkçılık mevzuatımız başta 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu olmak üzere, sektöre ilişkin ve sektörle ilgili çok sayıda kanun ve yönetmeliğe dayanmaktadır;¹⁷⁷

a) Su ürünleri kooperatifleri bağlamında, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,

¹⁷⁴ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, s. 4.

¹⁷⁵ Hoşsucu, H. / Kınacıgil, T. vd.: “Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000’li Yıllarda Beklenen Gelişmeler”, s. 596.

¹⁷⁶ Bkz. 21.08.2008 tarih ve 26974 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷⁷ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yönetmeliği*, s. 4.

b) Üretici birlikleri bağlamında, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,

c) Su kirliliği bağlamında, 09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu¹⁷⁸ ile 04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu¹⁷⁹,

d) Avcılık teknelerinde bulundurulması gerekli gemi adamları ile ilgili Gemi Adamlarının İkamet Yerleri, Sağlık ve İaşelerine Dair Yönetmelik¹⁸⁰.

2.2. Türkiye Balıkçılık Alanları Rejimleri

Türkiye, Dünya'daki coğrafî konumu dolayısıyla zengin su ürünleri potansiyeline haizdir. Ayrıca balıkçılık alanının büyük kısmını oluşturan farklı ekolojik özellikteki denizlere ve 8.333 km'lik bir kıyı şeridine, su ürünleri üretim alanı olarak kullanılabilecek 178 bin km² doğal ve 3.442 km² baraj göllerine sahiptir. Tablo 7'de ayrıntılı olarak gösterildiği üzere; Türkiye'nin adalar dahil sahip olduğu 8.333 km'lik kıyı şeridinin, %20.34'ü Karadeniz, %11.20'si Marmara, %33.66'sı Ege Denizi ve %20.07'si Akdeniz'de bulunmakta olup; 24.607.200 km²'lik balıkçılık alanının 23.475.000 km²'si Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizi'nde yer almaktadır.¹⁸¹

Tablo 7. Türkiye Deniz Kaynakları Alanları¹⁸²

Deniz Kaynakları Alanları	Kıyı uzunluğu (km)	Balıkçılık Alanı (ha)
Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz	6.892	23.475.000
Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları	1.441	1.132.200
Toplam	8.333	24.607.200

Türkiye balıkçılık alanının tespitinde, iç sular ve karasuları ile ilgili düzenlemelerin tüm denizler açısından ortak hükümler içermesi itibarıyla;

¹⁷⁸ Bkz. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷⁹ Bkz. 17.04.1990 tarih ve 20495 sayılı Resmi Gazete.

¹⁸⁰ Bkz. 20.12.1989 tarih ve 20378 sayılı Resmi Gazete.

¹⁸¹ Türk Deniz Kuvvetleri: "Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?", et.: 20.07.2014.

¹⁸² Diffey, S.: "Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım", s. 47.

öncelikle konuyla ilgili mevzuat genel hatlarıyla incelenecektir. Ardından Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'deki mevcut durum incelenerek; Türkiye'nin balıkçılık alanının sınırı bu kapsamda tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Türkiye'nin İç Sular İle İlgili Uygulamaları

İç sular 1982 tarihli BMDHS'nin 8. maddesinde, karasuları esas hattının berisinde kalan sular olarak tanımlanmış olup; 5. maddesinde de normal esas hat, sahildevletin resmen kabul edilmiş büyük ölçekli deniz haritalarında belirtildiği şekliyle, sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı olarak tanımlanmıştır. Görüleceği üzere iç sular, ana kara ile sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı yani esas hat arasında kalan su alanını oluşturmaktadır.

Devletler hukukunda genel ilke, iç suların kıyı devleti ülkesinin bir parçası olduğudur. O halde limanlar, koylar, körfezler, kapalı denizler gibi iç suları teşkil eden deniz parçası kara ülkesinin bir uzantısıdır. Böylece karaların bittiği yerden, karasularının iç sınırlarına kadar uzanan ve kıyının bütün eğilimlerine göre uzayıp giden deniz parçası iç suları teşkil etmektedir. Türkiye bir kıyı devleti olarak, değişik iç su alanlarına sahiptir. Gerek 15.05.1964 tarih ve 476 sayılı eski Karasuları Kanunu, gerekse de bu Kanunu yürürlükten kaldıran 20.05.1982 tarih ve 2674 sayılı son Karasuları Kanunu, Türkiye'nin iç sulara sahip olduğunu belirtmektedir.

2674 sayılı Karasuları Kanununun 3. maddesinde Türk Karasularının esas hattan itibaren ölçülmeye başlanacağı belirtilmiş; 4. maddesinde ise esas hatların kara tarafında kalan suları ile körfez sularının, Türk iç suları olduğu hükme bağlanmıştır. Ayrıca, daimi liman tesislerinin kıyının bir parçası sayılacağı ve bu tesislerden en açıkta olanlarının kara tarafında kalan suları ile dış limanların da iç sulara dâhil olacağı belirtilmiştir.

Son olarak ise, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 1. maddesinde, Marmara Denizi ilâ İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının da Türk iç sularına dâhil olduğu belirtilmiştir. Marmara Denizi Karadeniz'i Akdeniz ve Ege

Denizi'ne bağlayan bir iç deniz olup; Karadeniz'e İstanbul Boğazı, Akdeniz ve Ege Denizi'ne ise Çanakkale Boğazı ile bağlanmaktadır. Türkiye'nin Asya ve Avrupa kısımlarını da birbirinden ayıran Marmara Denizi'nin yüzölçümü 11,350 km²'dir.¹⁸³

2.2.2. Türkiye'nin Karasuları İle İlgili Uygulamaları

Karasuları, bir devletin kara ülkesini çevreleyen ve açık denize kadar uzanan deniz kuşağını belirtmek için kullanılan bir terimdir. Karasuları, devletin sahilleri veya iç sularının dış sınırı (normal esas hat veya düz esas hat) ile açık deniz arasında belirli genişlikteki bir deniz alanını ifade eder. Dolayısıyla karasuları kavramı da diğer bazı deniz alanları gibi coğrafi bir kavram olmaktan çok hukuki bir kavramdır.¹⁸⁴

Kıyı devleti karasularında tam egemenlik hakkına sahiptir. Bu egemenlik hakkının tam olmasının anlamı, karasuları alanında sadece belirli faaliyetler veya haklar bakımından değil, bir bütün olarak yasama, yürütme ve yargılama yetkisini de kapsamasıdır. Bu yönüyle karasularındaki hükümler ile kara ülkesindeki hükümler neredeyse aynıdır. Karasularındaki egemenlik, kara ülkesindeki egemenlikten sadece bir hususta ayrıcalık arz etmektedir. Deniz kamu hukuku, kıyı devletinin karasularındaki egemenliğine, yabancı gemilere zararsız geçiş hakkı tanıyarak bir sınırlandırma getirmiştir.¹⁸⁵

2674 sayılı Karasuları Kanunu genel bir düzenlemeyle Türk Karasularının genişliğini 6 mil olarak belirlemiş; ancak Bakanlar Kuruluna belirli denizlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak, bu genişliği artırma yetkisi vermiştir. Bakanlar Kurulu, 29/05/1982 tarih ve 8/4742 sayılı Kararnamesiyle, 2674 sayılı Kanunun verdiği yetkiyi kullanarak ve Türkiye'yi çevreleyen denizlerin özellikleri ile hakkaniyet ilkesini göz önünde bulundurarak, Karadeniz ve

¹⁸³ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

¹⁸⁴ Ceyhun, G.Ç., Oral, E.Z.: "Türkiye'nin Deniz Alanlarındaki Sınır Anlaşmaları ve GÜNCEL Durum", Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu, Trabzon, Mart, 2011, (http://www.orsam.org.tr/tr/truploads/yazilar/dosyalar/201238_orsamkitap2_karadeniz.pdf), et.: 06.09.2014, s. 9.

¹⁸⁵ Cin, T.: "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", s. 32.

Akdeniz’de mevcut olan durumun sürdürülmesini kararlaştırmıştır. 2674 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, Karadeniz ve Akdeniz’in karasuları genişliği 12 deniz miliydi. Dolayısıyla günümüzde Türk karasularının genişliği; Ege Denizi’nde 6 mil; Karadeniz ve Akdeniz’de ise 12 deniz milidir.

2.2.3. Türkiye Balıkçılık Alanının Sınırları

Türkiye balıkçılık alanının tespiti bakımından, karasuları sınırlarımız ile münhasır ekonomik bölge alanları önem arz etmektedir. Günümüzde sadece Karadeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan edilmiş olup; Ege Denizi ile Akdeniz’de yaşanan sorunlar nedeniyle, bu denizlerde henüz münhasır ekonomik bölge ilanına gidilmemiştir. Dolayısıyla bu denizlerde münhasır balıkçılık haklarımızın bulunduğu deniz alanlarının tespiti, karasuları sınırlarımız ile örtüşmektedir.

Kıyı devletlerinin karasularında balıkçılığa bakış açıları, birbirinden farklılık arz edebilmektedir. Buna göre devletleri, üç açıdan sınıflandırmak mümkündür;¹⁸⁶

a) Karasularında balık avcılığını, yalnızca ulusal balıkçılarına ve uyruklu gemilerine açan ülkeler: Türkiye, İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya ve İspanya.

b) Ulusal balık avcılarına, kimi ayrıcalıklar tanımakla birlikte, yabancılara da, balık avcılığı hakkı tanıyan ülkeler: Belçika, Norveç, İsveç ve İtalya.

c) İkili anlaşmalarla, birliktelik sağlayan ülkelere, kendi karasularında, karşılıklı balık avcılığı hakkı tanıyan ülkeler: Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Portekiz ve Yunanistan.

19.04.1926 tarih ve 815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun’un¹⁸⁷ 3. maddesi “*Kara suları dahilinde balık, istiridye, midye, sünger,*

¹⁸⁶ Elbek, A. G.: *Deniz Hukuku*, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No. 41, B. 3, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008, s. 88.

¹⁸⁷ Bkz. 29.04.1926 tarih ve 359 sayılı Resmi Gazete.

inci, mercan, sedef ve saire saydı, kum ve çakıl ve saire ihracı ve gerek sathi bahirde ve gerek ka'rı bahirde mevcut kazazede sefain ve merakiple enkazı metrukenin ihraç ve tahlisi dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, deniz bakkallığı, bilcümle Türk vesait ve merakibi bahriyesi derununda kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık ve amelelik ve saire icrası ve iskele, rıhtım hammallığı ve bilumum deniz esnaflığı icrası Türkiye tebaasına münhasırdır.” ile 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun “Yabancıların Su Ürünleri İstihsal Yasağı” başlıklı 21. maddesi “Türk vatandaşı olmayan kişilerin su ürünleri avcılığı yapmak üzere 2674 sayılı Karasuları Kanununun 1 inci maddesinde yazılı karasularına veya 4 üncü maddesinde yazılı içsulara girmeleri ve bu sulara su ürünleri avcılığında bulunmaları yasaktır.” uyarınca, yabancıların Türk karasularında balıkçılık yapmaları yasaklanmıştır. Gerek 815 sayılı Kanun’un 3. maddesi, gerekse de 1380 sayılı Kanun’un 21. maddesi; yabancıların sadece Türk karasularında su ürünleri avcılığı yapmalarını yasaklamakta olup; karasuları haricindeki deniz yetki alanlarına yönelik olarak bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla söz konusu Kanunlar çerçevesinde, karasuları haricindeki deniz yetki alanlarında, yabancıların su ürünleri avcılığında bulunmalarını engellemek mümkün değildir. Sonuç olarak, Türk vatandaşı olmayan kişilerin su ürünleri avcılığı yapmak üzere, Türk karasularına girmeleri ve bu sulara su ürünleri avcılığında bulunmaları engellenmiştir.

1982 tarihli BMDHS’nin 19/i maddesinde de, yabancı bir geminin, kıyı devletinin karasularından geçerken herhangi bir balıkçılık faaliyetinde bulunmasının, onun zararsız geçiş hakkını ihlâl ettiği anlamına geleceği düzenlenmiştir. Eğer kıyı devletinin karasularından geçen yabancı gemi bu tür bir faaliyette bulunmakta ise, kıyı devleti derhal yabancı gemiye karşı önleyici tedbir alma hakkına sahiptir. Sonuç olarak kıyı devletinin karasularında balıkçılıkla ilgili faaliyetlerde bulunma hakkına sadece kıyı devletinin gemi ve vatandaşları sahiptir.¹⁸⁸

¹⁸⁸ Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, s. 32.

Ancak, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun 21. maddenin 2. fıkrasında söz konusu yasağa iki istisna getirilmiştir. Buna göre; yabancılar, su ürünleri avcılığının yasak olmadığı bölgelerde, ticarî olmayan amaçlarla veya spor maksadıyla, ufak vasıtalarla su ürünleri avcılığında bulunabilirler. Ayrıca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın, su ürünleri ile ilgili etüt ve araştırma işlerinde çalışacak yabancılar da söz istisna kapsamında bulunmaktadır.

Türkiye, Akdeniz ve Ege Denizi'nde yaşanan sorunlar nedeniyle, bu denizlerde karasuları dışında herhangi bir deniz yetki alanı ilan etmekten kaçınmıştır. Bu nedenle de söz konusu denizlerde sahip olduğumuz münhasır balıkçılık hakkımız, karasuları sınırlarımız ile örtüşmektedir. Sonuç olarak da Ege Denizi'nde 6 mil, Akdeniz'de ise 12 millik bir alanda münhasır balıkçılık hakkı bulunmakta olup; yabancıların bu sularda balıkçılık yapmaları yasaktır.

Karadeniz açısından ise, münhasır ekonomik bölge ilan edilmiş olması nedeniyle durum biraz farklılık arz etmekte olup; Türkiye'nin bu denizdeki münhasır balıkçılık hakkı 12 millik karasularının ötesinde, 200 deniz miline uzanmaktadır. Karadeniz'de ilan edilen münhasır ekonomik bölgenin ayrıntıları, “3.2.1. *Türkiye'nin Karadeniz Politikası*” adlı başlıkta daha ayrıntılı olarak inceleneceği için; bu başlık altında ayrıntılara yer verilmeyecektir. Ancak genel olarak bir sonuca bağlamak amacıyla Türkiye balıkçılık alanının sınırlarını, Ege Denizi'nde 6 deniz mili, Akdeniz'de 12 deniz mili ve Karadeniz'de de 200 deniz mili olarak tespit edebiliriz.

3. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİNİN AKDENİZ VE KARADENİZ'DEKİ ETKİLERİ

3.1. Türkiye'nin Avrupa Birliği Balıkçılık Mevzuatına Uyumu

Avrupa Birliği balıkçılık mevzuatı esas olarak, üyelikle birlikte doğrudan uygulamaya giren düzenlemelerden oluştuğundan, mevzuatın büyük bir bölümünün uyumlaştırılması gerekmemektedir. Ancak Türkiye'nin, katılım öncesinde, AB mevzuatında yer alan ilkeler ve uygulama mekanizmaları konusunda deneyim kazanabilmesi için, gerekli idari ve hukuki düzenlemeleri yapması, uygulamaya yönelik sistemleri kurması gereklidir. AB, 2005-2009 dönemi stratejik hedefini “...çevresel açıdan sürdürülebilir, başarılı bir denizcilik ekonomisi geliştirmeyi amaçlayan, ilgili bütün alanları kapsayan bir denizcilik politikasına özellikle ihtiyaç vardır. Bu şekildeki bir denizcilik politikası deniz bilimi araştırmaları, teknoloji ve yenilikçilikte ulaşılabilecek mükemmeliyetle desteklenmelidir...” ifadesi ile ortaya koymuştur.¹⁸⁹

Avrupa Birliği'ne katılım başvurusunda bulunan Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile bütünleşme amacı doğrultusunda, balıkçılık sektörünü bütün yönleriyle ele alarak, uyuma yönelik çalışmalara hız vermesi gerekmektedir. Bu süreç içerisinde, balıkçılık alanında pek çok değişim ve dönüşüm de gündeme gelecektir. Bu doğrultuda, Birliğe üye ülkelerde su ürünleri konusunda yapılan tüm üretim çalışmalarını, dışalım, dışsatım, pazarlama, planlama konularını, bulundukları düzeyi ve konu ile ilgili Türkiye'nin yapması gerekenlerin araştırılıp ortaya konması da yerinde bir yaklaşım olacaktır.

3.1.1. Türkiye - Avrupa Birliği Balıkçılık İlişkileri

Ekonomik içeriği kadar politik ve sosyal yönleriyle de kapsam kazanan ve kuşkusuz dünyanın en önemli topluluklarından birini oluşturan Avrupa Birliği'ne aday ülke konumunda bulunan Türkiye ile AB arasındaki ortaklığın ve balıkçılık alanındaki ilişkilerin temeli, 12.09.1963 tarihinde imzalanan ve 01.12.1964'de

¹⁸⁹ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 80.

yürürlüğe giren Ankara Anlaşması¹⁹⁰ ile 23.11.1970 tarihinde imzalanan ve 01.01.1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokole ve çeşitli tarihlerde kabul edilen Ortaklık Konseyi Kararlarına dayanmaktadır.¹⁹¹ Ankara Anlaşması geniş ve kapsamlı bir anlaşmadır; geçici, mali, katma protokoller ve uzun anlatımlı ekler içermektedir. Bunlardan tarım ürünlerine uygulanacak rejime ilişkin 6 sayılı ekin 10. maddesi su ürünlerine ayrılmış olup; söylemde “*Ortak Balıkçılık Politikası’nın uygulamaya konulması ile birlikte AB eşit dışsattım olanaklarını, Türkiye’nin korunması için gerekebilecek tüm önlemleri alır ve Ortaklık Konseyi söz konusu olanakları iyileştirebilecek nitelikteki önlemleri inceler*” şeklindedir.¹⁹²

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1959 yılında başlayan karşılıklı ilişkiler, değişik zamanlarda inişli çıkışlı grafik izlese de, 1999 Aralık ayında toplanan Helsinki Zirvesi’nde yeni bir sürece girmiş, Türkiye, AB’nin genişleme sürecinde, tam üyeliğe aday ülkeler arasında kabul edilmiştir. Bu süreçte, Türkiye’nin ivedilikle diğer aday ülkeler gibi, ekonomik, sosyal, siyasal, hukuksal, yönetsel alanlarda gerekli düzenlemeleri yerine getirmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.¹⁹³ Türkiye’nin AB Müktesebatına Uyum Programı çerçevesinde hukukî düzenlemelerin yapılması öngörülen öncelikli alanlardan birinin de, “Balıkçılık” sektörü olduğu açıktır.

Helsinki Zirvesinden sonra, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yürütülmekte olan adaylık süreci, 11 Nisan 2000 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan bir kararla “AB müktesebatının ayrıntılı incelenmesi” adı altında başlatılmıştır. Katılım Ortaklığı’nın öncelikleri ve mevzuatın yaklaştırılması konularındaki gelişmeleri izlemek ve Ortaklık Komitesi’ne yardımcı olmak amacıyla, 3/2000 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile

¹⁹⁰ Bkz. 17.11.1964 tarih ve 11858 sayılı Resmi Gazete.

¹⁹¹ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, Ankara, 2008, s. 68.

¹⁹² Bulut Yıldız, S. / Elbek, A.: “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri”, s. 234.

¹⁹³ Yavuz, O.: “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türkiye’de Balıkçılık Politikaları, Beklenen Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Doğu Anadolu Bölgesi IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 28-30 Haziran 2000, Erzurum, (http://www.akuademi.net/da/DOGU4/d441.pdf), et.: 17.09.2014, s. 559.

8 adet alt komite kurulmuş olup; bu komiteler, gerek AB'den, gerek Türkiye'den uzmanları bir araya getirmektedir. Ortaklık Komitesi'ne bağlı çalışan ve her toplantıları hakkında Ortaklık Komitesi'ne rapor sunmakla yükümlü olan söz konusu 8 adet alt komiteden biri de, "1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi"dir.¹⁹⁴

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde diğer önemli bir dönüm noktası, 16-17 Aralık 2004 tarihlerinde Brüksel'de yapılan Avrupa Konseyi Zirvesi olmuştur. 2004 yılı İlerleme Raporu ile AB Komisyonu, Türkiye ile müzakerelere başlanabileceği yönünde olumlu görüş bildirmiş ve anılan Zirvede, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda yine aynı tarihte "Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi" yayımlanarak sürecin ana ilkeleri ve esasları tayin edilmiştir. Ayrıca AB müktesebatı müzakere başlıkları açıklanmış; toplam 35 müzakere başlığından "13. Fası: Balıkçılık" olarak belirlenmiştir.¹⁹⁵

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde en önemli dönüm noktalarından bir diğeri ise, taramaların sona ermesi ile hangi başlıklarda müzakerelere başlanılacağına AB tarafından tespit edilmesidir. AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, 11 Aralık 2006 tarihinde, 8 başlıkta müzakerelerin askıya alınmasını öneren 29 Kasım 2006 tarihli Komisyon tavsiyesini, "Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik kısıtlamalarını ilgilendiren politika alanlarını kapsayan 8 başlığın açılmayacağı ve geçici olarak kapatılmayacağını" kararlaştırmıştır. Gerekçe olarak; Türkiye'nin Katma Protokol yükümlülüklerini yerine getirmemesi gösterilmiştir. Konseyin bu kararı sonucu Tarım ve Kırsal Kalkınma ile Balıkçılık fasılları başlıklarında müzakerelerin başlatılabilmesi, çeşitli ön kriterlerin

¹⁹⁴ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, Ankara, 2009, s. 185.

¹⁹⁵ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, s. 24.

sağlanması koşuluna bağlanmış olup, bu fasıllarda müzakereler dondurulmuştur. Diğer taraftan Konsey, müzakere sürecinin devam edeceğini vurgulamıştır.¹⁹⁶

3.1.2. Türkiye'nin Avrupa Birliği Balıkçılık Mevzuatına Uyumu

Türkiye'de balıkçılık mevzuatı ve bu mevzuatın Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ile diğer Birlik mevzuatına uyumu çalışmaları Türkiye - AB ilişkileri kapsamında en fazla tartışılan ve üzerinde durulan konulardan birini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin bir parçası olarak, AB müktesebatının Türk hukukuna aktarılması gerekmektedir. Türkiye'nin AB balıkçılık mevzuatına uyum konusundaki yükümlülükleri ile ilgili en önemli gelişmeler; ilki 2000'de, gözden geçirilmiş hali de 2003'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile ortaya koyulmuştur. Bilindiği üzere Katılım Ortaklığı Belgesi, AB tam üyeliğinin gerçekleşebilmesi için Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken koşulların Birlik tarafından belirlendiği belge olup; kısa, orta ve uzun vadeli hedefler saptanmıştır. 2003'te açıklanan gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre balıkçılık alanında Türkiye'nin, AB'nin balıkçılık politikasına uyum konusundaki yükümlülükleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır¹⁹⁷

a) Kısa Vade:

1) Kaynak yönetimi politikası, kaynakların denetim ve kontrol önlemleri yoluyla kullanımı.

2) Balıkçılık pazarlarını ve yapısal gelişmeleri izlemek üzere idari yapıların kurulması.

3) Balıkçılık filosu kayıtlarının yerine getirilmesi.

¹⁹⁶ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, s. 2.

¹⁹⁷ Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, Ankara, 2002, s. 29.

b) Orta Vade:

1) Ortak balıkçılık politikasının uygulanması ve yürütülmesi için kapasite gelişiminin tamamlanması.

2) Türkiye'deki balıkçılık ürünlerinin kalite standartlarının geliştirilmesine devam edilmesi.

Türkiye'nin Avrupa Birliği mevzuatına uyumu kapsamında, 10 Ocak 2007 tarihinde Dışişleri Bakanı başkanlığında düzenlenen toplantıda, AB'ye tam üyelik perspektifi ile 2007-2013 döneminde AB müktesebatına uyumun tamamlanmasını hedefleyen bütüncül bir program oluşturulması kararı alınmıştır. Bu kapsamda tarama sürecini takiben düzenleme yapılması planlanan tüm fasılları içerek şekilde, *Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)* hazırlanmıştır. Program kanunî düzenlemeler, ikincil düzenlemeler ve ilgili faslın gerektirebileceği temel strateji veya politika belgelerinden oluşmaktadır. Buna ilaveten, bahsedilen düzenlemelerin yapılmasından sorumlu kurum ve faaliyet takvimi de belirlenmiştir. Bu programa göre, balıkçılık faslı uyumu için hazırlanması öngörülen düzenleme sayısı 5 olup; hazırlanacak düzenlemelerin AB müktesebatına tam uyumu hedeflenmektedir.¹⁹⁸

3.1.2.1. Ortak Balıkçılık Politikası'nın Temel Unsurları İtibariyle Yapılması Gerekenler

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihli Zirvesinde, 3 Ekim 2005 tarihinde yapılan Katılım Konferansı'nda, Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerine başlanmasına karar verilmiştir. Farklı alanlarda AB Müktesebatı ile ulusal mevzuatın karşılaştırılmasına dayanan tarama süreci resmi olarak 20 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır. İçinde bulunduğumuz katılım süreci, 35 ana konuda Türk ulusal mevzuatının AB müktesebatına uyumuna yönelik tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarının yapılması ve konuların müzakere

¹⁹⁸ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, s. 29.

edilmesi şeklinde devam etmektedir. İncelenen 35 ana konudan biri de balıkçılıktır.

Balıkçılık konusundaki tanıtıcı tarama, 24 Şubat 2006, ayrıntılı tarama ise 31 Mart 2006 tarihinde gerçekleştirilmiş olup; balıkçılık ile ilgili tarama süreci tamamlanmıştır. Katılım Anlaşması ile belirlenecek hükümler çerçevesinde, Birliğin balıkçılık ile ilgili mevzuatı Türkiye için de bağlayıcı bir nitelik taşıyacaktır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda balıkçılık sektörünü ilgilendiren toplam 623 Birlik mevzuatından, 102 adedi Türkiye ile ilgili bulunmuş ve bunlardan 86 adedi incelenerek %67'sinin uyumsuz, %24'unun de kısmen uyumlu olduğu saptanmış, hazırlanan raporda Türkiye balıkçılık mevzuatının, AB Mevzuatı ile büyük ölçüde uyumsuz vurgulanmıştır.¹⁹⁹

Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılım sürecinde; Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirlenen kısa ve orta vadeli hedeflere nasıl ulaşılabileceğini ve zamanlama bakımından neler yapılacağını planlamak amacıyla, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı hazırlanmıştır. 2008 yılı Aralık ayında yayınlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” ile “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”²⁰⁰ da, balıkçılık konusunda mevzuat uyum takvimi belirlenmiş ve eksikliklerin 2009 yılında tamamlanması öngörülmüştür. Ancak kararlaştırılan 2009 yılı hedefleri gerçekleştirilememiştir.

Katılım Ortaklığı Belgesi ile Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının gereklerini yerine getirebilmek amacıyla, Avrupa Birliği Bakanlığı bünyesinde 9 komite oluşturulmuş olup; bu 9 komiteden bir tanesi de Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesidir. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'nin koordinasyonu ve sorumluluğu ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık

¹⁹⁹ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, s. 8.

²⁰⁰ Bkz.31.12.2008 tarih ve 27097 sayılı 5. Mükerrer Resmi Gazete.

Bakanlığı'na verilmiştir. Bu komite içerisinde oluşturulmuş olan 7 çalışma grubu ile (arazi kayıt sistemi ve çiftçi kayıt sistemi, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, hayvan kimlik sistemi, bitki pasaport sistemi, gıda kontrol ve balıkçılık çalışma grupları) Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmaları yürütülmektedir.²⁰¹

Balıkçılık çalışma grubu, ilgili kamu ve bilimsel kuruluşlar ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin iştirakleriyle faaliyetlerini devam ettirmekte olup; genel olarak konuyla ilgili Birlik mevzuatını tespit ve tercüme çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca, mevzuatımızda yapılması gereken değişikliklerde tespit edilerek; konuyla ilgili gerekli kanun veya yönetmelik değişiklik metinleri de hazırlanmaktadır.

2008 yılı Ulusal Programında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılacağı bildirilen değişiklikler, öncelikler bazında aşağıda özetlenmiştir:

Öncelik 1: Özellikle, balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması yoluyla idari yapıların güçlendirilmesi. Ayrıca, balıkçılık denetim ve kontrol hizmetlerinin güçlendirilmesine özel önem verilmesi.

Öncelik 2: Avrupa Birliği gerekliliklerine uygun olarak revize edilmiş, Su Ürünleri Kanununun kabul edilmesi.

Öncelik 3: Deniz kaynakları hakkında doğru bilgi elde etmek amacıyla güvenilir bir stok değerlendirme sisteminin kurulması.

Öncelik 4: Mevcut filo kayıt sisteminin Avrupa Birliği koşullarına uyarlanması.

Bu öncelikler kapsamında iki kanun (Tarım Bakanlığı'nın Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun ve Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) ile iki yönetmeliğin (Su Ürünleri Yönetmeliğinde

²⁰¹ Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, s. 4.

Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ve Su Ürünleri Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Yönetmeliği) çıkartılması hedeflenmiştir.

3.1.2.2. Ortak Balıkçılık Politikası'na Uyum Çerçevesinde Yapılanlar

Bu aşamadan sonra, 2008 yılı Ulusal Programında tespit edilen öncelikler tek tek incelenerek, yapılacağı öngörülen değişikliklerden ne kadarının gerçekleştirilebildiği araştırılacaktır.

Öncelik 1: Balıkçılık sektörünün yönetimi için yetkilendirilmiş ve sorumlu tek bir kurumun oluşturulması ilk hareket noktası olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu yeni kurumun balıkçılık konusunda eğitim almış personel ile donatılması, ortak balıkçılık politikası hedeflerine ulaşmada ikinci önemli hareket noktası olarak ele alınmalıdır. Özellikle oşinografi, limnoloji, balık biyolojisi, mikrobiyoloji, ihtiyoloji, ekoloji, sistematik, yetiştiricilik, balık besleme ve yem teknolojisi, balık hastalıkları, av araçları ve avlanma yöntemleri, seçici avcılık, popülasyon dinamiği ve stok tahmin yöntemleri, balıkçılık yönetimi, işleme ve değerlendirme, kalite kontrol, su kirliliği ve kontrolü, ortak balıkçılık politikası ile deniz hukuku alanlarında eğitim almış teknik elemanların atanmaları veya atanmış olanların yeni oluşturulacak kuruma nakilleri kuruluş aşamasından itibaren yeni kurumun başarısını belirleyen en önemli etken olacaktır.²⁰²

Türkiye'nin balıkçılıkla ilgili Birlik mevzuatına uyumu kapsamında, ortak balıkçılık politikasını düzenli bir şekilde uygulayabilecek idari bir yapılanma olmaması büyük bir eksiklik olarak vurgulanmaktaydı. Türkiye'de balıkçılık tarımın bir parçası olarak kabul edilmekte olup, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluk alanına girmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda da balıkçılık konusu, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü arasında paylaştırılmış durumdaydı. Tek bir yetkili mercinin bulunmaması yönetim ve

²⁰² Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", s. 8.

denetimine ilişkin koordinasyonda dağınıklık ve karmaşaya neden olmaktaydı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması amacıyla 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak yeniden düzenlenmiş ve Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir.

Öncelik 2: 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, Türkiye'de su ürünleri ile ilgili yasal düzenlemelerin dayanağını teşkil etmekte olup; buna bağlı olarak her yıl çıkarılan tebliğlerle de, avcılığın kontrol altında ve doğal kaynaklar tahrip edilmeden yapılması hedeflenmektedir. Ancak mevcut sistem, kota uygulamaları, yıllık avlanabilir miktar tespiti vb. uygulamalar bakımından, Avrupa Birliği'nde uygulanan sistemlerle uyumlu değildir. Bu konuda uyumlaştırma çalışmalarının yapılabilmesi; 1380 sayılı Kanun ile buna bağlı Yönetmelik ve Tebliğlerde yapılacak olan düzenlemeler ve bu uyumlaştırmaların temelini oluşturacak araştırmaların tamamlanması ile gerçekleştirilebilecektir.

Balıkçılığın hukukî çerçevesini oluşturan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun Birlik mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu Kanunda değişiklik öngören kanun tasarısı halen TBMM'nin gündeminde olup, üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştır. Avrupa Komisyonu tarafından her yıl hazırlanan İlerleme Raporlarında bu konu sıklıkla dile getirilmektedir.

Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında, 1971 tarihli 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununda, genel anlamda ilk değişiklik tasarısı, 21. Dönem yasama yılında 24.12.1999 tarihinde TBMM'ye sunulmuş, komisyonlarda görüşülmüş, ancak Genel Kurula sunulmadan hükümsüz kalmıştır. 22. Dönem yasama yılında 13.01.2003 tarihinde yeniden aynı tasarı hiçbir değişiklik yapılmadan meclise sunulmuş ve 22.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun²⁰³ ile kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Söz konusu

²⁰³ Bkz. 29.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Resmi Gazete.

Kanun ile, Kanunda suç sayılan tüm fiillerin cezası, idari para cezasına dönüştürülmüştür.²⁰⁴ Ancak 4950 sayılı Kanun, AB balıkçılık mevzuatına uyum gereklerini karşılayacak düzeyde olmayıp; esaslı değişiklikleri içeren Kanun taslağı ise henüz kanunlaşmış değildir.

Kanun taslağı yürürlüğe girerse, kanuna uygun olarak ikincil düzenlemelerde de gerekli değişikliklerin yapılması gerekecek, balıkçılık sektörünün AB balıkçılık sektörü ve ortak balıkçılık politikasına uyumunun sağlanmasına çalışılacaktır. Söz konusu ikincil düzenlemeler için de hazırlık çalışmaları tamamlanmış olup, teknik çalışmalar ise devam etmektedir.

Öncelik 3 ve 4: Deniz kaynakları hakkında doğru bilgi elde etmek amacıyla güvenilir bir stok değerlendirme sisteminin kurulması ve mevcut filo kayıt sisteminin Avrupa Birliği koşullarına uyarlanması belirlenen diğer önceliklerdir.

Stok tahmini ve avlanabilir balık miktarlarının belirlenmesi konusunda, henüz deneme safhasında olan av kayıtlarının tutulmasında balıkçı gemilerinde bu işlemin kaptanlar tarafından ek bir külfet olarak görülmesi ve ilgili kişilerin teknik olarak yetersiz olmaları nedeniyle bazı zorluklar yaşanmaktadır. Bu sakıncayı giderebilmek amacıyla belirli bir büyüklükteki balıkçı teknelerinin eğitim almış teknik eleman istihdam etmeleri zorunluluğu getirilmesi hem istihdam yaratacak ve hem de uygulanacak yeni politikalar yoluyla AB standartlarını yakalamakta sürece büyük bir katkı sağlayacaktır. Sadece, kayıtların güvenli tutulması konusunda değil, avlanan ürünlerin muhafazası ve sağlıklı bir şekilde karaya çıkarılmasında da bu önerinin sağlayacağı yararlar gözden uzak tutulmamalıdır.²⁰⁵

Kaynak ve filo yönetimi konularında ise bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bakanlık bünyesinde Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) geliştirilmiş olup, balıkçı filosu kayıtları web tabanlı bir sisteme aktarılmıştır. SUBİS’le su ürünlerinin

²⁰⁴ Çakmak, S. / Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, s. 3.

²⁰⁵ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, s. 8.

karaya çıkarılmasından, son tüketiciye ulaşana kadar kayıtlarının tutulması hedeflenmektedir.

Her tekneye bir filo kayıt numarası verilmiş ve bütün tekneler SÜBİS'e kaydedilmiş olup, teknelere ilişkin prosedürler bu sistem aracılığı ile yürütülmektedir. Seyir defterlerinin SÜBİS'e kaydına başlanmıştır. Balıkçılara tahsis edilen beyaz kum midyesi kotaları, SÜBİS üzerinden pilot düzeyde izlenmektedir. 15-24 metre arası teknelerin ve 15 metreden küçük teknelerin tonilato ölçümlerine ilişkin mevzuat uyumu tamamlanmıştır. Ancak, 15-24 metre arasındaki teknelere ilişkin uygulamaya yönelik olarak 4 yıllık bir geçiş süreci öngörülmüştür.²⁰⁶

Av ve karaya çıkış verileri, Türkiye İstatistik Kurumu ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılan anketler yoluyla elde edilmektedir. Yıllık av verilerinin tutarlı bir şekilde toplanması ve kontrol edilmesi için belirli karaya çıkış noktalarından boşaltılması gerekmektedir. AB standartlarına uygun şekilde teçhiz edilmiş 43 adet balıkçılık idari binası bulunmaktadır. Halen herhangi bir liman veya küçük rıhtımlar da karaya çıkış noktası olarak kullanılabildiğinden av verileri konusunda kesin bilgiye ulaşmakta zorlanılmaktadır.²⁰⁷

AB mevzuatına uyum kapsamında, su ürünleri pazarlama standartlarının ve gıda güvenliği kurallarının da benimsenmesi gerekmektedir. AB'de su ürünlerinin piyasaya sunulmasında tüketicinin bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Türk mevzuatı tüketicinin bilgilendirilmesini amaçlayan genel hükümleri içermesine rağmen, bu bilgiler AB mevzuatındaki bilgilerin tamamını kapsamamakta ve etkin bir denetim sağlamamaktadır. Mevzuatın değişmesine yönelik Su Ürünlerinde Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Hakkında Yönetmelik Taslağı kabul edilmeyi beklemektedir. Yönetmelik yürürlüğe girdiği takdirde ürünlerin boyutu, ağırlığı ve tazelik kategorisi dışında, üretim şekli ve

²⁰⁶ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", s. 7.

²⁰⁷ Şahin, Y.: "İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü", İktisadi Kalkınma Vakfı, Eylül 2011, (http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/38-balikcilik_sektoru_-_yeliz_sahin__eylul_2011_.pdf), et.: 20.07.2014, s. 12.

yerinin etikette belirtilmesi zorunlu hale gelecektir. Ürünlerin pazarlanacağı toptancı hallerinin de AB standartlarına uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir.²⁰⁸

3.1.2.3. 2013 ve 2014 Türkiye İlerleme Raporları'ndaki Durum

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine hazırlık sürecinde kaydettiği ilerlemeyi yıl bazında inceleyen Komisyon Raporları Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki ilerlemesini, alınan kararlar, kabul edilen mevzuat ve uygulanan tedbirler temelinde değerlendirmektedir. Birlik ve Türkiye arasındaki ilişkilere kısaca değinilerek; üyelik için karşılanması gereken siyasî ve ekonomik kriterler açısından Türkiye'deki durum incelemekte ve Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir ifadeyle, Anlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikalarından oluşan AB müktesebatını üstlenme kapasitesini gözden geçirmektedir.

Çalışmamızda 2013 ve 2014 yıllarındaki Türkiye İlerleme Raporlarındaki “Balıkçılık Faslı” incelenecektir.

3.1.2.3.1. 2013 Türkiye İlerleme Raporu'ndaki Durum

2012 yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün kurulması, idari kapasiteyi, görev organizasyonunu ve uygulamayı daha da geliştirmiştir. Su Ürünleri Kanunu'nun revize edilmesine yönelik hazırlıklar devam etmektedir. Balıkçılık alanında Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlanması konusunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Kısa süre önce alınan koruma tedbirleri ve kalkan avcılığına ilişkin müktesebata uyum sağlanması kaynak ve filo yönetimi konusunda atılan önemli adımlardır. “Balıkçı Gemisini Avcılıktan Çıkaranlara Yapılacak Destekleme Tebliği” çerçevesinde 12 metreden uzun teknelerin sayısında 2013 yılı sonuna

²⁰⁸ Şahin, Y.: “İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü”, s. 12.

kadar %25’lik bir azalma olacağı öngörülmektedir. Yeni modüller ve programlar, su ürünleri yetiştiriciliği ve içsu avcılığı hakkında aylık sörvey verileri, balıkçılık verilerinin toplanması, denetim ve kontrol formları Su Ürünleri Bilgi Sistemi’ni daha da geliştirmiştir. Balıkçılık coğrafi bilgi sistemi oluşturulmuştur. Hamsi eylem planının uygulanmasında ilerleme kaydedilmiştir. Balıkçılık idari binalarının toplam sayısı 42’ye yükselmiştir.²⁰⁹

Denetim ve kontrol alanında, Balıkçılık Diyalog Grubu, Türkiye ile Avrupa Komisyonu arasında balıkçılık kontrol politikası işbirliğine Mavi Yüzgeçli Ton Balığı kampanyası kapsamında ilave katkı sağlamıştır. Denetimler ve yaptırımların uygulanması konusunda gelişmeler kaydedilmiştir. Yapısal eylemler, piyasa politikası ve devlet yardımları konularında ilerleme kaydedilmemiştir.²¹⁰

Uluslararası anlaşmalara ilişkin olarak, Uluslararası Atlantik Ton Balıklarının Koruma Komisyonunun (ICCAT) mavi yüzgeçli ton balığı ve kılıçbalığı hakkındaki bazı tavsiyeleri ulusal mevzuata aktarılmış olup, uygulamalarında ilerleme sağlanmıştır. İzinli mavi yüzgeçli ton balığı gemilerinin sayısı 11’den 9’a düşürülmüştür. AB, Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) hükümlerini de uygulamakta olduğundan, Türkiye’nin UNCLOS’u onaylaması, balıkçılık ve denizcilik politikası alanında AB ile işbirliğini geliştirecektir.²¹¹

Sonuç olarak, başta kaynak ve filo yönetimi ile denetim ve kontrol konularında olmak üzere, balıkçılık alanında ilerleme kaydedilmiştir. Mevzuat uyumu, yapısal eylemler, piyasa politikası, devlet yardımları ve uluslararası anlaşmalar konularında ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Genel olarak, bu konudaki uyum erken aşamadır.

²⁰⁹ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu”, Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu’na ve Konsey’e Sunulan Bildirim, (http://www.abgs.gov.tr/files/strateji/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf), et.: 18.09.2014, s. 35.

²¹⁰ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu”, s. 35.

²¹¹ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu”, s. 35.

3.1.2.3.2. 2014 Türkiye İlerleme Raporu'ndaki Durum

Mevzuat uyumu bakımından, Türkiye, Su Ürünleri Kanunu'nun revizyonuna yönelik çalışmalarına devam etmiştir; bu çalışmalarda Ortak Balıkçılık Politikası reformunun göz önünde bulundurulması beklenmektedir. Hizmet içi eğitim programları aracılığıyla, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün ve taşra teşkilatının kurumsal kapasitesi artmıştır.²¹²

Kaynaklar ve filo yönetimi konusunda, balıkçı teknelerinin avcılıktan çıkartılmasına yönelik destekleme kapsamının, 10 metreden uzun tekneleri içerecek şekilde genişletilmesi, avlanma kapasitesinin daha fazla azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Ulusal balıkçılık veri toplama programı, en az 10 metre uzunluğundaki balıkçı teknelerinden örnekleri kapsayacak şekilde geliştirilmiştir. Su Ürünleri Bilgi Sisteminin (SUBİS) kapsamı ve işlevselliği daha fazla artırılmıştır. Yeni bir balıkçılık idari binası açılmış ve böylelikle bu binaların toplam sayısı 43'e çıkmıştır.²¹³

Türkiye ve Avrupa Komisyonu arasındaki Balıkçılık Diyalog Grubu, çeşitli forumlardaki (örneğin Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu - ICCAT ve Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu - GFCM) işbirliğini artırmış ve ayrıca denetim ve kontrol hususunda ilerlemeler kaydedilmesine katkıda bulunmuştur.²¹⁴

Yapısal eylemler, piyasa politikası ve devlet yardımları konularında ilerleme kaydedilmemiştir. Ancak, balıkçılık üretici örgütleri ile ilgili yeni başlatılan proje, piyasanın AB müktesebatı ile uyumlu olarak düzenlenmesinde atılan bir ön adım olarak değerlendirilebilir.

²¹² Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu", Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, (http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf), et.: 01.12.2014, s.35.

²¹³ Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu", s.35.

²¹⁴ Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu", s.35.

Uluslararası anlaşmalar konusunda gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye, GFCM ve ICCAT gibi bölgesel balıkçılık yönetim örgütlerine aktif olarak katılmış ve kendi tedbirlerini bu kuruluşların tavsiyeleri ile daha fazla uyumlu hale getirmiştir. Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun kabul edilmiştir. AB, Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) hükümlerini de uygulamakta olduğundan, Türkiye'nin UNCLOS'u onaylaması, balıkçılık ve denizcilik politikası alanında AB ile işbirliğini geliştirecektir.²¹⁵

Kaynaklar ve filo yönetimi, denetim ve kontrol ve uluslararası anlaşmalar konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Mevzuat uyumu, yapısal eylemler, piyasa politikası ve devlet yardımları konularında daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir. Sonuç olarak, bu alandaki uyum çok erken aşamadadır.

3.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimlerinin Karadeniz'deki Etkileri

Karadeniz, Azak Denizi ile birlikte 436.400 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Main-Tuna Kanalıyla Kuzey Denizi'ne, Dinyeper ve Dinyester Nehirleri ile Baltık içlerine kadar uzanan Karadeniz, Don ve Volga Nehirleri'nin birleştirilmesi ile Hazar Denizi'ne kadar uzanmaktadır.²¹⁶

Karadeniz'e kıyısı olan altı ülke Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Türkiye, Karadeniz'le doğrudan etkileşim halinde olan ülkelerdir. Moldova ise bu ülkelerden Romanya ve Ukrayna arasına sıkışmış, Prut ve Dinyester Nehirleri ile Karadeniz'e bağlanan, Karadeniz'e yaklaşık 20 km uzaklıkta olan bir ülkedir.²¹⁷ Karadeniz'de, Türk kıyılarının uzunluğu ise yaklaşık olarak 1.650 km'dir.

²¹⁵ Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu", s.35.

²¹⁶ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s. 17.

²¹⁷ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, s. 17.

Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne üye olmaları ile birlikte, Birliğin Karadeniz ile olan ilişkileri de önem kazanmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle Türkiye'nin Karadeniz politikası ve bu politika bağlamında sahip olunan tek münhasır ekonomik bölge incelenecek; ardından da, Karadeniz kapılarının Avrupa Birliği'ne açılması ile birlikte, Birliğin bölgeye olan etkilerine değinilecektir.

3.2.1. Türkiye'nin Karadeniz Politikası

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına sahip olup, bu hakkını sadece Karadeniz'de kullanmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin Karadeniz politikasını temel olarak şekillendiren de, sahip olunan bu münhasır ekonomik bölge alanı olmaktadır. Münhasır ekonomik bölge, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde düzenlenmiş bir müessese olmasına rağmen; bir kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgeye sahip olabilmesi için bu Sözleşmeye taraf olması gerekmekte; bu bölgenin kıyı devleti tarafından ilan edilmesi yeterli olmaktadır.²¹⁸ Zira, Uluslararası Adalet Divanı'nın, 1982 Tunus/Libya ve 1985 Libya/Malta davalarında da belirttiği üzere, münhasır ekonomik bölge ilanı, devlet uygulamalarında uluslararası örf ve adet hukukunun bir parçası haline gelmiştir. Sonuç olarak Türkiye de 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf olmamasına rağmen, üç tarafı denizlerle çevrili bir kıyı devleti olarak münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına sahiptir.

Türkiye, bu hakkını Karadeniz'de kullanmış ve 05.12.1986 tarih ve 86/11264 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi²¹⁹ ile Karadeniz'de 200 millik münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ilanından sonra; Türkiye'nin 23.12.1986 tarihli ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 06.02.1987 tarihli mektuplarının değişimi yoluyla, 1978 tarihli "Türkiye Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Arasında Karadeniz'de Kıta Sahanelığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma" ile belirlenen

²¹⁸ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 232.

²¹⁹ Bkz. 17.12.1986 tarih ve 19314 sayılı Resmi Gazete.

sınırın, münhasır ekonomik bölgeye de uzatılması kabul edilmiştir.²²⁰ Aynı sınır, 1991 yılı sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu bölgede komşumuz olan Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan bakımından da geçerlidir.²²¹

Öte yandan Gürcistan ile 14.07.1997 tarihinde Tiflis'te imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti arasında Karadeniz’de Deniz Sınırının Teyidine İlişkin Protokol” ile; Türkiye ile Gürcistan arasındaki karasuları yan sınırı, Türkiye ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasındaki 1978 tarihli Anlaşma çerçevesinde teyit edilmiştir. Söz konusu Protokol, Bakanlar Kurulu’nun 17.09.1997 tarih ve 97/9999 sayılı kararı²²² ile onaylanmış ve 22.09.1999 tarihinde Tiflis’te onay belgelerinin teati edilmesiyle yürürlüğe girmiştir.²²³

Bulgaristan ile 04.12.1997 tarihinde Sofya’da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması”²²⁴ 04.12.1997 tarihinde imzalanmış, her iki ülkenin ulusal onay işlemlerini tamamlamalarını takiben, 04.11.1998 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilen onay belgesi teatisi sonucunda yürürlüğe girmiştir.²²⁵

Bu çerçevede, Türkiye’nin Karadeniz’deki tüm karasuları yan sınırları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırları, anlaşmalarla tespit edilmiş bulunmaktadır.

²²⁰ Bkz. 28.02.1987 tarih ve 19386 sayılı Resmi Gazete.

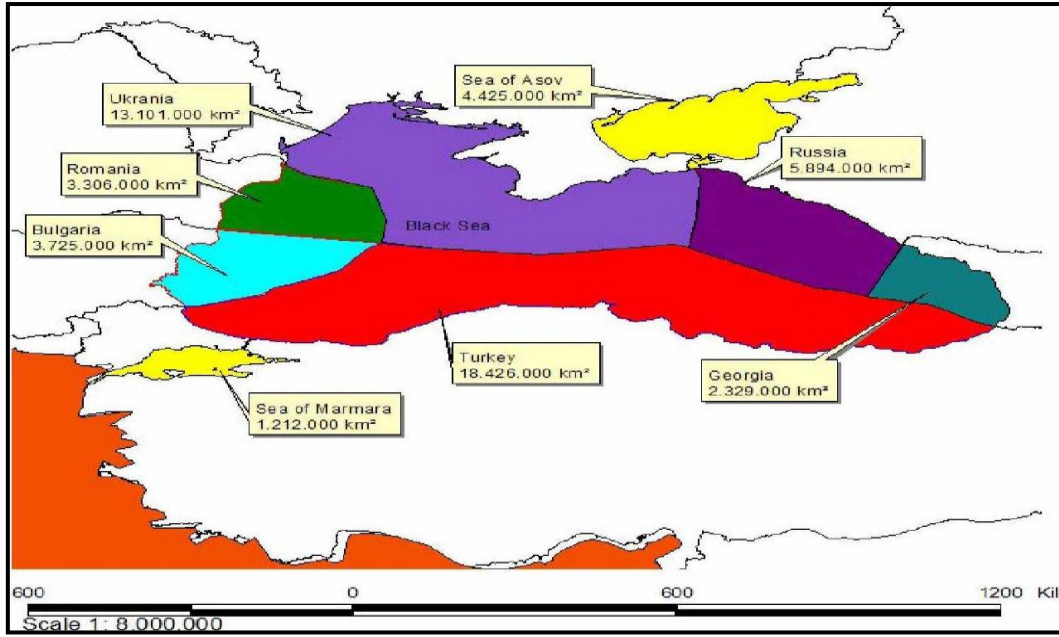
²²¹ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 385.

²²² Bkz. 20.10.1997 tarih ve 23146 sayılı Resmi Gazete.

²²³ T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: 2. *Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler*, Eylül, 2000, s. 36.

²²⁴ Bkz. 21.07.1998 tarih ve 23409 sayılı Resmi Gazete.

²²⁵ T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: 2. *Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler*, s. 37.

Resim 7. Karadeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası²²⁶

Karadeniz’de ilan edilen, münhasır ekonomik bölge alanının tespitini yaptıktan sonra, söz konusu alanda balıkçılıkla ilgili düzenlemelere kısaca değinmek gerekirse; bu konudaki temel mevzuat Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 1/1 Numaralı Tebliğ’dir.²²⁷ Tebliğ’in 21. maddesinde, Karadeniz’de Türkiye’nin münhasır ekonomik bölge sınırları dışında avcılık yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin getirilme amacı, Karadeniz’de açık deniz olarak ifade edilen ve tüm devletlerin kullanımına açık olan deniz bölgesinin var olmamasıdır. Resim 7’de yer alan haritadan da açıkça anlaşılacağı üzere, Karadeniz, bu denize kıyısı olan devletler arasında yapılan sınırlandırma anlaşmaları ile paylaşılmış durumdadır.

3.2.2. Avrupa Birliği’nin Karadeniz Politikası ve Türkiye’ye Etkileri

Avrupa Birliği 2007 yılına kadar olan süreçte, Karadeniz’e yönelik olarak bölgesel bir politika oluşturmamıştır. Bunun sebebi, bu coğrafyanın Birlik sınırlarına uzak olması ve bu coğrafyaya kadar olan alanlarda diğer sorunlarla

²²⁶ Özdemir, A.: “AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı”, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/07.pdf>), et.: 20.09.2014, s. 35.

²²⁷ Bkz. 19/10/2007 tarih ve 26675 sayılı Resmi Gazete.

uğraşmak zorunda kalmış olmasıdır. Birlik, bu süreçte kendisini çevreleyen üç denizden Baltık, Adriyatik ve Akdeniz’le olan ilişkilerini bölgesel bir platforma oturtmuş; ancak daha büyük ve daha zorlu bir alan olan Karadeniz için böyle bir girişimde bulunmamıştır.²²⁸ Ancak Bulgaristan ve Romanya’nın 2007 yılında Avrupa Birliği’ne katılımı ile Birlik, Karadeniz balıkçılığındaki paydaşlardan biri haline gelmiştir.

Günümüzde Avrupa Birliği, bölgesel işbirliği ve entegrasyonu Karadeniz Bölgesi’ndeki istikrar, demokratikleşme ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı sağlamak için bir araç olarak görmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği, çeşitli işbirliği programları yoluyla Karadeniz Bölgesinde demokratik ve ekonomik reformları teşvik etmekte; bölgenin istikrar ve kalkınmasını desteklemektedir. Bu doğrultuda 11.04.2007 tarihinde “Yeni Bir Bölgesel İşbirliği İnisiyatifi-Karadeniz Sinerjisi” başlıklı Komisyon Tebliği yayınlanmıştır. Karadeniz Sinerji’sinin birincil görevi, Karadeniz bölgesi içinde ve aynı zamanda bir bütün olarak bölge ve Avrupa Birliği arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi olacaktır. Bölgesel işbirliğinin, yeni girişimler için ek değer sağlayabileceği ve komşu ülkeler ve bölgeler (Hazar Denizi, Orta Asya, Güney-Doğu Avrupa) ile ilişkilerin güçlendirilmesine yardımcı olmak için bir köprü olarak hizmet verebileceği düşünülmektedir.²²⁹

Tebliğ’de düzenlenen başlıca işbirliği alanlarından biri de balıkçılıktır. Bu kapsamda, Karadeniz’in önemli bir balıkçılık bölgesi olduğu ve balık stoklarının büyük çoğunluğunun sınır ötesi sulara yoğunlaştığı belirtilmektedir. Birliğin, Karadeniz bölgesinde balıkçılık yönetimi, araştırma, veri toplama ve değerlendirme yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için çalışacağı; ayrıca, bölgedeki kaynakların sürdürülebilir ve sorumlu bir şekilde kullanılmasını sağlamak için de yeni yolların araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır.²³⁰

²²⁸ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, s. 94.

²²⁹ European Union: “Maritime Affairs and Fisheries”.

²³⁰ European Union: “Maritime Affairs and Fisheries”.

Avrupa Birliği'nin Karadeniz Bölgesi'yle daha fazla ilgilenmesinin Karadeniz bölgesel işbirliği potansiyelini artırabileceği konusunda anlaşılan Avrupa Birliği ve Karadeniz Bölgesi ülkelerinin dışişleri bakanları, Avrupa Birliği'nin Karadeniz Sinerjisi girişimini de bu amaca ulaşmada önemli bir araç olarak gördüklerini ve Karadeniz Sinerjisi'nin birincil görevinin Karadeniz Bölgesi'nde ve bu bölge ile Avrupa Birliği arasında işbirliğinin geliştirilmesi olması konularında anlaştılar.²³¹

Avrupa Komisyonu, Karadeniz Sinerjisi'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakere sürecinin tamamlayıcısı olduğunun altını çizmektedir. Komisyon, Karadeniz Sinerjisi'nin yürürlüğe girişinin birinci yılı dolayısıyla Konsey ve Avrupa Parlamentosu'na gönderdiği raporda; çevre, denizcilik politikaları ve balıkçılık, enerji, ulaştırma, iletişim, güvenliğin geliştirilmesi; araştırma, bilim, eğitim altyapısı; istihdam ve sosyal işler; göç; ticaret; demokrasi, insan haklarına saygı; iyi yönetim; organize suçlarla mücadele ve dondurulmuş çatışmaların çözümü gibi önemli konularda ilerleme sağlamayı hedefleyen Karadeniz bölgesel işbirliğini desteklediğini yinelemiştir.²³²

Karadeniz'de Türkiye'nin 6.587, Bulgaristan'ın 2.852, Romanya'nın ise 438 balıkçı gemisi seyretmektedir. Türkiye sadece balıkçı filosu açısından değil, avcılık miktarları açısından da lider ülke konumundadır.²³³

Romanya ve Bulgaristan Avrupa Birliği'ne üye olunca, deniz araştırmalarına ağırlık vermişler ve her iki ülke de bölgesel ölçekteki araştırma gemilerini modernize etmişlerdir. Romanya'nın 82 metrelik R/V Mare Nigrum ve Bulgaristan'ın 55 metrelik R/V Akademik gemileri, Karadeniz'de balıkçılık dahil tüm deniz araştırmalarını yapabilecek şekilde Birlik tarafından donatılmıştır.

²³¹Efe, Haydar: "Avrupa Birliği'nin Karadeniz Bölgesi Politikası", (<https://www.ardahan.edu.tr/karadenizdergi/web/upload/icerik/16/16.4.pdf>), e.t.: 18.09.2014, s.7.

²³²Efe, Haydar: "Avrupa Birliği'nin Karadeniz Bölgesi Politikası", s.7.

²³³Duruer, E. Ç. / Şumlu, Ş.: "Avrupa Birliği'nde Kota Yönetimi ve Karadeniz'e Yansımaları", 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/21.pdf>), et.: 10.07.2014, s. 113.

Özellikle R/V Akademik son derece modern balıkçılık akustiği cihazlarına sahiptir.²³⁴

Türkiye'de bu kapsamda gerekli çalışmaları yürütmekte ve başta deniz yetki alanları olmak üzere tüm denizlerde stratejik öneme haiz yerbilimleri araştırmalarının gerçekleştirilmesi ve doğal kaynakların tespiti ve değerlendirilmesine yönelik çalışmaların daha etkin yürütülebilmesi için ulusal araştırma gemilerinin tedarik edilmesine önem vermektedir. Bu kapsamda Türkiye ilk olarak, 24 metrelik Sürat Araştırma-1 adlı bilimsel araştırma gemisini Karadeniz'de faaliyete geçirmiştir. Sürat Araştırma-1 gemisi günümüze kadar, karasal kaynaklı kirleticilerin kıyı ve deniz ekosistemine etkilerinin araştırılması, demersal balık stoklarının tahmini, deniz suyunun bazı fiziksel ve kimyasal özelliklerinin incelenmesi ve Karadeniz kıyılarının ekolojik kalite durumlarının belirlenmesi gibi çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir.²³⁵ Türkiye'de balıkçılık sektöründe hizmete giren ikinci araştırma gemisi ise, 2014 yılında denize indirilmiş olan Arama-1 isimli araştırma gemisidir. 32 metre uzunluğunda ve 8 metre genişliğinde bulunan Arama-1 araştırma ve kontrol gemisinin Akdeniz ve Ege bölgelerinde denizlerin kimyasal, fiziksel ve biyolojik özelliklerinin incelenmesi dahil deniz bilimleriyle ilgili birçok araştırmada kullanılması planlanmaktadır. Uluslararası sularda da faaliyet gösterebilecek donanım ve teknolojiye sahip bulunması itibarıyla de, seyir ve donanım özellikleri bakımından Avrupa'da 4'üncü, Dünyada da 11'inci sırada yer almaktadır.²³⁶ Son olarak ise, derin ve açık denizlerde görev yapabilecek kapasitede modern ve tam donanımlı bir araştırma gemisi olan MTA TURKUAZ'ın 18 Haziran 2015 tarihinde teslim alınması planlanmaktadır.²³⁷

²³⁴ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", s. 36.

²³⁵ Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Kurulu: "35. Olağan Toplantısı Sonuç Raporu", (http://www.shodb.gov.tr/kurul_tarihcesi/2014rapor.pdf), e.t.:02.12.2014, s.123.

²³⁶ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: "Avrupa'nın 4. Büyük Balıkçılık Araştırma Gemisi Suyu İndirildi", (<http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgeId=495&Liste=Haber>), e.t.: 2.12.2014.

²³⁷ Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Kurulu: "35. Olağan Toplantısı Sonuç Raporu", s.106.

Yabancı araştırma gemilerinin Türkiye'nin deniz yetki alanlarında icra ettiği araştırma faaliyetlerinde toplanan verilerin tamamının Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığına (SHOD) teslim edilmesi konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Yabancı araştırma gemileri tarafından Türkiye'nin deniz yetki alanlarında icra edilen çalışmalar süresince toplanan verilerin neler olduğu, beyan edilen çalışmalar dışında çalışmalar icra edilip edilmediği gibi bilgilerin ilgili kurumlara iletilmesi sağlanamamaktadır. Bunun nedeni; gemilerde gözlemci olarak gönderilen personelin yetki ve sorumluluklarının belirlenmemiş olmasıdır. Çalışmalarda elde edilen veriler, Dışişleri Bakanlığı tarafından ilgili gemilerden alınarak SHOD Başkanlığına gönderilmektedir. Ancak bahse konu verilerin toplanan tüm verileri içerip içermediğinin kontrol edilmesi sürecinde referans olabilecek herhangi bir doküman olmamasından kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Sorunun çözümü kapsamında gözlemci personelin ve/veya proje ortağı kurumların anılan seferler sonrasında SHOD Başkanlığına toplanan veriler ile ilgili rapor göndermelerinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.²³⁸

Romanya ve Bulgaristan'da balıkçılık üzerine araştırma yapan bilim adamları, yayınladıkları makalelerde Karadeniz'deki zengin canlı deniz kaynaklarına dikkat çekmekte ve her vesile ile bu kaynağın Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında rasyonel kullanımını dile getirmektedir. Bilindiği gibi Türkiye Karadeniz'deki en büyük balıkçı filosuna sahip olup toplam avın yaklaşık %90'ını avlamaktadır.²³⁹

Avrupa Birliğine yeni katılan Balkan ülkelerinin Karadeniz'e kıyısı olmasının sonucu olarak da, örneğin Yunanistan, Karadeniz'de deniz araştırmaları konusunda diğer ülkelerle işbirliğini arttırmış ve Karadeniz'de deniz araştırmaları gerçekleştirmeye başlamıştır. Bugüne kadar Karadeniz ekolojisi ve Karadeniz'in Ege Denizine etkilerinin incelenmesine yönelik çalışmalarla sınırlı kalan deniz

²³⁸ Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Kurulu: "35. Olağan Toplantısı Sonuç Raporu", s.8.

²³⁹ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", s. 36.

çalışmalarının gelecekte deniz kaynaklarına da yönlenmesi kuvvetli bir olasılıktır.²⁴⁰

Romanya ve Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine katılımı ile Birlik, Karadeniz'deki avcılık faaliyetlerine de dahil olmuştur. Avrupa Komisyonu bu kapsamda, 21.11.2007 tarihli karar ile ilk kez, Karadeniz'de balıkçılık fırsatlarına ilişkin 2008 yılında geçerli olacak, kota önerilerini açıklamıştır. Alınan bu karara Bulgaristan ve Romanya balıkçılık uzmanlarından oluşan çalışma grubunun Eylül ayında yaptıkları toplantı sonrasında hazırlanan bilimsel rapor ve bu raporun Komisyon bünyesindeki Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesince değerlendirilmesinden sonra oluşan bilimsel tavsiyeler esas teşkil etmiştir.

3.3. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanları Rejimlerinin Akdeniz'deki Etkileri

Akdeniz doğuda Asya, kuzeyde Avrupa ve güneyde Afrika kıtaları tarafından çevrelenmiş bir denizdir. Batıda Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na bağlanır. Güneydoğudan ise, Mısır'daki Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'e bağlanmıştır. Akdeniz yaklaşık 2.5 milyon km²'lik bir alandan oluşmaktadır. Mısır, Fenike, Aka ve Roma gibi büyük antik uygarlıklar Akdeniz havzasında ortaya çıkmıştır.²⁴¹

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye'nin Akdeniz politikasına ve bu bölgede münhasır ekonomik bölge ilanına yönelik olarak yaşanan çıkar çatışmalarına kısaca yer verilecek olup; ardından da Avrupa Birliği'nin Akdeniz politikalarına değinilecektir.

3.3.1. Türkiye'nin Akdeniz Politikası

Akdeniz'de yaşanan sorunlar nedeniyle Türkiye, bu denizde münhasır ekonomik bölge ilanından kaçınmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin Akdeniz'de sahip olduğu münhasır balıkçılık hakkı karasuları sınırları ile örtüşmekte olup; günümüzde 12 deniz mili genişliğindedir.

²⁴⁰ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", s. 36.

²⁴¹ Türk Deniz Kuvvetleri: "Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?".

Çok önemli ve özel bir jeopolitik alan olan Doğu Akdeniz'in, Türkiye'nin hem güncel hem de çok önemli bir meselesi olması açısından, bölgedeki çıkar çatışmalarının kısaca özetlenmesinde fayda görülmektedir. Bölgede yaşanan sorunların temelinde Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilanı yatmakta olup; dolayısıyla Türkiye'nin Akdeniz'de önünün kapatılması yer almaktadır. Denizlerde münhasır ekonomik bölge, kıyıdan itibaren en fazla 200 deniz mili uzaklığa kadar ilan edilebilmekte ve kıta sahanlığı alanının aksine hem su tabakasını hem de deniz tabanındaki canlı ve cansız kaynakları içermektedir. Bu alandaki canlı ve cansız kaynaklar o ülkenin egemenliği altındadır. Örneğin, bu bölgede petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynak arama ve işletme hakkı sadece kıyı devletine aittir. Yine, izinsiz hiçbir şekilde canlı kaynakların araması ve işletmesi yapılamaz.²⁴² Kıta sahanlığı ise, kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altında süren doğal uzantısına verilen ad olup; kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde egemen haklara sahip olabilmesi için, münhasır ekonomik bölgenin aksine, bu alan üzerindeki söz konusu haklarını ilan etmesine gerek bulunmamaktadır.

Türkiye Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan etmemiş olmamasına rağmen; doğal olarak kıta sahanlığına sahip bulunmaktadır. Münhasır ekonomik bölgenin kıta sahanlığına ilişkin hakları da içine alması nedeniyle; Akdeniz'e kıyısı bulunan diğer devletlerin münhasır ekonomik bölge sınırlandırması Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle bugün Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan eden Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi bazı devletler, Türkiye'nin bölgedeki kıta sahanlığı haklarına tecavüz etmektedir.²⁴³

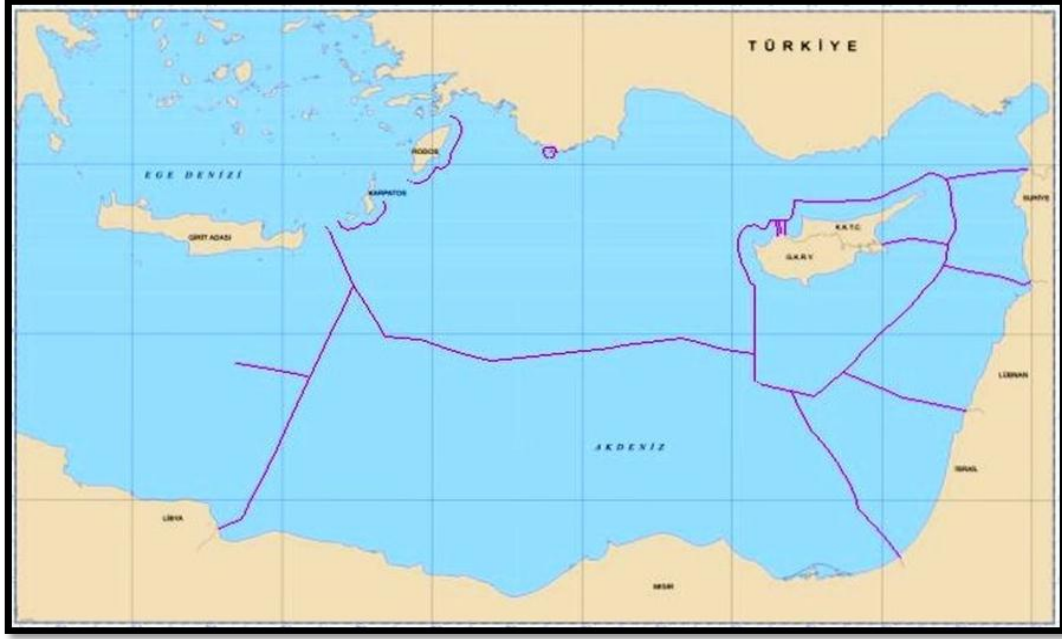
Doğu Akdeniz Bölgesi'nde yaşanan deniz yetki alanı uyuşmazlıklarının ana nedeni ise, Akdeniz'in münhasır ekonomik bölgelerin iç içe geçtiği kapalı bir deniz olmasıdır. Doğu Akdeniz'de karşılıklı kıyılar arasındaki mesafe, hiçbir yerde 400 deniz miline ulaşmamaktadır. Yani her durumda devletlerin münhasır

²⁴² Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "Akdeniz Türkiye'ye Kapanıyor mu?", (<http://www.tudav.org>), et.:01.10.2014.

²⁴³ Başeren, S. H.: "Doğu Akdeniz'deki Son Gelişmeler", (<http://kurumsal.data.atilim.edu.tr/pdfs/dogukakdeniz.pdf>), et.: 01.10.2014.

ekonomik bölgeleri birbirinin üstüne geçmekte, dolayısıyla sınırlandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır ya da Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge dışında bir açık deniz alanı kalmamaktadır. Doğu Akdeniz’in bu yapısı ise bu bölgede sınırlandırma ihtiyacını ortaya koymakta ve çarpışan menfaatlerin sebebini de açıkça göstermektedir.²⁴⁴

Resim 8. Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası²⁴⁵



Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de 032° 16' 18" D ve 027° 22' 00" D meridyenleri, bu meridyenler arasında kalan Antalya Gazipaşa’dan Muğla Deveboynu Burnu’na kadar Anadolu kıyıları ve bu kıyılar ile Mısır kıyıları arasındaki ortay hatla aşağı yukarı örtüşen 33° 50' 00" K enlemi arasında kalan bölgedeki kıta sahanlığı ve bunun üzerinde ilan edilebilecek münhasır ekonomik bölgesinin yüz ölçümü yaklaşık olarak 145.000 km²’dir ve tüm münhasır ekonomik bölge alanlarımızın yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Nitekim söz konusu alanın büyüklüğü, Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası’nın yer aldığı Resim 8’de de açıkça görülebilmektedir. Ege Denizi’nde sahip olabileceğimiz münhasır ekonomik bölgeden büyük olan bu alan, Marmara

²⁴⁴ Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’deki Son Gelişmeler”.

²⁴⁵ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası”, (<http://www.tudav.org>), et.: 01.10.2014.

Denizi ve Kıbrıs Adası'nın her birinin 10 katından fazla ve Karadeniz'in tamamındaki münhasır ekonomik bölgemize denk büyüklüktedir.²⁴⁶

Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de Antalya Körfezi açıklarında dar bir deniz alanına mahkum edebilecek gelişmeler giderek tehlikeli bir hal almaktadır. Bir taraftan Yunanistan'ın Meis, Girit ve Kerpe'yi birleştiren hattı temel alarak, Mısır'la Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan etme çabaları sürmekteyken; bir taraftan da, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ortay hatları esas alarak, başta Türkiye'ye sormadan İsrail, Lübnan ve Mısır'la münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına yönelik anlaşmalar yapmaktadır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail arasında 17 Aralık 2010 günü imzalanan münhasır ekonomik bölge anlaşması bölge ülkeleri arasında imzalanan bütün deniz anlaşmaları ele alındığında Türkiye için özel önem arz etmektedir. Öncelikle anlaşma iki ülke arasındaki deniz sınırını belirlemiştir. Bunun haricinde iki ülkenin deniz sınırlarını kapsayan bölgede enerji kaynaklarını araştırmanın önünü açmış, deyim yerindeyse bir ekonomik bölge oluşturulmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile İsrail arasında imzalanan bu anlaşma kısa süre içerisinde iki ülkeyi de bölgedeki petrol ve doğal gazı arama konusunda harekete geçirmiştir. İsrail'in münhasır ekonomik bölgesi içerisindeki "Leviathan" adı verilen deniz parseli üzerinde, İsrail'e ait iki adet sondaj makinesi doğalgaz arama çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca, doğal gazın yanı sıra petrolün de bu parsel üzerinde var olup olamayacağı da araştırılmaktadır.²⁴⁷

Doğu Akdeniz bölgesinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile İsrail arasında imzalanan münhasır ekonomik bölge anlaşması haricinde imza edilen, onay bekleyen veya taslak halinde olan diğer anlaşmalarda da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi taraflardan biri olarak dikkat çekmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin taraf olduğu bu anlaşmalardan bir tanesi Mısır ile yapılmış olan

²⁴⁶ Başeren, S. H.: "Doğu Akdeniz'de Gerilim", (<http://www.tudav.org>), et.: 01.10.2014.

²⁴⁷ Ertürk, A. C.: "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği", Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, (http://www.bilgesam.org/incele/1164/-dogu-akdeniz%E2%80%99de-meb-paylasimi-guney-kibris-israil-ornegi/#.VD14wfl_ssE), et.: 02.10.2014.

anlaşmadır. Mısır, Türkiye ile birlikte Akdeniz’de kıyı şeridi en uzun olan ülkelerden biridir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır arasındaki münhasır ekonomik bölge anlaşması 17 Şubat 2003’te imzalanmış; 2004 yılında ise Birleşmiş Milletler tarafından tescil edilmiştir. Bir diğer anlaşma ise Lübnan ile imza edilmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Lübnan arasında varılan bu ortaklığın resmiyet kazandığı tarih ise 17 Ocak 2007’dir. Anlaşma 4 yıl önce imzalanmış olsa da Lübnan tarafından halen onaylanmamıştır. Münhasır ekonomik bölge anlaşmasının halen onaylanmamış olmasında Türkiye’nin Lübnan’a anlaşmanın imzalanması nedeniyle gösterdiği tepkinin önemli olduğu söylenmektedir. İmzalanan anlaşmalar dışında hali hazırda imzalanmamış, fakat gündemde olan münhasır ekonomik bölge anlaşmaları da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi gelecekte imzalanabilecek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Suriye arasındaki anlaşmadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, İsrail ile yaptığı anlaşmanın hemen sonrasında Suriye ile de aynı biçimde bir anlaşmanın imza edilebileceğinin sinyallerini vermiştir.²⁴⁸

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, yapılan bu anlaşmalardan sonra 13 adet petrol ruhsat sahası ilan etmiş, daha sonra ise uluslararası petrol şirketlerini ilan edilen bu alanlara davet ederek işletilmesini istemiştir. Her ne kadar Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin petrol arama ruhsatına büyük petrol şirketleri şimdilik ilgi göstermemiş olsa da, bunun deniz dibinden çıkarılacak petrolün miktarı ve kalitesine bağlı olduğu da ayrı bir gerçektir. Şimdilik bilinen, Kıbrıs adası çevresinde 400 milyar dolar değerinde ve 8 milyar varillik petrol rezervinin tespit edildiğidir. Burada unutulmaması gereken nokta Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin ruhsat verme işinde başarılı olması halinde bölgedeki 145.000 km²’lik münhasır ekonomik bölge alanının sadece 41.000 km²’lik kısmının Türkiye’ye kalacak olmasıdır ki; bu da Türkiye denizlerinin üçte birinin bir çırpıda yutulması anlamına gelecektir.²⁴⁹

²⁴⁸ Ertürk, A. C.: “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği”.

²⁴⁹ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Akdeniz Türkiye’ye Kapanıyor mu?”.

Fakat sorun gerçekte petrol arama ve çıkartma ile de sınırlı değildir. Başka bir ifadeyle petrol aramak için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne başvuran şirketler bundan vazgeçse dahi, sorun çözümlenmiş olmayacaktır. Çünkü Türkiye'nin başta bu alanın deniz çevresinin korunması ve araştırılması gibi görevlerinin yanında, canlı kaynaklarının işletilmesi gibi çok önemli hakları da bulunmaktadır. Söz konusu olan deniz alanının derinliği yer yer 3000 metreye kadar ulaşmaktadır. 1000 metrelik derinliklerde yoğun olarak bulunan binlerce ton Kırmızı Karides stokları en bilinenidir. Ama asıl önemlisi; Orkinos, Tulina ve Tombik gibi göçmen ve büyük sürü oluşturan balıklardır. Yapılan anlaşmaların uygulamaya geçirilmesi sonucunda, orkinos ve diğer göçmen balıkları avlayan balıkçı teknelerinin av alanları daralacak; Türkiye'nin canlı kaynaklardan yararlanması engellenecektir. Unutmamak gerekir ki, isimleri ICCAT (Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu) raporlarında da yer alan, orkinos avı yapan balıkçı tekneleri Mısır önlerine kadar gitmektedir. Yakın zamanda, Tulina ve Kılıç balıklarını avlayan balıkçı sayısındaki artış, buradaki 1 millik bir alanın bile ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Göçmen ve sürü oluşturan Sardalya, Palamut ve Lüfer gibi balıkların da beslenme alanları bu bölgelerde bulunmaktadır. Yine, Rodos döngüsü nedeniyle oluşan verimli balıkçılık kendini burada da göstermektedir. Halen trol, gırgır, pareketa ve yüzen ağlarla buralarda balıkçılık yapılmaktadır. Doğu Akdeniz'in en verimli kalamar ve sübye alanları da, bu bölgedeki derin sularda bulunmaktadır ve avlanma oranları her geçen gün artmaktadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi veya Yunanistan'ın bu bölgede şimdilik güçlü bir balıkçılık filosunun olmaması yanıltıcı olmamalıdır. Çünkü Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz hatta Karadeniz'e balıkçı filosu gönderme konusundaki çabası ve isteği bilinmektedir.²⁵⁰

Türkiye Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin faaliyetlerine karşı anında tepki vermiştir. Türkiye Nota vererek bu anlaşmaları tanımadığını resmen bildirmiş ve

²⁵⁰ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "Akdeniz Türkiye'ye Kapanıyor mu?".

haklarının sahibi olduğunu göstermiştir; ancak Türkiye'nin verdiği bu tepkiler maalesef Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni durduramamıştır.²⁵¹

Türkiye'nin şimdiye kadar attığı en önemli adım ise, 9 Ağustos 2007 tarihli Resmi Gazete ile gelmiştir. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının dört bölgedeki ruhsat ve arama izni taleplerini 9 Ağustos 2007 tarihli Resmi Gazete ile ilan etmiştir. Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, Türkiye ilgili bölgelerde münhasır ekonomik bölge haklarına sahip olduğunu üstü örtülü olarak resmen uluslararası kamuoyuna bildirmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın 30 Ocak 2007 tarihli 18 No'lu Bildirisi ve 9 Ağustos 2007 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü tarafından Rum Yönetimi'nin açtığı petrol/doğal gaz araması ihalesi hakkında yapılan açıklamada da, Türkiye'nin meşru hak ve çıkarlarını korumakta kararlı olduğu ve bunların aşınmasına yönelik teşebbüslere müsaade edilmeyeceği belirtilerek bu durum teyit edilmiştir.²⁵²

Türkiye'nin haklı itirazlarına rağmen, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 12. parselde Noble Energy şirketine arama ve çıkarma ruhsatı vererek, 19 Eylül 2011 tarihinde sondaj çalışmalarına başlanacağını açıklamıştır. Bu gelişmeler üzerine 2011 yılının Eylül ayının ortasında Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaj çalışmalarına başlaması halinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile bir kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalayacağını ve Kıbrıs Türklerinin Türkiye'nin yardımıyla Kıbrıs Adası'nın etrafında petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine başlayacağını, uluslararası topluma önceden duyurmuştur. Bu şekilde, ilgili uluslararası aktörlere Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bahse konu faaliyetlerini durdurmak için son bir defa müdahale etme şansı tanınarak, daha sonra Türkiye tarafından atılacak adımların uluslararası alanda meşruiyetinin kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir.²⁵³

²⁵¹ Erdurmaz, S.: “Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye”, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, (<http://www.turksam.org/tr/a2484.html>), et.: 02.10.2014.

²⁵² Erdurmaz, S.: “Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye”.

²⁵³ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 19 Eylül 2011 tarihinde sondaja başlaması üzerine ilk adım olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile 21 Eylül 2011 tarihinde New York'ta "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma" imza altına alınmıştır. Bu anlaşmanın gerekçesi incelendiğinde, iki ülke arasındaki kıta sahanlığının uluslararası hukukun ilgili ilkelerine uygun bir şekilde hakça sınırlandırılması ve Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs Adası'nın tüm kıta sahanlığı üzerindeki meşru, eşit ve ayrılmaz haklarını saklı tuttuğunun kayıt altına alınması amaçlandığı anlaşılmaktadır.²⁵⁴ 21 Eylül 2011 tarihinde imzalanan Anlaşma, 6344 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun'un²⁵⁵ kabul edilmesiyle resmen yürürlüğe girmiştir.

Anlaşmanın imza altına alınmasının ardından ilk adım olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 22 Eylül 2011 tarihinde Kıbrıs Adası'nın etrafında yedi ruhsat sahası belirleyerek; bu alanlara ilişkin ruhsatları Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına vermiştir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı da Piri Reis gemisini kiralayarak 26 Eylül 2011 tarihinden itibaren Kıbrıs Adası'nın güneyinde iki boyutlu sismik araştırma faaliyetlerine başlamıştır. Böylece, 19 Eylül 2011 tarihinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaja başlaması neticesinde sahada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında oluşan asimetrinin mukabil eylemler ile dengelenmesi hedeflenmiştir.²⁵⁶

İkinci adım olarak ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu, 24 Eylül 2011 tarihinde New York'ta Birleşmiş Milletler Genel

Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss114.pdf>), et.: 02.10.2014, s. 6.

²⁵⁴ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 6.

²⁵⁵ Bkz. 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete.

²⁵⁶ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 7.

Sekreteri'ne, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eşzamanlı olarak durdurmaları, bu sağlanamaz ise Birleşmiş Milletler aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle hidrokarbon faaliyetleri için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yazılı rızalarının alınması, petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması önerilerini sunmuştur. Bu öneriler günümüzde de geçerliliğini koruyarak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaj faaliyetlerini durdurmaması durumunda dahi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye'nin de desteğiyle başlattığı doğal gaz ve petrol arama faaliyetlerinin devamına uluslararası düzlemde meşruiyet kazandırmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu'nun önerileri hayata geçirilinceye kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, Türkiye'nin de desteğiyle Kıbrıs Adası'nın güneyi dâhil petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine devam edeceği açıkça ifade edilmiştir.²⁵⁷

Eğer Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sürmekte olan çabaları sonuç verir ise, Türkiye bölgedeki hakkı olan 145.000 km²'lik münhasır ekonomik bölge alanının 71.000 km²'sini Yunanistan'a, 33.000 km²'sini ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne kaptıracak, kendisine de sadece 41.000 km²'lik bir alan kalacaktır. Açıkçası Doğu Akdeniz'deki 145.000 km²'lik bu münhasır ekonomik bölge alanına sahip olmamak, Türkiye'nin denizlerinin üçte birinden yoksun olmak anlamına gelmektedir.²⁵⁸

Türkiye'nin konuyla ilgili olarak elinde, iki önemli ve hayati argüman bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Akdeniz'de en uzun sahili bulunan Türkiye'ye rağmen, Türkiye dikkate alınmadan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin münhasır ekonomik bölge ilan etmesinin kabul edilemez bir durum olduğudur. Burada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Türkiye açısından meşru devlet olarak

²⁵⁷ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 7.

²⁵⁸ Başeren, S. H.: "Doğu Akdeniz'de Gerilim".

tanınmaması iki taraflı anlaşmayı engellemektedir. Daha da ötesi Türkiye devlet olmayan bir unsurun münhasır ekonomik bölge ilanını geçerli saymamaktadır. Ancak, uluslararası toplum tarafından meşru Kıbrıs temsilcisi sayıldığı için; Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin münhasır ekonomik bölge ilanı ve bu bölgeyi kullanma hakkı olduğunu belirtmektedirler. Bununla beraber, Türkiye'nin hassasiyetini dikkate alarak, kriz yaratan davranışlardan kaçınılmasını istemektedirler. Diğer husus ise, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek başına Rumlara menfaat sağlayan bu girişimlerinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de hakkı olduğu ve bunun verilmesi gerektiği konusunda Türkiye'nin ısrarcı olacağıdır. Nitekim 26 Eylül 2011'de Birleşmiş Milletlerde yapılan Genel Kurul Toplantısı sırasında, yapılacak araştırmalar sonunda elde edilecek gelirlerin Birleşmiş Milletlerin açtığı bir havuzda toplanarak, Kıbrıs'ta toplumlararası uzlaşma sağlanması durumunda hakkaniyet prensibine göre paylaştırılması teklifi Türk tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri de bu teklife sıcak baktığını ifade etmiştir.²⁵⁹

3.3.2. Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye'ye Etkileri

Akdeniz balıkçılığı, Birlik balıkçılığı içinde önemli ve hayati bir sektörü temsil etmekte olup; ortak balıkçılık politikası altında yer alan koruma önlemleri için, önem taşıyan özelliklere sahiptir. Bu özellikler, büyük ölçüde Akdeniz kıyılarının darlığından kaynaklamakta olup; Avrupa Birliği içerisinde ayrı bir politika ile korunmasını gerektirmiştir. Birliğin Akdeniz filosu tonaj itibariyle, Birlik filosunun %22'sini, motor gücü itibariyle %34'ünü temsil etmekte, sayı itibariyle de Birlik avlanma gemilerinin %46'sını oluşturmaktadır.²⁶⁰

Akdeniz kıyılarının darlığı, bölgenin avlanma yapısını etkilemektedir. Akdeniz'deki gemiler, Birliğin geri kalan denizlerindeki gemilerinden daha küçüktür. Akdeniz'deki tüm gemilerin yaklaşık %80'inin uzunluğu 12 metreden

²⁵⁹ Erdurmaz, S.: "Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye".

²⁶⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumuna*, s. 37.

daha kısa olduğu halde, avlanmanın büyük bölümü, büyük ve sanayi ürünü olmayan, el yapımı gemiler ile yapılmaktadır.

Akdeniz’de avlanma bölgeleri genellikle karasuları içinde, kıyıya yakın yerlerdedir. Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin birçoğu da bu doğrultuda karasuları dış sınırını belirlediği halde; az sayıda devlet karasuları sınırının ötesinde münhasır ekonomik bölge, balıkçılık bölgesi veya ekolojik koruma bölgeleri ilan etmişlerdir.²⁶¹

Tablo 8. Akdeniz’e Kıyısı Olan Avrupa Birliği Ülkelerinin Deniz Yetki Alanı İddiaları²⁶²

ÜLKE	Karasuları	MEB	Balıkçılık Bölgesi	Ekolojik Koruma Bölgesi
İspanya	12 deniz mili	200 deniz mili “Akdeniz’de uygulanabilirliği yok”	49 deniz mili “Sadece Akdeniz’de uygulanabilir”	
İtalya	12 deniz mili			
Fransa	12 deniz mili	200 deniz mili “Akdeniz’de uygulanabilirliği yok”		70 deniz mili “Sınırı Tartışmalı”
Malta	12 deniz mili		25 deniz mili	
Yunanistan	6 deniz mili			
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	12 deniz mili	Karasularının ölçölmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz milini geçmeyecektir		
Slovenya				“Sınırı Tartışmalı”
Hırvatistan	12 deniz mili			“Sınırı Tartışmalı”

Akdeniz, 21 ülke ile çevrili yarı kapalı bir deniz olup; bu ülkelerden 8’i (İspanya, Fransa, İtalya, Malta, Slovenya, Hırvatistan, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) Avrupa Birliği üyesidir. Akdeniz’de, Birlik üyesi ülkelerin denizcilik bölgelerinin toplam alanı 652.507 km²’lik bir alanı kapsamakta olup;

²⁶¹ Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/legalspects_en_1.pdf), et.: 18.10. 2014, s. 5.

²⁶² Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, s. 19.

bu alanın %25.2'si ise, kıyı devletinin ulusal yetkisi altında bulunmaktadır.²⁶³ Nitekim Tablo 8'de Akdeniz'e kıyısı olan Birlik ülkelerinin karasuları sınırları ile münhasır ekonomik bölge, balıkçılık bölgesi ve ekolojik koruma bölgesine ilişkin deniz yetki alanı iddiaları ve bu iddiaların uygulanabilir olup olmadıkları bilgisine yer verilmiştir.

Akdeniz'e kıyısı bulunan devletlerin her birinin, karşılıklı anlaşmalarla münhasır ekonomik bölge ilan etmesi, tüm Akdeniz'in, kıyı devletlerine tahsis edilen bir alana dönüşmesine neden olacaktır. Bu nedenle, ulusal yetki altındaki suların genişletilmesi, açık denizler ile kıyaslandığında, Akdeniz'de, Birlikteki herhangi başka bir bölgeye göre daha sınırlıdır.

Avrupa Birliği, 21 Aralık 2006 tarihinde 1967/2006 sayılı Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri (*Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea*) konulu bir Tüzük kabul etmiştir. Anılan Tüzük, Avrupa Birliği'nin ortak balıkçılık politikasının bir parçası olarak, Akdeniz'de münhasır balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosistemlerinin muhafazası ve korunması ile bunların sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacıyla “balıkçılık koruma alanları” oluşturulmasını öngörmektedir.

“1.4.1.1. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı” adlı başlıkta ayrıntılı olarak incelendiği üzere; balıkçılık bölgesi, balık avlanması konusunda kıyı devletinin ülkesel yetkisi altına konulmuş deniz alanını ifade etmektedir.²⁶⁴ Balıkçılık koruma alanları da, balıkçılık kaynaklarının çıkarılması, işletilmesi ve yönetimine ilişkin hakları münhasıran kıyı devletine sağlaması itibarıyla balıkçılık bölgesine oldukça benzemektedir. Ancak, balıkçılık bölgesinden farklı olarak balıkçılık koruma alanları, balıkçılık kaynaklarının ekosistem bir yaklaşımı çerçevesinde korunması amacını da gütmektedir. Akdeniz'de Balıkçılık

²⁶³ European Parliament's Committee on Fisheries: “Jurisdictional Waters in Mediterranean and Black Sea”, (<http://www.eurocean.org/np4/file/2063/download.do.pdf>), et.: 18.10.2014, s. 33.

²⁶⁴ Pazarıcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 361.

Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü'nün 2. maddesinde de balıkçılık koruma alanı, balıkçılık kaynakları ile deniz ekosistemlerinin korunması amacıyla bütün veya belirli balıkçılık faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak yasaklandığı veya kısıtlandığı, coğrafi olarak belirlenmiş deniz alanı olarak tanımlanmıştır.²⁶⁵

Avrupa Birliği, 12 Ocak 2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 1967/2006 sayılı Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri konulu Tüzük ile birlikte, Akdeniz'de sürdürülebilir balıkçılığın temini için egemenlik alanları ve açık denizlerde uygulanmak üzere “*balıkçılık koruma alanları*” ismi altında yeni bir deniz yetki alanı geliştirmekte ve buralarda amaç doğrultusunda yetki kullanmaya yönelik hukuki bir alt yapı oluşturmaktadır. Tüzük, her ne kadar ilke olarak Birlik gemileri ve vatandaşları bakımından uygulanacak olsa dahi, bu tedbirlerin bağlayıcılığı açısından söz konusu alanların bir deniz yetki alanı olarak işlev göreceği ve üçüncü ülkelerin ekonomik hak ve çıkarlarını da etkileyeceği açıktır.²⁶⁶

Balıkçılık koruma alanları oluşturulması, açık deniz balıkçılık alanlarının daraltılmasına, bazı balıkları avlama hakkının çiğnenmesine ve böylece, diğer ülkeler ve halkları üzerinde önemli sosyal ve ekonomik etkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Akdeniz ülkelerinin açık deniz alanlarını koruma alanları haline getirmek suretiyle paylaşma gayretleri yönündeki eğilim, Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü ile birlikte, Birlik üyesi ülkeler için hukuki bir çerçeveye kavuşmuştur. Şimdilik, daha çok Batı Akdeniz'de rastlanan balıkçılık koruma alanları uygulamaları, anılan Tüzük'ün uygulanması ile birlikte Doğu Akdeniz'e de teşmil

²⁶⁵ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:409:0011:0085:EN:PDF>), et.: 19.10.2014s, s. L/409/21.

²⁶⁶ Eren, Ö.: “Akdeniz'de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, S. 13, Mayıs, 2009, (http://www.vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Milli%20Guvenlik/Kibris_Ege/Akdenizde_Yeni_S%C4%B1n%C4%B1r_Uyusmazliklarina_Dogru_Balikcilik_Koruma_Alanlari.pdf), et.: 19.10.2014, s. 79-92, s.79.

edilebilecek, böylece, Türkiye'nin Akdeniz'de komşularıyla mevcut deniz uyuşmazlıklarına ilave bir sorun daha eklenmesi söz konusu olabilecektir.²⁶⁷

1967/2006 sayılı Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü 32 madde ve 6 ekten oluşmakta olup; başlangıç bölümünde Akdeniz balıklarının biyolojik, sosyal ve ekonomik özelliklerinin Birliği, özel bir yönetim çerçevesi kurmaya zorladığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda Birlik, balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosistemlerinin muhafazası ve korunması ile bunların sürdürülebilir kullanımını sağlama amacıyla tasarlanan önlemlerin alınmasında sorumluluğu üstlenmiş bulunmaktadır.²⁶⁸

Bu sorumluluk çerçevesinde de, Tüzük'ün başlangıç bölümünde, Akdeniz'de yürütülen balıkçılık faaliyetlerine yönelik bir yönetim sistemi öngörülmüştür. Bu yönetim sistemi gerek Birlik sularında gerekse uluslararası sularda Birlik tekneleri tarafından veya üye devletlerin av alanlarında üçüncü ülke tekneleri tarafından veya Akdeniz'in açık deniz sularında Birlik vatandaşları tarafından, Akdeniz stoklarının avıyla ilgili olarak gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır.²⁶⁹

Akdeniz'de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü'nde öngörülen yönetim sistemi dahilinde “*Topluluk Balıkçılık Koruma Alanları*” ile “*Ulusal Balıkçılık Koruma Alanları*” olmak üzere iki çeşit koruma alanı oluşturulması öngörülmüştür. Topluluk balıkçılık koruma alanları, Tüzüğün kabul edilmesinden itibaren iki yıl içinde, bu alanlarda yasaklanan veya izin verilen avlanma türlerini dikkate alarak Konsey tarafından tespit edilen ve esasen üye devletlerin karasuları dışında kalan balıkçılık koruma alanlarıdır. Ulusal balıkçılık koruma alanları ise, Tüzüğün yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde ve bu Tüzüğün yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla halihazırda tespit edilmiş olan balıkçılık koruma alanları dikkate alınarak, canlı sucul

²⁶⁷ Eren, Ö.: “Akdeniz'de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, s.80.

²⁶⁸ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, s. L/409/12.

²⁶⁹ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, s. L/409/13.

kaynakların korunması ve yönetilmesi veya deniz ekosisteminin korunma durumlarının geliştirilmesi amacıyla, üye devletler tarafından kendi karasuları dahilinde avlanma faaliyetlerinin yasaklanabileceği veya sınırlandırılacağı balıkçılık koruma alanlarıdır.²⁷⁰

Üye devletin karasularında önerilen bir balıkçılık koruma alanının bir başka üye devletin teknelerini etkilemesi muhtemel ise, söz konusu balıkçılık koruma alanı, Komisyon, ilgili üye devlet ve Danışma Konseyinin bulunduğu bir danışma sürecinden sonra tayin edilebilmektedir. Başka bir deyişle, ulusal balıkçılık koruma alanlarının oluşturulması sürecinde, söz konusu alanların başka bir üye devletin teknelerini etkilemesi halinde, bir danışma mekanizması devreye girmekte; ancak, söz konusu danışma mekanizması, sadece üye devletler için öngörülmektedir. Dolayısıyla, üçüncü devlet teknelerinin söz konusu hususlardan etkilenmesi haline yönelik herhangi bir mekanizmadan bahsedilmemektedir.²⁷¹

²⁷⁰ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, s. L/409/31.

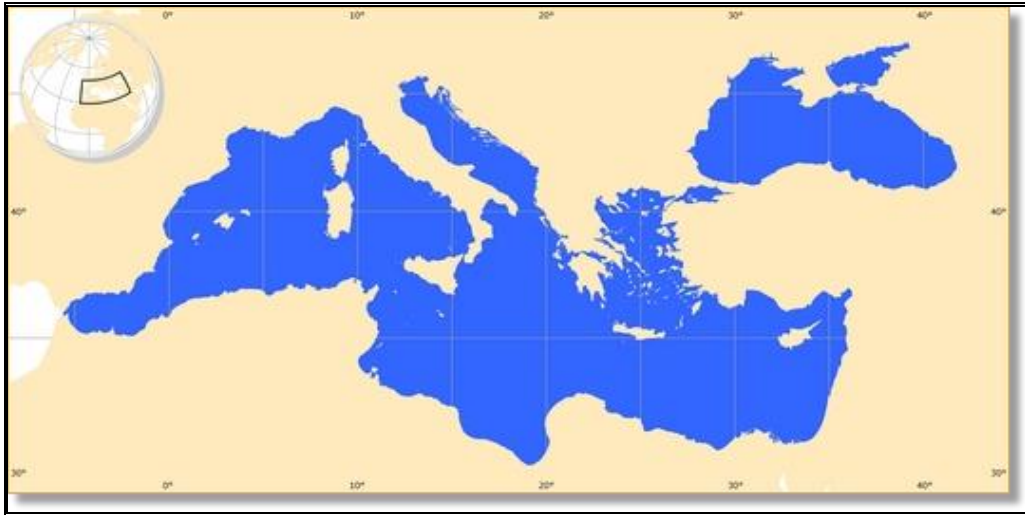
²⁷¹ Eren, Ö.: “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, s.84.

4. TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL VEYA ULUSLARARASI BALIKÇILIK İLİŞKİLERİNİN AKDENİZ VE KARADENİZ’DEKİ ETKİLERİ

4.1. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM)

Akdeniz ülkeleri arasında balıkçılığı geliştirmek, ortak politikalar belirlemek ve uygulamak için faaliyet göstermek amacıyla oluşturulan GFCM, FAO bünyesinde 1976 yılından beri bir danışma organı olarak faaliyetlerini sürdürmekteyken, 1999 yılında komisyona dönüştürülmüştür. Bu amaçla yapılan değişiklik Türkiye tarafından da kabul edilmiştir.²⁷²

Resim 9. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu'nun Görev Alanı²⁷³



Akdeniz’e kıyısı olan ve bu denizde avlanan ülkeler dahil olmak üzere Komisyon’a 23 ülke ve ayrıca AB üyedir. Görev alanı Resim 9’da yer alan harita üzerinde gösterilen Komisyonun ilgi alanı Karadeniz’i de kapsamakta olup, sahilدار ülkelerinden yalnız Bulgaristan ve Romanya GFCM’e üye olarak katılmışlardır.

GFCM’deki çalışma ve projelerden, İspanya’nın batı Akdeniz’de, İtalya ve Fransa’nın orta Akdeniz’de Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere sahilدار ülkeleri

²⁷² T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 76.

²⁷³ General Fisheries Commission For The Mediterranean: "Area of Competence", (<http://www.gfcm.org/gfcm/about/en>), e.t.:12.06.2015.

içine alacak şekilde projeler yürüttüğü ve GFCM'den katkı aldığı görülmektedir. Doğu Akdeniz balıkçılık çalışmalarında ise önemli bir boşluk bulunmakta, Yunanistan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni de devreye sokarak bu alanda lider ülke olmaya çalışmaktadır. Oysa bu bölgede Türkiye, GFCM katkı payı ve mevcut alt yapısı dikkate alınarak etkili lider olabilmelidir. Diğer taraftan Türkiye, GFCM görev alanı içerisinde yer alan Karadeniz'de 6 ülke ile "Karadeniz Balıkçılık Anlaşması"nda etkin bir rol üstlenmiştir. Bu etkinliğin beraberce kullanılması mümkündür.²⁷⁴ Bu bağlamda GFCM'deki temsil kabiliyetimizi artırmak amacıyla, GFCM kapsamında, Doğu Akdeniz balıkçılığının geliştirilmesi ve ekosistemin iyileştirilmesine yönelik olarak sahildar ve komşu ülkelerin de katılacağı bir araştırma geliştirme platformu oluşturarak, bunun için kaynak yaratmak ve bulmak, Türkiye'nin kısa dönemli hedefleri arasında yer almalıdır.

Karadeniz ve Akdeniz'de sürdürülebilir kalkınma ve işbirliğinin hedeflerini izleyebilmek için GFCM tarafından bir çerçeve program hazırlanmıştır. Bu programda, bölgesel seviyede Rio +20 kapsamındaki öncelikler özellikle dikkate alınmıştır. BM sisteminin bir parçası olarak GFCM, gerek Rio +20'nin çalışmaları, gerekse konferansın kendisi ile doğrudan ilgilidir. Rio +20'nin sonuçlarının yakın geçmişin ışığında GFCM için yakından ilgili olması beklenmektedir. GFCM yetki alanındaki denizcilik politikasında bir entegre yaklaşım planlamasına doğru gitmektedir. Bu bakımdan, bölgesel deniz çevresi ve canlı kaynakları ile kıyı devletlerinin ekonomileri ve sosyal yapıların etkileşimine ışık tutabilmek için alt bölgesel seviyeyi de içeren, Akdeniz ve Karadeniz'in deniz ekosistemleri ile tam bağlantılı bir bakış açısı ile avcılık ve yetiştiriciliğin yönetiminde bölgesel ve bütünsel bir vizyon oluşturmak amacıyla GFCM ilk çerçeve programını ortaya koymaktadır. Çerçeve programını faaliyete

²⁷⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 76.

geçirebilmek üzere belirlenen çalışma programlarının yedi tematik alanı aşağıda verilmiştir.²⁷⁵

- Balıkçılıkta Ekosistem Yaklaşımı (EAF)
- Veri toplamının geliştirilmesi ve raporlama kapasitesi
- Bütünleşik Kıyı Bölgesi Yönetimi (ICZM) kapsamında su ürünleri yetiştiriciliği ve su ürünleri avcılığı
- Deniz Koruma Alanları (MPAs) ve yapay resifler
- Küçük ölçekli kıyı balıkçılığının geliştirilmesi
- Akdeniz ve Karadeniz alanındaki su ürünleri avcılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği yönetiminin güçlendirilmesi

GFCM'in belirlediği tematik alanlarda çalışma programının etkin biçimde uygulanması üye ülkelerin maddi desteği ile yakından ilgilidir.

4.2. Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu (ICCAT)

Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu, Atlantik Okyanusu ve komşu denizlerde orkinos ve orkinos gibi türlerin korunmasından sorumludur. Dünya'da orkinos avcılığı ve ticareti, ICCAT kararları doğrultusunda, ülkeler için belirlenen kota miktarları üzerinden yapılmaktadır. Türkiye, 22.05.2003 tarihli ve 4859 sayılı Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun²⁷⁶ ile Sözleşmeye taraf olmuştur.

²⁷⁵ T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s.26.

²⁷⁶ Bkz. 28.05.2003 tarih ve 25121 sayılı Resmi Gazete.

Türkiye'nin ICCAT üyeliğinin getirmiş olduğu yükümlülükler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a) ICCAT tarafından belirlenmiş olan avcılık kotalarına uyulması,
- b) Her yıl avlanma izni verilen orkinos ve diğer ton balığı türlerini avlayacak teknelerin ICCAT'a bildirilmesi,
- c) Orkinos çiftlikleri hakkında kapasite, yer, mevcut balık miktarı vb. konularında bilgi paylaşımı yapılması,
- d) Uydudan Gemi İzleme Sistemi'nin kurulması,
- e) 10 metreden uzun tekneler için bir avcılık kayıt sistemi kurulması,
- f) İhracatta ICCAT belgelerinin düzenlenmesi,
- g) ICCAT teknik düzenlemelerine uyulması (Boy, ağırlık, zaman sınırlamaları vb.),
- h) Yasadışı ve kayıt dışı avcılığı yapılan balıkların ticaretinin engellenmesi,
- i) ICCAT bütçesine yıllık katkı payının ödenmesi.

4.3. Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi (SIPAM)

SIPAM, 1995 yılında kurulmuş olup; Cezayir, Fas, Fransa, Hırvatistan, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Mısır, Portekiz, Tunus, Türkiye ve Yunanistan'ın da üye olarak bulunduğu 13 ülkeyi kapsamaktadır. SIPAM, üye ülkeler arasında su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili yüksek kalitedeki bilgilerin ve verilerin paylaşımı, sürdürülebilir yetiştiricilik politikalarının planlanması, uygulanması ve izlenmesine katkı sağlanması, paydaşlar arasında

mevcut tecrübelerin paylaşımının arttırılmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir.²⁷⁷ Proje'nin Türkiye'deki koordinatörü TÜBİTAK'tır.

Oluşturulacak bilgi erişim sistemi ile üreticiler, Tarım İl Müdürlükleri'ne üretim miktarlarını vererek, sistemin aşağıdaki erişim olanaklarından faydalanacaklardır:²⁷⁸

a) Yetiştiricilik sırasında karşılaşılan sorunların (balık hastalıkları vb.) çözümünde, hem uzmanların, hem de araştırma kurumlarının adreslerine ulusal ve uluslararası düzeyde erişim,

b) Türkiye ve Akdeniz ülkelerindeki “pazar”a ilişkin verilere erişim.

c) Üretim çiftliklerinin ihtiyacı olan donanım, malzeme, yem vb. hizmet sektörüne ait ulusal ve uluslararası adreslere erişim.

d) Konu ile ilgili yürürlükte olan mevzuata erişim.

Su ürünleri yetiştiriciliği kapsamındaki ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm bilgiler sürekli güncelleştirilerek hizmete sunulacağından, SIPAM bu konu ile ilgili karar alan, politika belirleyen kesim için de temel başvuru kaynağıdır. Kamuda çalışan uzmanlar sistemin güncelleştirilmesine de katkıda bulunarak, ihtiyaç duydukları her tür bilgiye en kısa sürede ulaşabileceklerdir.²⁷⁹

4.4. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (CIHEAM)

Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (MAYZEM-CIHEAM), OECD ve Avrupa Konseyi'nin ortak girişimi ile 21 Mayıs 1962 yedi tarihinde güney Avrupa ülkesinin (Fransa, Yunanistan, İtalya, Portekiz, İspanya, Türkiye ve Yugoslavya) imzaladığı kurucu anlaşma ile kurulmuştur. Merkezi

²⁷⁷ T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: “Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu”, C.I, Ankara, 2011, (<http://www.kugm.gov.tr>), et.:18.10.2014. s. B-42.

²⁷⁸ Ersan. O.: “Systems of Information for the Promotion of Aquaculture in the Mediterranean (SIPAM)”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d326.pdf>), et.: 18.10.2014, s. 267.

²⁷⁹ Ersan. O.: “Systems of Information for the Promotion of Aquaculture in the Mediterranean (SIPAM)”, s. 268.

kuran 1962 Anlaşması'na göre MAYZEM'in görevi "Akdeniz ülkeleri arasında hem ekonomik hem teknik anlamda bütünleyici bir eğitim sağlamak ve bu ülkelerde tarım alanında faaliyet gösteren kişiler arasında bir uluslararası işbirliği ruhu geliştirmektir". Bu anlaşmanın 15. maddesine göre Akdeniz'e kıyısı bulunan her ülke MAYZEM'e üye olma hakkına sahiptir.²⁸⁰

1980'lerin ortasından sonra MAYZEM Akdeniz havzasının güney ve doğu sahillerindeki ülkelere doğru açılmaya başlamıştır. Bu girişim yedi yeni devletin üye olması ile sonuçlanmıştır. Bu ülkeler; Tunus (1985), Mısır ve Cezayir (1986), Malta (1989), Fas (1991), Arnavutluk (1992) ve Lübnan'dır (1994).²⁸¹

Uluslararası ölçekli olmasına rağmen bölgesel faaliyet gösteren araştırma enstitülerine en güzel örneklerden biri olan MAYZEM; Yönetim Kurulu, dört Akdeniz Ziraî Enstitüsü, Genel Sekreterlik, Bilimsel Danışma Kurulu, Hukuki Danışman ve Denetleme Kurulu'ndan müteşekkil olup; Genel Sekretaryası ise Paris'te bulunmaktadır.²⁸² MAYZEM'in idari ve karar verici organı olan Yönetim Kurulu 13 üye ülkeden birer temsilciden oluşmakta olup; Yönetim Kurulu Başkanlığını 1 Nisan 2015 tarihi itibarıyla 4 yıl süre için, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürü Doç. Dr. Masum BURAK yürütmektedir.

MAYZEM bünyesinde üye ülkelerin kurmuş olduğu, belirli ölçülere göre seçilmiş aşağıdaki enstitüler bulunmaktadır:²⁸³

a) Bari Yüksek Ziraî Etütler Enstitüsü (İtalya) sulama üzerinde,

b) Chania Yüksek Ziraî Etütler Enstitüsü (Yunanistan) tarım ekonomisi konularında,

²⁸⁰ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: "Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraî Etütler Merkezi" Mayıs, 2014, s.2.

²⁸¹ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: "Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraî Etütler Merkezi", s.2.

²⁸² T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: "Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraî Etütler Merkezi", s.2.

²⁸³ T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: "Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraî Etütler Merkezi", s.4.

c) Montpellier Yüksek Zirai Etütler Enstitüsü (Fransa) tarım bilimi üzerinde,

d) Zaragoza Yüksek Zirai Etütler Enstitüsü (İspanya) ise balıkçılık ve tarım ekonomisi konularında ihtisaslaşmıştır.

Merkezin amacı, Akdeniz ülkeleri arasında iktisadi olduğu kadar teknik bakımdan da tamamlayıcı eğitim vermek ve Akdeniz ülkelerinde zirai alanda uzman elemanlar arasında uluslararası işbirliğini geliştirmektir. Her üye ülkeden bir temsilci içeren yönetim kurulu toplantılarına Avrupa Konseyi ve FAO da gözlemci olarak katılmaktadır. Kendi bünyesi içinde Mayıs ve Kasım-Aralık aylarında olmak üzere, senede iki defa “Yönetim Kurulu Toplantısı” ile iki yılda bir “MAYZEM Tarım Bakanları Toplantısı” düzenlemekte olan kuruluşa Türkiye; MAYZEM bünyesindeki enstitülerde düzenlenen kısa ve uzun süreli eğitim programlarına kursiyerler göndererek, teknik personelin eğitimlerini sağlamakta ayrıca uzman temin edebilmektedir.²⁸⁴

4.5. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ/BSEC)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, üyesi ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ikili ve çok taraflı ekonomik, teknolojik ve sosyal ilişkilerini çeşitlendirmeleri ve daha da geliştirmeleri, böylelikle Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için seçilen araç ise ekonomik işbirliğidir.²⁸⁵

25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul’da düzenlenen Zirve Toplantısı’nda, on bir ülkenin (Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna) devlet veya hükümet başkanları tarafından imzalanarak, resmen işlerlik kazanmıştır. 1 Mayıs 1999’da Kurucu Anlaşması’nın imzalanması ile de, uluslararası bir kimlik

²⁸⁴ Tarım Sektörü Rehberi: “Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations”, (http://www.tarimrehberi.gov.tr/documents/5_1.pdf), et.:19.10.2014, s. 449-457. s. 450.

²⁸⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı: “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, (http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa), et.: 18.10.2014.

kazanmış ve tam teşekküllü bölgesel bir ekonomik örgüt haline gelmiştir. Nisan 2004 yılında Sırbistan'ın üyeliği ile birlikte, üye devlet sayısı on ikiye yükselmiştir.²⁸⁶

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Karadeniz'e kıyıdaş Devletler, Balkanlar ve Kafkasya bölgelerini de içeren, yaklaşık 20 milyon km²'lik bir alana sahip bir coğrafyayı kapsamakta olup; iki kıta üzerinde yer almaktadır. Ayrıca, yılda 300 milyar doların üzerindeki dış ticaret kapasitesi ile yaklaşık 350 milyon nüfuslu bir coğrafyayı temsil etmektedir.²⁸⁷

Türkiye, bölgede işbirliği olanaklarının değerlendirildiği bölgenin en kapsayıcı ve tam teşekküllü ekonomik kuruluşu olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün kuruluşunda aktif rol almış olup, o zamandan beri faaliyetlerine aktif katılım sağlamak ve Sekretarya'sına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, uluslararası toplumun Karadeniz'e artan ilgisinden istifadeyle, KEİ çerçevesinde somut işbirliği projelerinin hayata geçirilmesi için çalışmakta ve Örgüt'ün etkinliğinin daha da artırılması için yoğun çaba sarf etmektedir.²⁸⁸

Bölgede ekonomik işbirliğini tesis etme amacı güden Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün temel özelliklerinden birisi, işbirliğine ve dış dünyaya açık yapısıdır. Avusturya, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Fransa, Almanya, Belarus, İsrail, İtalya, Polonya, Slovakya, Tunus, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği Komisyonu, Karadeniz Komisyonu, Uluslararası Karadeniz Kulübü ve Enerji Şartı Sekretaryası, KEİ toplantılarına gözlemci olarak katılmaktadırlar. Macaristan, İngiltere, İran, Karadağ, Ürdün, Japonya ve Slovenya ise Sektörel Diyalog Ortağı Statüsünde toplantılara iştirak etmektedirler.²⁸⁹

²⁸⁶ Organization of the Black Sea Economic Cooperation: (<http://www.bsec-organization.org/>), et.: 18.10.2014.

²⁸⁷ Organization of the Black Sea Economic Cooperation.

²⁸⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü".

²⁸⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü".

Avrupa Birliği, Karadeniz Bölgesi’nde Türkiye öncülüğünde 1992 yılında kurulan ilk önemli örgüt olan ve tıpkı Avrupa Birliği gibi Karadeniz havzasının barış istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlayan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ) ile olan ilişkilerine özel önem vermektedir. Bu kapsamda, 14 Şubat 2008’de Kiev’de ilk kez bir araya gelerek AB ile KEİÖ arasında karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesi olanaklarını tartışan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü’ne (KEİÖ) üye Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Türkiye ve Ukrayna dışişleri bakanları, KEİÖ-AB etkileşiminin bütün Avrupa’nın ekonomik, bilimsel ve çevresel işbirliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu; KEİÖ alanı içinde faaliyet gösteren uluslararası örgütler ve kurumlar arasında entegrasyon ve işbirliği çabalarını artırarak bölgede yeni bir sinerji yaratılabileceğinin altını çizmişlerdir. Bu kapsamda, Avrupa Birliği ile KEİÖ üyeleri arasında ulaştırma, enerji ve ticaret gibi alanlarda işbirliğinin geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.²⁹⁰

²⁹⁰ Efe, Haydar: “Avrupa Birliği’nin Karadeniz Bölgesi Politikası”, s.6.

SONUÇ

Üç tarafı denizlerle çevrili ve yüksek bir balıkçılık potansiyeline sahip Türkiye’de; gerek nüfusun beslenmesi, gerekse de gelir kazandırıcı bir faaliyet olması nedeniyle balıkçılık ihmal edilmemesi gereken bir sektördür. Bu itibarla, Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları çerçevesinde alınacak önlemler, sektöre gereken önemin verilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

03.06.2011 tarih ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü’nün kurulması; idari kapasiteyi, görev organizasyonunu ve uygulamayı daha da geliştirmiş olması nedeniyle oldukça önemli bir gelişmedir. Türkiye’nin İlerleme Raporlarında da vurgulandığı üzere; gerek Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü’nün kurulması, gerekse de 43 ilde kurulan Balıkçılık ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğü ile birlikte kurumsal kapasitesinin artırılmış olması, Türk balıkçılık sektörü açısından oldukça önemli adımlardır.

Balıkçılık bakımından gelişmiş bir ülke konumunda olan Türkiye, Dünya’da toplam üretim bakımından otuz dört, Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırıldığında beşinci sırada yer almakta olup; yıllar içerisinde su ürünleri üretim miktarında önemli dalgalanmaların yaşanmadığı gözlemlenmektedir. Avcılık yoluyla elde edilen üretim miktarının genel olarak 600 bin ton dolayında gerçekleştiği Türkiye’de; bu miktarlarla avlanabilir stok büyüklüğünün sınırına erişildiği kabul edilmektedir. Bu nedenle balıkçılığın kıyı (artisanal) ve kıyı ötesi (endüstriyel) balıkçılık aşamasında kaldığı Türkiye’de, açık deniz balıkçılığına geçiş için gerekli adımların atılması gerekmektedir. Türkiye’nin açık deniz balıkçılığına geçişini sağlam temeller üzerine oturabilmesi ve yürütebilmesi için konuya ve sorunlarına modern bir anlayışla yaklaşması gerekmektedir. Türkiye’nin açık deniz balıkçılığına geçmesi ile ilgili olarak ayrıntılı bir rapor hazırlanması ve çıkan sonuçlar doğrultusunda açık deniz balıkçılığında söz sahibi ülkeler ve uluslararası organizasyonlarla işbirliğine gidilmesi, en doğru yaklaşım olacaktır.

Balıkçılık müktesebatına uyum konusunda; balıkçılığın hukukî çerçevesini oluşturan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'nun Birlik mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu Kanunda değişiklik öngören yasa tasarısı, ne yazık ki uzun bir zamandır TBMM gündemindedir. Avrupa Komisyonu tarafından her yıl hazırlanan ilerleme raporlarında, kanunlaşmadaki bu yavaşlık sıklıkla dile getirilmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığının idari kapasitesinin özellikle kontroller ve denetimler açısından güçlendirilmesi gerekmekte olup; bu konuda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu çerçevede Bakanlık bünyesinde Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) geliştirilmiş ve balıkçı filosu kayıtları web tabanlı bir sisteme aktarılmıştır. SUBİS'le su ürünlerinin karaya çıkarılmasından, son tüketiciye ulaşana kadar kayıtlarının tutulması hedeflenmekte olup; balıkçılık idari binalarının da yaygınlaştırılması ile birlikte, SUBİS kapsam ve işlevsellik bakımından daha da geliştirilmiştir.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye balıkçılık alanı sınırlarını Ege Denizi'nde 6 deniz mili, Akdeniz'de 12 deniz mili ve Karadeniz'de de 200 deniz mili olarak tespit etmiş bulunmaktayız. Ege Denizi ve Akdeniz'de yaşanan problemler nedeniyle, karasuları haricinde herhangi bir deniz yetki alanı ilan edilememiş olması; Türkiye'yi bu denizlerdeki doğal kaynakları diğer ülkelerle paylaşmak zorunda bırakmıştır. Elbette bu konuda Türkiye'nin attığı adımlar çok önemlidir. Bu noktada atılabilecek yanlış bir adım veya adım atma konusunda yaşanabilecek bir çekince gelecekte hak kayıplarına neden olabilecektir. Ancak bugüne kadar bu konuyla ilgili olarak son derece yerinde ve doğru kararlar verilmiş olup; Türkiye'nin bir hak kaybı yaşamayı engellenmiştir.

Karadeniz'de ise durum, Ege Denizi ve Akdeniz'den oldukça farklı olup; Türkiye'nin sahip olduğu tek münhasır ekonomik bölge, Karadeniz'de bulunmaktadır. Ancak Karadeniz'in bu denize kıyısı olan devletler arasında yapılan sınırlandırma anlaşmaları ile paylaşılmış olması; yani Karadeniz'de açık deniz olarak ifade edilen ve tüm devletlerin kullanımına açık olan deniz bölgesinin var olmaması; sınır ihlallerinin sıklıkla yaşanmasına neden olmaktadır.

Türkiye bu konuda kendi üzerine düşeni yapmalı ve balıkçı gemilerini sınır ihlali yapmaması için yakından takip etmelidir. Nitekim, bu amaçla oluşturulmuş olan Gemi İzleme Sistemi ile birlikte, balıkçı gemileri yakından takip edilmeye başlanmış olup; sınır ihlalleri ile ilgili yaşanan sıkıntılar azalmıştır.

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek durumundadır. Bu çerçevede üyesi olduğu Uluslararası Atlantik Ton Balıkları Komisyonunun almış olduğu tavsiye kararlarının tamamını yerine getirmektedir. Benzer şekilde Genel Akdeniz Balıkçılık Komisyonunun da almış olduğu kararları kendi mevzuatına aktarmıştır.

Çok eski bir balıkçılık geçmişine, birikimine ve potansiyeline sahip Türkiye, üyesi olduğu uluslararası balıkçılık yönetim kuruluşlarında (GFCM, ICCAT) daha etkin rol oynayarak, Akdeniz’de balıkçılığa yön veren lider ülke konumuna geçebilir. Bunu araştırma faaliyetlerine daha fazla kaynak ayırarak başarabilecek bir altyapıya ve balıkçılık uzmanlarına sahiptir. Bunun yanı sıra, balıkçılık filomuzun kapasitesi, ikili anlaşmalarla kaynaklarını yeterince kullanamayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Mısır, Somali, Umman, Pakistan gibi ülkelerin sularında avcılık yapabilecek kapasiteye getirilerek bu sulara yönlendirilebilir. Bu ülkelerin canlı kaynakları da gelişmiş işleme sanayimiz vasıtasıyla halihazırda ihracatımızın yaygın olarak yapıldığı Avrupa pazarlarında değerlendirilebilir.

Avrupa Birliği’ne tam üyelik statüsü kazanılmadan, ortak balıkçılık politikasının tüm yükümlülüklerini üstlenmek doğru bir yaklaşım olamaz. Özellikle bazı stratejik alanlarda “istisna”ların belirlenmesi; balıkçılık alanında ulusal menfaatlerimizin korunması ve kaynakların üyelik sonrasında diğer ülkeler tarafından ortaklık hakları gerekçesi ile paylaşılmasının önüne geçebilmek açısından, büyük önem taşımaktadır. Mevzuat değişikliği aşamasında, karasularımızın yabancı bayraklı teknelerin avcılığına açılması gibi hassas konulara dikkat edilmesi gerekmekte olup; karşılıklılık esasına dayanarak üye ülkelerin birbirlerinin 6 deniz millik karasuları içerisinde avlanabilmelerine izin

verecek uygulamalardan kaçınılması, bu sahalardan gelecekte yararlanamayacak olan Türk balıkçıları için çok önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olup olmamasına bakılmaksızın, balıkçılık kaynaklarının rasyonel bir şekilde işletilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle gerekli mevzuat ve yapısal değişikliklerin, Avrupa Birliği'ne üye olma amacıyla değil, balıkçılıkta sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yönelik, uygulanması gereken evrensel kurallar olarak ele alınması gerekmektedir. Ulusal mirasın gelecek nesillere aktarılması ancak bu şekilde gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

I. TEMEL KAYNAKLAR

A) ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER

1. İNGİLİZCE

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, 1982: (Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No:5, İstanbul, 1984.).

2. TÜRKÇE

Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun: 22.05.2003 tarihli ve 4859 sayılı kanun (Bkz. 28.05.2003 tarih ve 25121 sayılı Resmi Gazete).

Çevre Kanunu: 09.08.1983 tarihli ve 2872 sayılı kanun (Bkz. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete).

Denizde Can ve Mal Koruma Hakkındaki Kanun: 10.06.1946 tarih ve 4922 sayılı kanun (Bkz. 14.06.1946 tarih ve 6333 sayılı Resmi Gazete).

(Eski) Karasuları Kanunu: 15.05.1964 tarihli ve 476 sayılı kanun (Bkz. 25.05.1964 tarih ve 11711 sayılı Resmi Gazete).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 03.06.2011 tarihli ve 639 sayılı kanun (Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

Jandarma, Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu: 10.03.1983 tarihli ve 2803 sayılı kanun (Bkz. 12.03.1983 tarih ve 17985 sayılı Resmi Gazete).

Kıyı Kanunu: 04.04.1990 tarihli ve 3621 sayılı kanun (Bkz. 17.04.1990 tarih ve 20495 sayılı Resmi Gazete).

Kooperatifler Kanunu: 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı kanun (Bkz. 10.05.1969 tarih ve 13195 sayılı Resmi Gazete).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun: 16.04.2003 tarihli ve 4848 sayılı kanun (Bkz.29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete).

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 29.06.2011 tarih ve 645 sayılı kanun (Bkz. 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu: 09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı kanun (Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete).

Su Ürünleri Kanunu: 22.03.1971 tarihli ve 1380 sayılı kanun (Bkz. 04.04.1971 tarih ve 13799 sayılı Resmi Gazete).

Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun: 22.07.2003 tarihli ve 4950 sayılı kanun (Bkz. 29.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Resmi Gazete).

Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu: 29.06.2004 tarihli ve 5200 sayılı kanun (Bkz. 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun: 6344 sayılı kanun (Bkz. 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun: 15.11.2000 tarihli ve 4603 sayılı kanun (Bkz. 25.11.2000 tarih ve 24241 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye İstatistik Kanunu: 10.11.2005 tarihli ve 5429 sayılı kanun (Bkz. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun: 19.04.1926 tarihli ve 815 sayılı kanun (Bkz. 29.04.1926 tarih ve 359 sayılı Resmi Gazete).

Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu: 18.11.1960 tarihli ve 132 sayılı kanun (Bkz. 22.11.1960 tarih ve 10661 sayılı Resmi Gazete).

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 26.09.2011 tarihli ve 655 sayılı kanun (Bkz. 01.11.2011 tarih ve 28102 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

(Yeni) Karasuları Kanunu: 29.05.1982 tarihli ve 2674 sayılı kanun (Bkz. 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı Resmi Gazete).

Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu: 28.03.1983 tarihli ve 2809 sayılı kanun (Bkz. 30.03.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazete).

B) YÖNETMELİKLER VE DİĞERLERİ

Gemi Adamlarının İkamet Yerleri, Sağlık ve İşlerine Dair Yönetmelik: (Bkz. 20.12.1989 tarih ve 20378 sayılı Resmi Gazete).

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik: 2005/9986 sayılı yönetmelik (Bkz. 17.02.2006 tarih ve 26083 sayılı Resmi Gazete).

Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 3/1 Numaralı Tebliğ: 2012/65 (Bkz. 21.08.2008 tarih ve 26974 sayılı Resmi Gazete.)

Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 2/1 Numaralı Tebliğ: 2008/48 numaralı tebliğ (Bkz. 21.08.2008 tarih ve 26974 sayılı Resmi Gazete).

Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 1/1 Numaralı Tebliğ: (Bkz. 19/10/2007 tarih ve 26675 sayılı Resmi Gazete).

II. YARDIMCI KAYNAKLAR

A) KİTAPLAR

1. İNGİLİZCE

Anderson, D.: *Modern Law of the Sea : Selected Essays*, Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands, 2008.

Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, Manchester University Press, Manchester, 1985.

Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1986.

2. TÜRKÇE

Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, Ankara, 2002.

Atay, A.: *Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracının Hedef, Kapsam ve Yöntemlerinin İrlanda Örneği Çerçevesinde İncelenmesi*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Tarım ve Balıkçılık Dairesi, Ankara, 2004.

Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, İstanbul, 2007.

Çakmak, S., Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004.

Çelikkale, M.S., Düzgüneş, E., Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, 1999.

Elbek, A.G.: *Deniz Hukuku*, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No:41, B.3, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008.

Elbek, A.G., Çıra, E., Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008.

İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, İKV Yayınları Müktesebat Uyum Serisi No: 18, Eylül, 2003.

Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.

Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No:5, İstanbul, 1984.

Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, K. II, B. 7, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Sur, M.: *Uluslararası Hukukun Esasları*, Beta Basım, İstanbul, 2006.

T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: *2. Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler*, Eylül, 2000.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.

T.C. Kalkınma Bakanlığı: *Onuncu Kalkınma Planı 2004-2018 Su Ürünleri- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2014.

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, Ankara, 2009.

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, Ankara, 2008.

B) TEZLER (BASILMAMIŞ)

1. TÜRKÇE

Elekon, H.A.: “Avrupa Birliği’nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye’nin Durumu”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

C) MAKALELER

1. İNGİLİZCE

Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/legalspects_en_1.pdf), et.:18.10.2014.

European Fisheries Control Agency: (<http://efca.europa.eu/pages/home/home.htm>), et. 12.06.2014.

Eurocean: “Exclusive Economic Zones in Europe”, (<http://www.eurocean.org/np4/80.html>), et.: 15.07.2014.

European Commission: “The Common Fisheries Policy - A User’s Guide”, (http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_en.pdf), et.: 03.07.2014.

European Commission: “Fishing Rules”,
(http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/index_en.htm) et.:04.08.2014.

European Commission: “Advisory Councils”,
(http://ec.europa.eu/fisheries/partners/advisory-councils/index_en.htm), et.:
28.06.2014.

European Commission: “Directorate - General for Maritime Affairs and Fisheries”,
(http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_en.htm),
et.:28.07.2014.

European Commission: “International - Bilateral and Multilateral Agreements”, (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_en.htm) , et.:
29.07.2014.

European Commission: "Facts and Figures on the Common Fisheries Policy",
Basic Statical Data, 2014,
(http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp_en.pdf),
et.:27.11.2014.

European Commission: “European Maritime And Fisheries Fund”,
(http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff/index_en.htm), et.:28.07.2014.

European Commission, Maritime Forum: “Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture”,
(<https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/community/acfa>), et.:
28.07.2014.

European Parliament’s Committee on Fisheries: “Jurisdictional Waters in Mediterranean and Black Sea”,
(<http://www.eurocean.org/np4/file/2063/download.do.pdf>), et.:18.10.2014.

European Union: “Maritime Affairs and Fisheries”,
(http://europa.eu/legislation_summaries/maritime_affairs_and_fisheries/index_en.htm), et.:29.07.2014.

Eur-Lex: “Access To European Union Law”, (<http://eur-lex.europa.eu>), et.:11.07.2014.

Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:409:0011:0085:EN:PDF>), et.: 10.10.2014.

Food and Agriculture Organization of the United Nations: “Fishery Country Profile: Turkey, Mart 2008”, (ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf), et.: 19.08.2014.

Food and Agriculture Organization of the United Nations: "The State of World Fisheries and Aquaculture" Rome, 2014, (<http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf>), e.t.:27.11.2014.

Nerheim, M.: “The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?”, Maastricht, 2004, (http://aei.pitt.edu/2594/1/Art_4.pdf), et.: 20.07.2014.

Organization of the Black Sea Economic Cooperation: (<http://www.bsec-organization.org/>), et.:18.10.2014.

Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: “ About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries”, (<https://stecf.jrc.ec.europa.eu/about-stecf>), et.: 28.06.2014.

Sea Around Us Project ‘Fisheries, Ecosystems & Biodiversity’: “Exclusive Economic Zone”, (<http://www.seaaroundus.org/eez/>), et.: 24.07.2014.

The Marine Institute: “The Real Map of Ireland Lesson Plans”, (<http://www.marine.ie>), et.: 11.07.2014.

University of Malta: “The Maltese Fisheries Management Zone”, (http://www.um.edu.mt/science/biology/staff/profpatrickschembri/empafish/malta_fisheries_mgt_zone), et.: 24.11.2014.

2. TÜRKÇE

Akyol, O., Kınacıgil, T.: “Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri”, Ege Üniversitesi, Su ürünleri Dergisi, C.19, S.3-4, 2002, s. 529-537.

Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu”, Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu’na ve Konsey’e Sunulan Bildirim, (http://www.abgs.gov.tr/files/strateji/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf), et.: 18.09.2014.

Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2014 Yılı İlerleme Raporu”, Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu’na ve Konsey’e Sunulan Bildirim, (http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf), et.: 01.12.2014.

Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’de Gerilim”, (<http://www.tudav.org>), et.: 01.10.2014.

Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’deki Son Gelişmeler”, (<http://kurumsal.data.atilim.edu.tr/pdfs/dogukdeniz.pdf>), et.: 01.10.2014.

Birinci, A., Aydın, F., Dağdemir, V., Keskin, A.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d311.pdf>), et.: 14.06.2014, s. 121-134.

Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C.2, No: 5, 2006, (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/gTRSM90Z9fhDXPPex84rvBFUuM2kXu.pdf>), et.: 08.17.2014, s. 50-74.

Bulut Yıldız, S., Elbek, A.: “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, C.22, S.1-2, 2005, (http://egejfas.org/pdf/2005-1-2/2005_22_1_2_41.pdf), et.: 03.08.2014, s. 233-239.

Ceyhun, G.Ç., Oral, E.Z.: “Türkiye’nin Deniz Alanlarındaki Sınır Anlaşmaları ve GÜNCEL Durum”, Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletinın Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları Sempozyumu, Trabzon, Mart, 2011, (http://www.orsam.org.tr/tr/truploads/yazilar/dosyalar/201238_orsamkitap2_kara_deniz.pdf), et.: 06.09.2014.

Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergi8-1/pdf/cin2.pdf>), et.: 12.07.2014.

Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, Su Ürünleri Avcılığı ve Yetiştiriciliği Sektör Çalışması Nihai Rapor, Fisheries Acquis Centre, (www.tarim.gov.tr/Files/Files/e.../Su_urunleri_sektoru_raporu_TR.doc), et.: 27.10.2013.

Diler, A., Bolat, Y.: “Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uyumu”, I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu, Antalya, 2006, (<http://www.akuademi.net/BALIK/BALIK2006/B/b09.pdf>), et.: 27.06.2014, s. 83-94.

Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Durumu”, İzmir Ticaret Odası, Şubat 2011, (http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/ab_balikcilik_politikasi_25.06.2012%2012-37-22.pdf), et.: 27.06.2014.

Duruer, E.Ç., Şumlu, Ş.: “Avrupa Birliği’nde Kota Yönetimi ve Karadeniz’e Yansımaları”, 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/21.pdf>), et.: 10.07.2014, s. 113-

117.

Düzgüneş, E., Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/de16b86c64390f0_ek.pdf), et.: 03.08.2014.

Efe, Haydar: “Avrupa Birliği’nin Karadeniz Bölgesi Politikası”, (<https://www.ardahan.edu.tr/karadenizdergi/web/upload/icerik/16/16.4.pdf>), e.t.: 18.09.2014.

Ekiz, A.S.: “AB Tarama Sürecinde 13. Müzakere Başlığı: Balıkçılık”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 6:2, Haziran, 2006, (<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/yunusae/article/view/5000036911/5000035784>), et.:17.09.2014.

Erdurmaz, S.: “Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye”, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, (<http://www.turksam.org/tr/a2484.html>), et.:02.10.2014.

Eren, Ö.: “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, S. 13, Mayıs, 2009, (http://www.vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Milli%20Guvenlik/Kibris_Ege/Akdenizde_Yeni_S%C4%B1n%C4%B1r_Uyusmazliklarina_Dogru_Balikcilik_Koruma_Alanlari.pdf), et.: 19.10.2014, s. 79-92.

Ersan. O.: “Systems of Information for the Promotion of Aquaculture in the Mediterranean (SIPAM)”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d326.pdf>), et.: 18.10.2014, s. 267-268.

Ertürk, A.C.: “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği”, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, (http://www.bilgesam.org/incele/1164/-dogu-akdeniz%E2%80%99de-meb-paylasimi--guney-kibris-israil-ornegi/#.VD14wfl_ssE), et.:02.10.2014.

EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, (http://www.etcf.org.tr/EN/doc/kasim_2009_etcf/Manual_6%20Tarim.pdf), et.: 23.07.2014.

Gençay İneci, S.: “Avrupa Topluluğunda Ortak Balıkçılık Politikası”, Coşkun Kırca’ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, S.2, 1995, s.295-300.

Hoşsucu, H., Kınacıgil, T. vd.: “Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000’li Yıllarda Beklenen Gelişmeler”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2001, C. XVIII, S.3-4, İzmir, (http://www.egejfas.org/pdf/2001-3-4/2001_18_3_4_35.pdf), et.: 03.07.2014, s. 593-601.

Koşar, İ.: “Türkiye’de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2009, C. XXVI, S.2, (http://egejfas.org/pdf/2009-2/2009_26_2_12.pdf), et.: 03.07.2014., s. 153-158.

Özdemir, A.: “AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı”, 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/07.pdf>), et.: 20.09.2014, s. 33-37.

Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum”, Hukuk ve Demokrasi Kurumu, (<http://www.gelbalder.org/showthread.php?t=947>), et.: 27. 06.2014.

Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Hizmetleri Plan ve Koordinasyon Kurulu: "35. Olağan Toplantısı Sonuç Raporu", (http://www.shodb.gov.tr/kurul_tarihcesi/2014rapor.pdf), e.t.:02.12.2014.

Şahin, Y.: “İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü”, İktisadi Kalkınma Vakfı, Eylül 2011, (http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/38-balikcilik_sektoru_-_yeliz_sahin__eylul_2011_.pdf), et.: 20.07.2014.

Tarım Sektörü Rehberi: “Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations”, (http://www.tarimrehberi.gov.tr/documents/5_1.pdf), et.:19.10.2014, s. 449-457.

T.C. Dışişleri Bakanlığı: “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, (http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa), et.: 18.10.2014.

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: "Avrupa'nın 4. Büyük Balıkçılık Araştırma Gemisi Suyu İndirildi", (<http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgeId=495&Liste=Haber>), e.t.: 2.12.2014.

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü: “Tarımsal Araştırma Enstitüleri ve İstasyonları Görev Yönergesi ve Tarımsal Araştırma Yönetimi Uygulama Kılavuzu”, Ankara, 2012, (http://www.tarim.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Enstitu_gorev_yonergesi_uygulama_klavuzu.pdf), e.t.: 20.08.2014.

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü: "Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi" Mayıs, 2014.

T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası”, (<http://www.tarim.gov.tr/Konular/Avrupa-Birligi-ve-Dis-Iliskiler/Avrupa-Birligi/Balikcilik-Fasli>), et. 27.06.2014.

T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz’de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu”, (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss114.pdf>), et.: 02.10.2014.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: “Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu”, C.I, Ankara, 2011, (<http://www.kugm.gov.tr>), et.:18.10.2014.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: “Türkiye’de ve Dünya’da Balık ve Balıkçılık”, S.1, Haziran 2011, (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/cc771e702d16aea_ek.pdf?de..), et.:14.09.2014.

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “AB’de Balıkçılık Yönetimi”, (http://www.tudav.org/new/pdfs/AB_Balikcilik_Yonetimi.pdf), et.: 18.07.2014.

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası”, (<http://www.tudav.org>), et.:01.10.2014.

Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Akdeniz Türkiye’ye Kapanıyor mu?”, (<http://www.tudav.org>), et.:01.10.2014.

Türk Deniz Kuvvetleri: “Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?”, (<http://www.dzkk.tsk.tr/denizweb/turkce/biliyormuydunuz/TurkiyeDenizleri.php>), et.: 20.07.2014.

Yavuz, O.: “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türkiye’de Balıkçılık Politikaları, Beklenen Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Doğu Anadolu Bölgesi IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 28-30 Haziran 2000, Erzurum, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU4/d441.pdf>), et.: 17.09.2014, s. 559-570.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: Gülден YAVUZ ÖNÇIRAK

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 25.05.1983 ANTALYA

Medeni Hali: Evli

Telefon: 0 (506) 628 99 49

E-posta : guldenyavuz@tarim.gov.tr



Eğitim Derecesi Okul/Program Mezuniyet yılı

2014 - 2015	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yüksek Lisans, Kamu Yönetimi
2007 – 2013	Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans, Özel Hukuk Anabilim Dalı Deniz Hukuku
2001 – 2005	Ankara Üniversitesi Lisans, Hukuk Fakültesi
1998 – 2001	Antalya Metin Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi Lise

İş Deneyimi, Yıl Çalıştığı Yer Görev

2007 -	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB Uzman Yardımcısı
--------------	---

Yabancı Dili : İngilizce

ETİK BEYAN

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../....../2015

Gülden YAVUZ ÖNÇIRAK